

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÇORUM TÜRKÜLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Oğuz DUMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2016

©2016-Oğuz DUMAN

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ÇORUM TÜRKÜLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

A REVIEW OF CORUM SONGS

Hazırlayan
Oğuz DUMAN

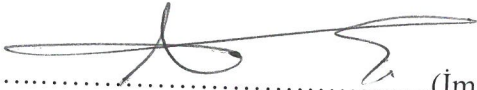
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

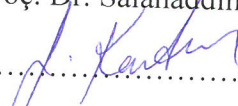
KIRŞEHİR-2016

KABUL VE ONAY

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Oğuz DUMAN tarafından hazırlanan “Çorum Türküleri Üzerine Bir İnceleme” adlı tez çalışması 24.08.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı olarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman..........(İmza)

Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

Üye..........(İmza)

Doç. Dr. M. Fatih KANTER

Üye..........(İmza)

Doç. Dr. Nedim BAKIRCI

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

24.08.2016

(İmza Yeri)

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../20..

Oğuz DUMAN

ÖZET

ÇORUM TÜKÜLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Oğuz DUMAN

Danışman: Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

2016- (X+204)

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Jüri

Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

Doç. Dr. M. Fatih KANTER

Doç. Dr. Nedim BAKIRCI

Bu çalışmada TRT Türk Halk Müziği Repertuarı ile diğer kaynaklarda bulunan Çorum yöresi türküleri edebî ve müzikal açıdan incelenerek halk bilimi metotlarına göre tasnif edilmiştir. Çorum türkülerinin metinlerini bir araya toplayan bilimsel bir çalışma bu zamana kadar gerçekleştirilmediğinden tezimizin ilk amacı böyle bir bilimsel çalışmanın yapılması yönündedir. Ayrıca Türk folklor araştırmalarına katkıda bulunmak, Çorum yöresi türkülerinin tasnifini yaparak bu konuda yapılacak olan diğer çalışmalara bir basamak oluşturmaktır.

Çalışmamızda TRT Repertuarı ve diğer kaynaklar taranıp yüz altmış iki metine ulaşılmıştır. Bunun yanında ek metinler bölümünde yirmi bir uzun hava metnine yer verilmiştir. Çorum'un ulaşabildiğimiz bütün kırık havalarını, bütün bozlaklarını bir araya getirmenin yanında Çorum türkülerinin özelliklerine, şekil ve yapı incelemelerine değinilmiş, dağınık halde bulunan metinleri bir araya getirilmesine gayret gösterilmiştir. Çalışmamızın başında türküler hakkında gerekli bilgiler verilmiş, metinler bentlerine göre sıralanmış, ek metinler bölümü, sözlük ve dizin çalışmasıyla tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çorum Halk Müziği, Çorum türküleri, Şekip Şahadoğru, Bozlak.

ABSTRACT

A REVIEW OF CORUM SONGS

M.Sc.Thesis

Preparer: Oğuz DUMAN

Advisor: Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ

2016- (X+204)

Ahi Evran University, Institute Of Social Sciences

Turkish Language and Literature Department

Jury

Assoc. Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Assoc. Prof. Dr. M. Fatih KANTER

Assoc. Prof. Dr. Nedim BAKIRCI

In this study, TRT Turkish Folk Music Repertory Corum found in other sources of local folk literature and folklore have been classified according to the method by examining the musical point of view. Corum bringing together the text of the song is the first objective of our thesis is not a scientific study carried out so far is that of making such a scientific study. Also contributing to the Turkish folklore research, making the classification of Çorum songs to create a stepping stone to other work will be done about it.

In our study, TRT Repertory and other sources has reached one hundred sixty-two scanned text. Besides the additional text sections are included in the twenty-air for a long text. broken air that we all reach the Corum, all of the features of Corum bozlak addition to bringing together a song, touched on the shape and structure review, scattered in the text are shown effort to put together. given the necessary information about the song at the beginning of our study are ranked according to paragraph text, additional text section, complete with glossary and index operation.

Keywords: Folk Music Corum, Corum songs, Sekip Sahadogru, Bozlak.

ÖN SÖZ

Türkü, Türk kültürünün en temel öğelerinden biridir. Türk milleti, maddi-manevi olaylardan etkilenerek duygularını, hayallerini ve düşüncelerini türkülerle dile getirerek kültür varlığına büyük katkı sağlamıştır. Türkülerde aşk, gurbet, sitem, sıla hasreti, dua, vb. birçok konu işlenmiştir. Dolayısıyla Türk milleti yaşama dair ne varsa türkülerde vücuda getirmiştir. Şu da açıkça ifade edilebilir ki Türk'ün olduğu her yerde mutlaka bir türkü yakılmıştır.

Çorum yöresi de Türk tarihinin derinliklerinden gelen halk edebiyatı, halk oyunları ve halk müziği gibi kendine özgü çok zengin kültürel değerlere sahiptir. Bu değerler içerisinde türküler önemli bir yer tutar. Bugüne kadar Çorum türküleri üzerine bilimsel anlamda bir çalışma yapılmamış, yapılan çalışmalarda ise az sayıda türkü metnine yer verilmiştir. Bu çalışmalar Çorum türkülerine ulaşmada tam olarak kaynaklık etmese de önemli çalışmalar olarak görmek gerekir. Ancak Çorum türkülerinin tamamı bir araya getirilip derli toplu bir çalışma yapmak gerektiği düşüncesiyle bu çalışma ortaya çıkmıştır. Çalışmada Çorum'a ait türkü metinlerinin bir araya getirilmesi ve bu türkülerin tahlil edilmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışmada TRT THM Repertuarı'ndaki Çorum yöresine ait kırık havalar, uzun havalar ve yazılı kaynaklarda bulunan türküler tahlil ve tasnif edilmeye çalışılmıştır. Bunların haricinde Çorum yöresinde tanınmış âşıklara ve ozanlara ait uzun havalar, bozlaklar kasetlerden ve görsel ortamdan dinlenerek yazıya geçirilmiş ve ek metinler bölümünde tasnife tabi tutulmadan sadece metin olarak verilmiştir.

Çalışma giriş ve yedi bölümden oluşmaktadır. Giriş Bölümü'nde, Çorum bölgesinin tarihi, coğrafyası ve kültürel durumu; araştırmanın konusu; araştırmanın amacı ve araştırma yöntemi hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci Bölüm'de, türkü geleneği ve bu gelenek içerisinde Çorum türkülerinin yeri belirtilmeye çalışılmıştır.

İkinci Bölüm'de, Çorum türkülerinin şekil özellikleri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü Bölüm'de, Çorum türkülerinde işlenen konular ele alınıp incelenmiştir.

Dördüncü Bölüm'de, Çorum türkülerinin söylendikleri ortam değerlendirilmiştir.

Beşinci Bölüm'de, Çorum türküleri müzik bilimi açısından tahlil edilmeye çalışılmıştır.

Altıncı Bölüm, incelemeye esas olan 162 türkü metininden oluşmaktadır.

Yedinci Bölüm ise Ek Metinler başlığı altında TRT Repertuarı'na girmemiş uzun havalardan oluşmaktadır.

Çalışma sırasında TRT Repertuarı'ndaki metinlere ulaşmamı sağlayan TRT Müzik Dairesi Başkanlığı çalışanlarına; diğer kaynaklardaki metinlere ulaşmamı sağlayan Çorum Belediyesi Kent Arşivi Müdürü Sayın İrfan YİĞİT'e; çalışmama şahsi kitaplığımı açarak yardımlarını esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Nedim BAKIRCI'ya; beni bu konuda çalışmaya yönelten ve tezin yazılmasında bilgi ve görgüsüyle yol gösteren hocam Sayın Doç. Dr. Salahaddin BEKKİ'ye müteşekkirim. Ayrıca çalışma sırasında büyük bir sabırla, her zaman desteği ve sevgisiyle yanımda duran eşim Esra DUMAN'a sonsuz şükranlarımı sunarım.

Kayseri- 22.07.2016

Oğuz DUMAN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1
A. ARAŞTIRMA BÖLGESİ.....	1
B. ARAŞTIRMANIN KONUSU	4
C. ARAŞTIRMANIN AMACI	4
D. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	4
BÖLÜM I	6
1. TÜRKÜ GELENEĞİ VE BU GELENEK İÇİNDE ÇORUM TÜRKÜLERİNİN YERİ	6
1.1. Türkünün Tanımı	6
1.2. Türkünün Tarihçesi ve Oluşumu	9
1.3. Çorum Türküleri Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	12
1.4. Çorum Türkülerinin Genel Özellikleri.....	13
BÖLÜM II.....	15
2. ŞEKİL ÖZELLİKLERİNE GÖRE ÇORUM TÜRKÜLERİ.....	15
2.1. İkiliklerle Kurulu Türküler	25
2.1.1. Bağlantıları Olmayan İkiliklerle Kurulu Türküler	25
2.1.2. Bağlantıları Olan İkiliklerle Kurulu Türküler	26
2.1.2.1. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler	26
2.1.2.2. Bağlantıları Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler	26
2.1.2.3. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler.....	26
2.1.2.4. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler.....	26
2.2. Üçlüklerle Kurulu Türküler	27
2.2.1. Bağlantıları Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler	27
2.2.1.1. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler	27

2.2.1.2. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler.....	28
2.3. Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler.....	28
2.3.1. Bağlantıları Olmayan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler	28
2.3.2. Bağlantıları Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler	28
2.3.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler.....	28
2.3.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler	29
2.3.2.3. Bağlantıları Dize Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler.....	29
2.3.2.4. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler.....	30
2.3.2.5. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler	30
2.4. Dörtlüklerle Kurulu Türküler	31
2.4.1. Bağlantıları Olmayan Dörtlüklerle Kurulu Türküler	31
2.4.2. Bağlantıları Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler.....	31
2.4.2.1. Birinci Dörtlüğün Son Dizesinin Bağlantı Olarak Tekrar Edildiği Türküler	31
2.4.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler	31
2.4.2.3. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler.....	32
2.4.2.4. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler.....	32
2.4.3. Yapısında Kararlılık Bulunmayan Türküler.....	33
BÖLÜM III	35
3. KONULARINA GÖRE ÇORUM TÜRKÜLERİ.....	35
3.1. Aşk ve Sevda Türküleri.....	42
3.2. Gurbet, Ayrılık ve Hasret Türküleri.....	43
3.3. Ölüm Türküleri (Ağıtlar)	44
3.4. Kahramanlık (Koçaklamalar), Eşkıya ve Tarihi Olaylar Üzerine Türküler ...	45
3.5. Tabiat Üzerine Söylenen Türküler.....	46
3.5.1. Hayvanlar Üzerine Söylenen Türküler	46
3.5.2. Bitki ve Çiçekler İle İlgili Türküler	46
3.5.3. Şehirler ve Yörelere Üzerine Söylenen Türküler	46
3.6. Öğretici ve Öğüt Verici Türküler.....	47
3.7. Dinî ve Tasavvufî Türküler.....	47
3.8. Keder, Dert ve Hastalık Üzerine Söylenen Türküler	47

3.9. Kişiler Üzerine Söylenen Türküler	47
3.10. Asker ve Askerlik Üzerine Söylenen Türküler	48
3.11. Kader, Dünya ve Sevgiliden Şikâyet Eden Türküler.....	48
3.12. Beddua Mahiyetindeki Türküler.....	48
3.13. Karşılıklı Söylenen Türküler	49
BÖLÜM IV.....	50
4. SÖYLENDİKLERİ ORTAM VE KULLANILDIKLARI YERLERE GÖRE	
ÇORUM TÜRKÜLERİ	50
4.1. İş Türküleri	50
4.2. Tören Türküleri	50
4.2.1. Düğün Türküleri.....	51
4.2.2. Dinî ve Mezhebi Törenlerde Söylenen Türküler	51
4.2.2.1. Âyin-i Cem Türküleri.....	51
4.1. Halk Oyunlarında Söylenen Türküler	51
4.1.1. Halay Türküleri	52
BÖLÜM V	54
5. EZGİLERİNE GÖRE ÇORUM TÜRKÜLERİ	54
5.1. Çorum Halk Musikisinin Genel Özellikleri.....	55
5.2. Çorum Yöresinde Yaygın Olarak Kullanılan Enstrümanlar	56
5.3. Çorum Türkülerinde Usul	56
5.4. Çorum Türkülerinde Makam.....	56
BÖLÜM VI.....	58
6. METİNLER	58
BÖLÜM VII.....	175
7. EK METİNLER.....	175
SONUÇ	190
KAYNAKLAR.....	192
SÖZLÜK	196
DİZİN.....	200
ÖZ GEÇMİŞ	204

KISALTMALAR

Bkz.	:	Bakınız
Çev.	:	Çeviren
Ed.	:	Editör
Haz	:	Hazırlayan
Nr.	:	Numara
s.	:	Sayfa
THM	:	Türk Halk Müziği
TRT	:	Türkiye Radyo Televizyon
U.H.	:	Uzun Hava
vb.	:	Ve benzeri
vs.	:	Vesaire
Yty	:	Yayın Tarihi Yok

GİRİŞ

A. ARAŞTIRMA BÖLGESİ

Çorum Tarihi: Çorum adının ortaya çıkışı kaynaklarda farklı biçimlerde geçmektedir. Bu bilgilerin çoğu bilimsel olmayıp, Çorum kelimesi üzerinde, çeşitli ses benzerliklerinden yararlanılarak ileri sürülmüş görüşlerdir. Bu görüşlerden bazıları şunlardır:

“Evliya Çelebi’ye göre, Çorum şehrinin havasının ve suyunun güzelliği dolayısıyla Selçuklu sultanı Kılıçarslan çorlu hastası olan oğlu Yakup Mirza’yı ve yüzlerce hastayı Çorum’a göndermiş ve hastalar burada iyileşmiştir. Çorlu hastaları iyileştiği için de şehre Çorum denmiştir.” (Korkmaz, 2008: 113)

Çorum adı ile ilgili en kabul gören ve bilimselliğe yakın olan görüş ise şu şekildedir: *“Anadolu’nun yerli halklarının bir kısmı, ilk Türk akınlarıyla birlikte yerlerini bırakarak batıya çekilmişlerdir. Danişmentlilerin Çorum’u fethetmeleri ve Çorumlu oymağını bölgeye yerleştirmelerinden sonra şehrin, ‘Çorumlu’ ismini almış olması muhtemeldir. 1530 Tarihli Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum ile 1576 Tarihli Mufassal Tahrir defterlerinde, Çorum şehrinin adı ‘Çorumlu’ diye geçmektedir. Sonuç olarak şehrin adı, ‘Çorumlu’ kelimesi sonundaki ‘lu’ ekinin atılmasıyla Çorum olmuştur.”* (Korkmaz, 2008: 114)

Çorum bölgesi, tarih öncesi ve tarih çağlarında önemli medeniyetlere sahne olmuştur. Çorum, binlerce yıldır üst üste birçok medeniyete beşiklik etmiştir. Bu yüzden şehrin her tarafında bu uygarlıkların kalıntılarına rastlamak mümkündür. Bölge maden yatakları bakımından çok zengindir. Bu zenginlik özellikle tarih öncesinde yerleşmelerin yörede yoğunlaşmasının başlıca nedenidir. Coğrafi konumun da ticarete uygun olması gelişmeyi hızlandırıcı bir unsur olmuştur. Ancak bu kültür ve uygarlıkları bugünkü il sınırlarıyla çakıştırmak veya sınırlamak imkânsızdır. Bu sebeple Çorum’un eski çağ tarihini incelerken ili yöreden soyutlamadan bir bütünün parçası olarak düşünmek gerekmektedir. (Korkmaz, 2008: 115)

Asurlular (M.Ö. 2000) başlarında Kuzey Mezopotamya’da büyük bir devlet kurmuşlar, başta bakır olmak üzere madenler açısından zengin olan Anadolu ile yoğun bir ticari ilişkiye girmişlerdir. Bunun sonucu olarak Anadolu’da dokuz yerde Karum adı verilen ticaret merkezleri kurmuşlardır. Bunlardan biri de “Hattuş Karum” adını taşıyan Boğazköy yani Hattuşaş’dır. (Erkoç, 2001: 11)

Çorum ve çevresinde Türk yerleşiminin tarihi Anadolu'da Türklerin görülmeye başlaması ile birlikte düşünülmelidir. Anadolu topraklarının Türkler ile tanışmasının tarihi, 11. yüzyıldan önceki dönemlere hatta milattan önceki dönemlere kadar iner. Danişmend Beyi Ahmed Gazi Amasya'yı aldıktan sonra Çorum'u almak üzere amcasının oğlu Çavlı Bey'i görevlendirmiştir. Çavlı Bey'in bir başarı gösterememesi üzerine Melik Ahmet Gazi 30 bin kişilik askeri ile Çorum'a gelmiştir. 1075'te büyük kahramanlıklar ile dolu bir haftalık kuşatmadan sonra Çorum şehri alınmıştır. (Kendircioğlu, 2011: 23)

“İlhanlı Devletine 1308'de bağlanan Çorum'da, Moğolların Anadolu yöneticisi olan Timurtaşın Mısır'a kaçması üzerine Eretna Bey egemenlik sağlamıştır. Eretna Bey'in ölümünden sonra yedi yaşındaki oğlu Mehmet, beyliğe getirilirken Kadı Burhanettin buna vasi olmuştur. Kadı Burhanettin hükümdarlığını ilan ederek Şahgeldi Paşa'yı yenmiş, Çorum'u almış daha sonra Osmancık'ı da ele geçirmiştir. Anadolu'da Türk siyasi birliğini kurma isteğiyle hareket eden Yıldırım Beyazıt, önce Kastamonu Emiri Süleyman'ı yenerek, Kadı Burhanettin'den Osmancık'ın teslimini istedi. Bugünkü Kırkdilim yöresinde yapılan savaşı Kadı Burhanettin kazandı (1392). Bir süre sonra Yıldırım Beyazıt kendisine taraftar beylerin yardımlarıyla Çorum, İskilip ve Osmancık'ı ele geçirdi. Kadı Burhanettin Sivas'a çekilmek zorunda kaldı.” (Yakar, 2007: 9-10)

Ankara Savaşı sonucunda (1402) Yıldırım Beyazıt'ın kurmuş olduğu siyasi birlik bozulmuştur. Timur himayesinde Amasya'da egemenliğini yürüten Çelebi Sultan Mehmet zamanında Çorum, yine Osmanlı yönetiminde kalmıştır. Bu durum Cumhuriyet yönetimine kadar devam etmiştir. (Yakar, 2007: 10)

Çorum'da Kasım 1919'da Müdafa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur. İsmet Eker'in başkanlığında kurulan cemiyette Mehmet Tevfik, Arapzade Mehmet, Dr. Tevfik vd. üye olarak bulunmaktaydılar. Çorum halkı, Kurtuluş Savaşı sırasında Rum çetelerin bölgeye girişine izin vermemişlerdir. Bunun yanı sıra 1920 yılında Yozgat çevresinde çıkıp milli birliğimizi tehdit eden ve bazı ilçelerimizi de ele geçirmiş olan Çapanoğlu isyancıları karşısında Çorumluların göstermiş olduğu azim ve direniş isyanın bastırılmasında önemli rol oynamıştır. Çorum milli mücadelede en çok şehit veren illerdendir. Çorum daha önce bağımsız bir sancak iken 10.04.1924 gün ve 491 sayılı Anayasa ile il haline getirilmiştir. Alaca, İskilip, Mecitözü, Osmancık, Sungurlu ilçeleri Çorum'a bağlanmıştır. (Erkoç, 2001: 18-19)

Coğrafi Konumu: Çorum Orta Karadeniz Bölgesi'ndeki az yüksek, parçalanmış ve aşınmış dağ sıralarıyla İç Anadolu platolarından olan Yozgat platosu arasında bir geçiş yerinde bulunmaktadır. Batıdan Kızılırmak, doğudan Yeşilirmak ve bunlara dökülen akarsuların yer yer parçalandığı platolar ve çok yüksek olmayan dağ sıralarının arasına sıkışmış ovalar yer almaktadır. Çorum ili 12.820 kilometrekaredir. Rakımı 801 metredir. (Erkoç, 2001: 20)

Kültürel Durumu¹: Çorum'un Türk tarihinin derinliklerinden gelen halk edebiyatı, halk oyunları, halk müziği, düğün adetleri, yöresel eğlence ve oyunları, el sanatları gibi kendine özgü çok zengin kültürel değerleri bulunmaktadır. Ne var ki Osmanlı Devleti'nin gerileme ve parçalanma sürecine girmesi sebebiyle, Cumhuriyet öncesinde yeterli atılımlarını yapamamış az gelişmiş bir il görünümündedir. Cumhuriyet, her alanda değişimi ve gelişmeyi getirirken eğitim alanında da son derece önemli atılımlar gerçekleştirmiştir.

1928 yılında Harf Devrimi ile birlikte yurdun her tarafında olduğu gibi, Çorum'da da okuma yazma seferberliği başlatılmış ve Çorum ilinde halk dersaneleri açılmıştır. Kısa sürede okuma yazma oranında önemli derecede artış olmuştur. 1929-1938 yılları arasında Çorum'da açılan Ulus Dersaneleri'nde 16 yaşından yukarı ve 43 yaşından aşağı 20.078 kişi eğitim görmüştür.

Cumhuriyet öncesi Çorum'da kıymetli yazma eserlerin de bulunduğu üç ayrı kütüphane, 1923 yılında Çorum İl Halk Kütüphanesi adı altında birleştirilmiştir. Başlangıçta bugünkü belediye binasının üst katında hizmet vermiş, 1960 yılında günümüzdeki Hasan Paşa Kütüphanesi olarak bilinen kütüphane binasına taşınmıştır.

Çorumlu dergisi 1938-1946 yılları arasında toplam 61 sayı çıkmıştır. Çorum Halkevi üyelerinin kültürel alanda ortaya koydukları çalışmalar bu dergide yayımlanmıştır. Dergide Çorum ve yöresinin gelenek-görenekleri, inançları, halk eğlenceleri, halk şairleri, destanları, türküleri, manileri, dua-bedduaları, bilmeceleleri, tarihî eserleri, şarkıları, menkıbeleri, meslekleri, yiyecek-içecekleri, halk hekimliği, çocuk oyunları, halk şiirleri, halk oyunları, ağıtları, özdeyişleri hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. (Bakan, 2008: 271-272)

¹ Bu bölümün yazılmasında, *Coğrafyası, Tarihi, Kültürü ve Edebiyatıyla Çorum (2008)* adlı eserdeki Mustafa Bakan'ın, "Çorum'da Kültür ve Edebiyat" makalesinden faydalanılmıştır.

B. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Yaptığımız araştırmalar sonucunda Çorum türküleri üzerine akademik bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Çorum türküleri üzerine sadece Levent Sezgin'in bir çalışması vardır. Bu çalışmada TRT Repertuarı dâhil toplam 77 adet kırık, uzun ve oyun havasına yer verilmiştir.

Bu çalışmanın dışında birçok Çorum türküsünün çeşitli kaynaklarda yayımlandığı görülmüştür. Dağınık halde bulunan Çorum türkülerinin tek kaynaktan toplanması ve bilimsel bir metotla incelenmesi amacıyla bu konu üzerinde çalışılmaya karar verilmiştir.

C. ARAŞTIRMANIN AMACI

Anadolu, doğusundan batısına, kuzeyinden güneyine türlü renklerle süslenmiş bir türkü bahçesidir. Bu bahçelerden biri de Çorum'dur. Çorum tarih boyunca pek çok âşığı da yetiştirmesinden dolayı türkü açısından oldukça zengin bir yöremizdir.

Çorum bölgesindeki halk müziğinin genel olarak Orta Anadolu (Kırşehir, Kırıkkale, Sivas, Yozgat) halk müziği ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Halk müziğinde iki ayrı etkenden söz edilebilir. Birincisi Orta Anadolu'nun kendine ait etkisi, ikincisi âşık tarzı denilen genellikle Âlevi-Bektaşî kökenli sanatçı ve ozanların söyleyiş biçimidir.

Çorum türkülerinin bazıları farklı yörelerde kayıtlı bulunmaktadır. Araştırmalarımıza göre bunun iki temel nedeni vardır. Birincisi, Çorumlu âşık ve sanatçılar diğer yörelerdeki âşık meclislerine katılarak eserlerini dile getirmişlerdir. Bu eserler oradaki âşıklar tarafından beğenilerek o yörede söylenir hale gelmiştir. Derleme sırasında ise bu eserin o yöreye ait olduğu belirtilmiştir. İkincisi ise, Orta Anadolu halk müziği ile benzerlik göstermesine bağlıdır. Mesela Fidayda türküsü Çorum türküsü olmasına rağmen Ankara'da derlendiği için yöre ismi Ankara olarak verildiği görülmektedir. Bu çalışmayla unutulmaya yüz tutmuş ve dağınık halde bulunan Çorum türkülerinin bir araya getirilmesi ve bilimsel bir metot çerçevesinde ele alınıp incelenmesi amaçlanmıştır.

D. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çorum türküleri tespit edilirken ilk önce TRT Repertuarı taranmış, Çorum yöresine kayıtlı türküler belirlenmiştir. Sonra Çorum Kent Arşivindeki kaynaklar ve geçmişten günümüze kadar yayımlanmış olan çalışmalar ile türkü siteleri gözden geçirilerek bu yerlerde yer alan TRT Repertuarı dışında kalan türkü metinleri tespit edilmiştir.

Tarama sonucunda elde edilen yüz altmış iki Çorum türküsü analitik düşünce çerçevesinde ele alınmış ve bugüne kadar yapılan tasnifler dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Ayrıca bu türküler konularına göre, söylendikleri ortama göre ve ezgi özelliklerine göre incelenmiştir.

Bunların haricinde Çorum yöresinde tanınmış âşıklara ve ozanlara ait uzun havalar, bozlaklar kasetlerden ve görsel ortamdan dinlenerek yazıya geçirilmiş ve ek metinler bölümünde tasnife tabi tutulmadan sadece metin olarak verilmiştir.

BÖLÜM I

1. TÜRKÜ GELENEĞİ VE BU GELENEK İÇİNDE ÇORUM TÜRKÜLERİNİN YERİ

1.1. Türkünün Tanımı

Türkü terimi ile ilgili geçmişten günümüze kadar sözlük, lügat ve kaynaklarda birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlar genellikle türkünün şekil, ezgi ve tarihiyle bağlantılı olarak yapılmıştır. Bu zamana kadar yapılan başlıca türkü tanımları şu şekildedir:

Türkü terimi Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde, "*Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume*" (Türkçe Sözlük, 1998: 1504); Milli Eğitim Bakanlığı'nın sözlüğün de ise, "*Hece vezniyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş nazım şekli*" (Örnekleriyle Türkçe Sözlük, 1996: 2952) biçiminde tanımlanmaktadır.

Edebiyat Lügati'nde türkü için "*Çoğu 11 hece ile nazmedilmiş ve umumiyetle Anadolu'da beslenip söylenilmeğe başlanmış olan milli nağmeli şarkılardır.*" denilmektedir. (Tahir'ül Mevlevi, 1994: 176)

Bu terimi ilk defa Ali Şir Nevâyî, Mîzânü'l- Evzân'da kullanmış ve şöyle bir açıklama getirmiştir: "*O haddinden fazla beğenilen ve ruha ferahlık veren zevk u safaya düşkün kimselere faydalı ve meclisleri süsleyici bir şarkı türüdür. Şöyle ki bu türü güzel söyleyen kimseleri sultanlar himaye eder, Türkî-gûy lakabı ile meşhurdurlar. Bu da Remel-i müsemmen-i mahzûf vezninde tertip edilir*". (Bekki, 2004: 25)

Özkuş Çobanoğlu türkünün tanımını yaparak diğer Türk lehçelerindeki türkünün karşılıklarını şu şekilde vermiştir: "*Türk halk şiirinin en eski ve türlerinden biri olan 'türkü', aynı zamanda Türk müziğinde kendi içinde sistematik bir bütünlüğe sahip ezgiler topluluğunun da müzikal bir form olarak adıdır. Türkü, Divanü Lugati't Türk'te 'ır' ve 'yır' şeklinde yer alır. Azerbaycan Türkçesinde 'mahmı', Başkurt Türkçesinde 'halk yırı', Kazak Türkçesinde 'Türki' (türük halık anı), Kırgız Türkçesinde 'eldik ır', Tatar Türkçesinde 'halık cır', Özbek Türkçesinde 'Türki' veya 'halk koşigi', Uygur Türkçesinde 'nahşa' veya 'koça nahşisi', Türkiye Türkçesinde 'halk aydımı' türkü karşılıklı terimleri olarak adlandırılır.*" (Çobanoğlu, 2010: 46)

Türkü kelimesinin menşei hakkında birbirine benzer görüşler öne sürülmüştür. Bu görüşler şu şekildedir:

Osmanlıca - Türkçe Lügat'te türkü kelimesi “*Türkî*” olarak geçmekte ve Türk’e mensup, Türk’le ilgili olarak izah edilmektedir. (Devellioğlu, 1997: 1115)

Özkul Çobanoğlu, türkü kelimesinin etimolojisi hakkında şöyle bir açıklama getirir: “Bugün ‘türkü’ olarak söyleyip yazdığımız bu kelime, yaygın olarak bilindiği gibi, eski cönk ve mecmualarda ‘türkiy’ şeklinde dar ünlüyle söylenmekte ve yazılmaktadır. Bizim kanaatimize göre ‘türkiy’in daha önceki formu ‘Türk ezgileri’ veya ‘havaları’ anlamında ‘türk küy’ olmalıdır. Ancak arka arkaya gelen ‘kk’ sesleri ‘y’ sesinin daraltıcı tesirleriyle bitişerek ‘önce türkiy’e, daha sonra da ‘türkî’ye dönüşmüştür.” demiştir. (Çobanoğlu, 2010: 47)

Nevzat Gözaydın, türkü kelimesinin “*Türk’e ait, Türk’e mensup, Türk’e mahsus anlamını verecek biçimde Türk kelimesinden türetildiğini*” söyler. (Gözaydın, 1989: 25)

İsmet Zeki Eyüboğlu, Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü’nde, türkü kelimesinin “*Türk kelimesinden türediğini, türkünün Türk işi, Türk’e özgü*” olduğunu ifade etmektedir. (Eyüboğlu, 1995: 679)

Doğan Kaya ise: “*Türkü, Türkçe söylenen şiir anlamına gelmektedir. Bu kelimenin, ‘Türkî’ kelimesinden geldiği yaygın bir görüştür. Bu görüşe göre Türk kelimesine Arapça ‘î’ ilgi ekinin getirilmesiyle ‘Türkî’ ortaya çıkmıştır. Türklere has anlamında kullanılan bu kelime zamanla ‘Türkü’ye dönüşmüştür.*” demiştir. (Kaya, 1999: 131)

“*Türkü sözcüğü, Türk sözcüğünden Arapça ‘î’ ekiyle yapılmıştır. Türkî (Türk’e özgü olan) halk ağzında türkü biçimini almıştır.*” (Özdemir, 1990: 286)

Mehmet Özbek, Folklor ve Türkülerimiz adlı eserinde ise, “*Sözlü folklor ezgilerinin her çeşidi için en çok kullanılan terim türküdür. Türkü söylemek ruhî bir ihtiyaç olduğundan, yeryüzündeki her halk türkü (halk şarkısı mânâsına) söyler. Türkü teriminin kaynağının Türk sözcüğü olduğu bugün artık kesindir. Böylece Türkü, Türk halkının ortaklaşa yarattığı sözlü ve ezgili ürünler*” (Özbek, 1994: 63) olduğunu dile getirir.

Pertev Naili Boratav ise, “*Türkiye’nin sözlü geleneğinde, bir ezgi ile söylenen halk şiirlerinin her çeşidini göstermek için (âşık şiirleri için dahi) en çok türkü*” adının kullanıldığını söyler ve şu şekilde tanımlar: “*Düzenleyicisi bilinmeyen, halkın sözlü geleneğinde oluşup gelişen, çağdan çağa ve yerden yere içeriğinde olsun, biçiminde olsun değişikliklere (zenginleşmelere, bozulmalara, kırılmalara) uğrayabilen ve her zaman bir ezgiyle koşulmuş olarak söylenen şiirlerdir.*” (Boratav, 1992: 150)

Mehmet Fuad Köprülü, daha çok lirik bir aşk şiiri olarak kabul ettiği ve genellikle “*milli vezin ile eski kavmî edebiyat devresinde kalmış olan an’anevi şekillerle ifade olunduğunu*” belirttiği türküyü “*Türklere mahsus bir beste ile söylenen halk şarkıları*” (Köprülü, 1993: 293) olarak tanımlamaktadır.

Ignacz Kunos, Türk Halk Edebiyatı adlı eserinde, “*Türkünün en çok sekizli, on birli ölçülerle söylenen saz şiiri*” olduğunu ifade eder. Aynı zamanda çoğu türkünün anonim halk edebiyatında yer aldığını, türkülerde aşk, güzellik, tabiat, gençlik ve acıklı konuların işlendiğini, türkülerin ağızlardan dolaşarak şekil değişikliğine uğradığını belirtir. (Kunos, 1978: 158)

Cahit Öztelli, “*Toplumun iç âlemini yaşatan, beşikten mezara dek bütün yaşantısını kapsayan en dikkate değer sanat verisi türküleridir.*” (Öztelli, 1972: 10) demiştir.

Şükrü Elçin, Halk Edebiyatına Giriş adlı eserin de, “*Türküler, umumiyetle herkesin anlayabileceği ortak, sâde ve tabii bir dille, hece vezni ile söylenmekte ve yazılmaktadır, başlangıçta ferdî birer yaratma eseridir; zamana ve muhite bağlı olarak anonimleşirler*” (Elçin, 1986: 195) demiştir.

Doğan Kaya, Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü’nde ise, “*Halkın ruh halini, derdini, neşesini, zevkini, dünya görüşünü, inancını, karşılaştığı olayları yansıtan; hece ölçüsüyle ve bir veya dört mısralı bentlere çoğu defa bağlantıların getirilmesiyle, söylenen; manzum ve ezgili anonim ürünlere verilen ad*” olarak yapar. (Kaya, 2010: 733)

Salahaddin Bekki, Baş Yastıkta Göz Yolda Sivas Türküleri adlı eserinde türküyü şu şekilde tanımlamaktadır: “*Diğer halk şiiri türlerinden ezgisi ile ayrılan, millî nazım ölçüsü hece ile vücuda getirilen, bentlerdeki dize sayısı iki ilâ dört arasında, bağlantılarındaki dize sayısı genellikle bir ilâ beş ve daha çok sayıda olabilen, halkın durum, fikir ve hissiyatını tüm yönleriyle işleyen Türklere mahsus anonim ürünlere türkü denir.*” (Bekki, 2004: 26-27)

Gülda Çetindağ, Elazığ Türküleri adlı eserinde bazı sözlük, lügat, ansiklopedi ve kaynaklarda, türküyü ilgili yapılan açıklamalardan hareketle türkünün, Türk kelimesinden türediğini ve Türk halkının duygularını dile getirdiğini, ezgiyle söylenen anonim ürünler olduğunu belirterek şu tanımı yapmıştır: “*Türk halk şiirinin en eski türlerinden olan türküler, insanların duygu, düşünce, his ve hayallerine tercüman olan, gelenek, görenek, örf, âdet, töre gibi değerlerle insan hayatına yön veren ve insanları derinden etkileyen;*

savaş, göç, kıtlık, sel, deprem gibi toplumu sarsan genel hâdiselerle birlikte sevda, yiğitlik, ayrılık, gurbet sıkıntısı, hasret, tabiat, doğum, evlilik, ölüm gibi şahsî konuları işleyen ve belirli bir ezgiyle söylenen ürünlerdir.” (Çetindağ, 2005: 8)

Ali Yakıcı, Halk Şiirinde Türkü adlı eserinde ise şu tanımı yapmıştır: “Duygu, düşünce, hayal ve birey ya da toplum olarak doğumdan ölüme kadar yaşanan, insan ve toplumda iz bırakan bütün olayları dile getiren, sevinçli ya da üzüntülü zamanlardaki coşku ve heyecanı yansıtan, kaynakları genellikle ozan, türkü yakıcı ve söyleyicisi kişilerden oluşan, hangi edebiyat şubesine ait ya da hangi biçim ve türde ortaya çıkmış olursa olsun halka mal edilerek anonimleşen, şölende, düğünde, toplantıda ve her türlü icra ortamında dillerden düşürülmeyen, icracısı, icra ortamı ve konusuna göre kendine has bir ezgiyle söylenen manzum ürünlere türkü denir” (Yakıcı, 2007: 44)

Biz de bu açıklamalar ışığında türkü hakkında şöyle bir tanım yapabiliriz:

İlk söyleyicisi belli olan ve daha sonra söylecisi unutulup anonimleşen, Türk halk şiirinin en eski türlerinden biri olarak kabul edilen ve hece ölçüsünün her kalıbıyla yazılmış, bentleri ikilik, üçlük ve dörtlük; bağlantıları bir dizeden başlayıp beş ve ya daha fazla olabilen türküler; halkın, maddi-manevi olaylardan etkilenerek duygularını, hayallerini ve düşüncelerini belli bir ezgi ile dile getirdiği anonim ürünlere “türkü” denir.

1.2. Türkünün Tarihçesi ve Oluşumu

Türkünün tarihi hakkında birçok araştırmacı değişik kaynakları göstererek açıklama yapmaya çalışmıştır. Yapılan bu açıklamalar ise şu şekildedir.

Mahmut Ragıp Gazimihal, Türkülerin doğuşu hakkındaki görüşünü Köprülü'nün türkülerin doğuşuyla ilgili mitolojik dönemle bağlantılı olarak verdiği bilgilere dayandırarak şu şekilde ifade etmektedir:

“Köprülüzâde Mehmed Fuad Bey'in tetkikleri, Asyalı cetlerimiz kurtların uluması gibi titrek bir sesle türkü söylediklerini, içtimâî teşkilata uygun musıkî nevileri bulunduğunu, 'kopuz'un o zamanki halk musikişinaslarının millî saz olduğu meydana çıkarmıştır.” (Gazimihal, 2006: 35-36)

Kimi araştırmacılar ise, “Turfan kazılarında Uygurlardan kalan koşma ve türküyü hatırlatan şiirler ortaya çıktığı ve bu şiirlerin hem konu hem de şekil, vezin bakımından türkü özellikleri taşıdığı, bu nedenle de türkünün ilk örneklerinin bunlar olduğu, dolayısıyla türkünün Uygur dönemine kadar uzandığı belirtmektedir.” (Özbakır, 1988: 10)

Salahaddin Bekki, “*Türkünün, bir başka deyişle Türk Halk Musikisi'nin ortaya çıkışı çok eski tarihlere dayanmaktadır. Türk Halk Musikisi'nin tarihi gelişimini ortaya koymak bir anlamda Türk şiirinin tarihi seyrinin izlerini sürmek demektir.*” (Bekki, 2004: 27) demiştir.

Reşit Rahmeti Arat, Eski Türk Şiiri adlı kitabında yazdığı Eski Türk şiirinde kullanılan şiir ve şiir sanatı ile ilgili kavramları şu şekilde sıralamıştır:

1. *Koşuk: Bugün elde mevcut mahdut malzemeye göre, nazım, manzûme, manzûm parça ve şiir mefhumunun ifâdesi için, daha çok koşuk (koş-u-k) tabirinin kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır. M. Fuad Köprülü ise koşuk ile koşmayı eş tutarak koşuğu şiir, recz, kaside manâlarında kullanılan bir kelime olarak değerlendirir. L. Sami Akalın ise koşuğ'u İslâmlıktan önceki Türk şiirinin yiğitlik, aşk ve tabiat temaları üzerine söylenmiş şiirlerin genel adı olarak tanımlamaktadır.*
2. *Kojan: Altay Türkçesi'nde kojon olarak geçen kelime, şarkı, türkü anlamına gelmektedir.*
3. *Koşma: Manâ bakımından koşuğ'un müteradifi olarak kabul edilebilen koşma nispeten yeni bir şekil olup, cüz'i değişiklikler ile bugünkü şivelerde yer almaktadır. Oyun havası, oyun türküsü; nazmetme ve nazım manâlarına gelmektedir.*
4. *Taşkut: Bu tâbir de, koşuk gibi, ayrı bir neviden ziyade, umumî olarak şiir, nazım, beyit, manzûme manalarına gelmektedir.*
5. *Takmak: Takşut ile aynı kökten geldiğini düşünebileceğimiz takmak tabiri bugünkü şivelerde bulmaca, atalar sözü, türkü, şaka, nükte, türkü yarışı, şaka türküsü, masal manalarında kullanılmaktadır.*
6. *Ir, Yır: Bu tâbirin bugüne kadar muhafaza edilmiş olan her iki manâsı da “koşma, türkü düzmek, manzume yapılmak, şiir düzölmek” anlamına gelir.*
7. *Küg: Nazım, şiir, türkü, ır vb. gibi manâlara gelmektedir. Divanü Lûgati-t Türk'te köğ olarak geçen kelime aruzu, ırın ölçüşü, ırlamakta sesin yükselip alçalışı olarak izah edilir.*
8. *Şlok: Sanskritçe Sloka'dan gelen bu kelime, methiye manzûmesi, manzûm, anlamına gelmektedir.*
9. *Padak: Şiir, bir şiirin (dörtlüğün) dertte biri, dize.*

10. Kavi: Daha çok üslûp ile ilgili görünen bu tabire A. Von Gabain: Epos; Kunstepos, Kunstdichtung=şiir demektedir. Nesir dilinden farklı olan bu üslûp, şiir olmamakla beraber, nazmın bazı hususiyetlerini içine almaktadır. Dizdaroğlu, buna Dede Korkut'taki soylama kısımlarını örnek göstererek düz yazıyla nazım arası bir anlatım biçimi açıklamasını getirmektedir.
11. Baş-Başık: Sogdca Mani metinlerinde başa, bâbâh, bâşik, paşik şeklinde geçen kelime ilahî manâsına gelmektedir". (Arat, 1991: XI-XX)

"Şiir ve şiir sanatına ilişkin yukarıda sıralanan deyim ve kavramlar içinde koşuk bir tür bildirmekte, diğerleri açık seçik bir türü ifade etmemektedir." (Bekki, 2004: 30)

Rıza Nur, Ali Şir Nevaî'nin Mîzan-ül Evzan'ında türkü'den bahsedildiğini bildiriyor ekliyor: "Muhtasar Babur Şah'ında türkü'nün Sultan Hüseyin Mirza zamanında icat olduğunu, ona vezin tahsis edildiğini ve iki devirde bağlandığını (bestelendiğini) söyler. Demek türkü Horasan'da icat edilmiştir. Şeklin b m b m tarzında dörtlük, veznin fâilâtün fâilün olduğunu, iki devirli müzik bulunduğunu zannetmek mümkündür". Ancak Rıza Nur'un sözünü ettiği türkü, Anadolu Türk edebiyatındaki hece ölçüsü ile olan türküler değil, Çağatay edebiyatında, aruzun fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât kalıbında yazılan ve özel bir uyak düzeni olan, ayrı bir ezgi ile söylenen manzum ürünlerdir. Önemli nokta, biçimi, kalıbı ve ezgisi ne olursa olsun türkü teriminin on beşinci yüzyılda Doğu Türklerince de kullanılmasıdır. (Dizdaroğlu, 1969: 103)

"Mahmut Ragıp Gazimihal de Rıza Nur'un düşüncelerini doğrulamakta, 'Türkü adlı ilk parçaların on beşinci asrın başlarında Horasan'da çıktığı kayıtlarla sabittir.' demektedir.

Anadolu Türk Edebiyatında, en eski türkü örnekleri on altıncı yüzyıldan öteye çıkmıyor. Biçim bakımından türkü olan ilk metni, Öksüz Dede vermiştir. Bentleri üçlük, kavuştakları iki dizeli olan bu parça, hece ölçüsünün sekizli kalıbıdır." (Dizdaroğlu, 1969: 104)

Verilen bu bilgiler çerçevesinde türkülerin, Türk milletinin tarih boyunca görüp geçirdiği hâdiselerini ve kültürünü yaşatmasından dolayı önemli ürünlerdir. Millet tarihini ve kültür özelliklerinin aynı zaman diliminde başlamasından dolayı, türkülerin doğuşunu da Türk milletinin varlığıyla başlatabiliriz. Türk milletinin varlığı türkülerini günümüze kadar ulaştırmıştır.

1.3. Çorum Türküleri Üzerine Yapılan Çalışmalar

Çorum ve çevresinde ilk derleme çalışmasını *Bela Bartok*'un 1936 yılında yaptığı *Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi* adlı eserinden öğreniyoruz. Bu eserdeki derlemeler bu zamana kadar hiç dikkate alınmamıştır. Bunun en büyük sebebi bize göre araştırmacının Çorum bölgesine gelmeden Ankara'da bulunan kaynak kişiden derleme yapmasındandır. Bizim için bu derlemelerin önemi batılı araştırmacılar tarafından yapılmış olmasıdır. Yapılan bu çalışmada Çorum yöresine ait 6 türkü derlemesine yer verilmiştir. (Bartok, 1936: 22) Bazı kaynaklar bu türküleri Ankara'da derlendiği için yöre olarak Ankara'yı vermektedir. Eserde kaynak kişi de derlemeci de bu türkülerin Hüyük Mahallesi, Alacahüyük Beldesi, Alaca ilçesi, Çorum iline ait olduğunu belirtmektedir.

Diğer bir derleme çalışması ise Çorum Halkevi aracılığıyla *Sadi Leblebici* ile *Eşref Ertekin* önderliğinde resmi olmadan yapılmıştır. Çorum Halkevi'nin 15 Nisan 1938 ile 10 Ağustos 1946 yılları arasında 61 sayı çıkardığı *Çorumlu Dergisi* hem resmi olmayan ilk derleme çalışmalarının yapılmış olması hem de 30'un üzerinde Çorum türküsünü bulundurmasından dolayı bizim için diğer önemli bir kaynaktır. (Yiğit, 2009: 22)

İlk resmi derleme çalışması ise *Mahmut Ragıp Gazimihal*, *Nurullah Taşkıran*, *Mithat Fenmen*, *Muzaffer Sarısözen* ve *Rıza Yetişen* tarafından 1939 yılının Ağustos ayında yapılmıştır. 241 adet halk ezgisinin plaklara alındığı çeşitli kaynaklarda belirtilmesine karşın TRT Kurumu tarafından basılmış nota sayısı 45 adet kırık hava, 3 adet oyun havası bulunmaktadır. Bununla birlikte 16 adet uzun hava TRT Türk Halk Müziği Repertuarı'nda adı geçmekte ancak uzun havaların özelliği gereği nota olarak bulunmamaktadır.

Cahit Öztelli'nin *Evlerinin Önü (Bütün Halk Türküleri)* adlı eserinde *Şu uzun gecenin gecesi olsam* ve *Bağdat ellerinden gelen turnalar* adlı türkülerin yöresini Çorum olarak vermektedir. Araştırma sırasında tespit ettiğimiz *Hem okudum hemi de yazdım* adlı türkünün yöresini Orta Anadolu olarak vermiştir. (Öztelli, 1972: 55-224-282) *Hem okudum hemi de yazdım* adlı türkü TRT Repertuarı'nda (1168) sıra numarası ile Çorum yöresine kayıtlıdır.

Salih Turhan'ın hazırladığı ve Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan *Anadolu Halk Türküleri ve Ezgileri* adlı kitapta, *Odayın yapısına* ve *Çorum halayı* adlı türküler bulunmaktadır. Bu eserde de Cahit Öztelli de olduğu gibi *Hem okudum hemi de yazdım* adlı türkünün yöresi farklı verilmiştir. (Turhan, 1992: 68-69-211)

Mehmet Özbek'in, *Folklor ve Türkülerimiz* adlı eseri hem inceleme kısmı hem de metinler açısından önemli bir çalışmadır. Bu çalışmada Çorum yöresinden derlenen *Dillala, Şu uzun gecenin gecesi olsam, Beyrek dağı, Bayram geldi benim yârim kaçıyor ve Mehmed'in ağıdı- Hem okudum hem de yazdım* adlı türküler bulunmaktadır. (Özbek, 1994: 148-240-103-120-302)

Salih Turhan, Mustafa Özgül ve Kubilay Dökmetaş'ın *Notalarıyla Uzun Havalarımız* adlı çalışmasında, TRT Türk Halk Müziği Uzun Havalar Repertuarı'nda da bulunan Çorum'a ait 15 uzun hava ve bozlağa yer verilmiştir. (Turhan- Dökmetaş- Özgül, 1996: 94-102-111-119-247-248-253-255-270-324-338-383-416-463-469)

Ahmet Şükrü Esen'in *Anadolu Türküleri* adlı çalışmada türkü isminin bulunmadığı sadece numaraların olduğu türkülerde 181 numaralı metin Çorum yöresine ait olduğu belirtilmektedir. (Esen, 1999: 293)

Kültür Bakanlığı tarafından *Türk Halk Ezgileri (I-II-III)* adıyla 2001 yılında yayımlanan eserlerden, III. Cilt içerisinde *Aşağıdan gele gele geldiler, Ayağına giymiş nurdan nalini, Gülender, Irmak kıyısı ve Manici başıyım* adlı türküler bulunmaktadır. (Türk Halk Ezgileri III, 2000: 14-15-66-78-98)

M. Öcal Oğuz, Esin Tutsak, Gürbüz Gözüm'ün *2005 Yılında Çorum'dan Derlenen Türküler* adlı çalışmasında 15 adet türküye; *2005 Yılında Çorum'dan Derlenen Ağıtlar* adlı çalışmasında ise 3 adet uzun havaya yer verilmiştir.

Kültürümüzde Türkü Sempozyumu (Sivas) Bildirileri (I-II-III) adlı eserde Özlem Aydoğdu Rende'nin, *Çorum Halk Türkülerinde Kadının Yeri* adlı bildirisi bulunmaktadır. Bu bildiri TRT Repertuarı'nın haricinde yörede bilinen 30 türküden bahsetmektedir. (Rende, 2013: 330)

Çorum türkülerini üzerine bu zamana kadar yapılmış en kapsamlı çalışma Levent Sezgin'in *Çorum Halk Türküleri ve Oyun Havaları* adlı çalışmasıdır. Bu çalışma bizim için önemlidir. Çünkü hem Çorum türkülerinin müzikal yapısının değerlendirilmesi hem de TRT Repertuarı haricinde 17 adet kırık hava, 23 adet oyun havası ve 14 adet uzun hava bulunmaktadır.

1.4. Çorum Türkülerinin Genel Özellikleri

a. Çorum türkülerinde bölgeye ait bazı söyleyişler, ses değişimleri ve kelimeler vardır.

Ses değişmeleri genelde, k>g, y>g, k>h, t>d şeklinde olmaktadır. Karşı>garşı, kanlı>ganlı, koca>goca, kızıl>gızıl, kırat>gırat, kış>gış, kahır>gahır, kardeş>gardeş, taş>daş, tuz>duz, turna>durna, çok>çoh, yine>gine gibi.

Bazen ölçü gereği şimdi zaman ekinin düştüğü görülür. Gidiyor>gidiyo, istemiyorum>istemiyom gibi.

b. Çorum türkülerinde bazı söz ve yapı bozuklukları vardır. Ancak bunlar hece eksikliği/ fazlalığı ve kafiye uyumsuzluğundan ibarettir. Bu tür hatalar kaynak kişilerden doğabileceği gibi derleyicilerden de kaynaklanmış olabilir.

c. Çorum türküleri şekil açısından genellikle tutarlı yapıya sahiptir. Bunun haricinde güfteye eklenen kelime ve kelime grupları vardır.

Pertev Naili Boratav “*de, da, aman, leyli aman aman, yavru, haydi vb. gibi kelime ve ünlem gruplarının türkülerin güftelerine yepyeni bir ifade zenginliği verdiğini âdeta melodiyi tamamlama vazifesini gördüklerini dile getirir.*” (Boratav, 1992: 337) Bizde böyle ilâve gibi görünen kelimeleri metinler içerisinde ayrıca içinde gösterdik.

d. Büyük çoğunluğunu dörtlükler ve mâni kıtalarından kurulu türkülerin oluşturduğu Çorum türküleri içerisinde değişik yapıya sahip olanlar da vardır. Yaklaşık olarak 57 türküde bağlantı kıtası yoktur.

e. Çorum türküleri isimlerini genelde metinlerin ilk bentlerindeki ilk dizelerden almışlardır. İsimlerini bağlantılardan alan türküler; 1, 2, 3, 9, 19, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 48, 49, 56, 66, 67, 68, 70, 73, 76, 129, 130, 131, 132, 137, 143, 144, 149 numaralı türkülerdir. Bunların haricinde 62, 65, 64 ve 159 numaralı türkülerin iki ismi vardır.

BÖLÜM II

2. ŞEKİL ÖZELLİKLERİNE GÖRE ÇORUM TÜRKÜLERİ

Türküler, hecenin her kalıbı ile söylenebildiği, yapı bakımından değişiklik gösterdiği için kesin bir sınıflandırma yapmak imkânsızdır.

“Türküleri şekil, yapı ve ezgi yönünden sınırlamak zordur; çünkü çok değişik biçimde, yapıda ve ezgide türkü vardır. Halk, ezgiyle söylenen manzum parçaları türkü olarak adlandırır.” (Dizdaroğlu, 1969:103)

Halk şiirinde şekil, dışarıdan görülebilir özellikleri içine alır. Bu özellikler ise, şiirin kafiyeye örgüsü, nazım birimi, vezni ve hacmidir diyen Oğuz, türküyü ezgi ağırlıklı türler arasında birinci sırada göstermektedir. (Oğuz, 1993: 19-23)

Mehmet Özbek: *“Şekil ne olursa olsun türküyü belirleyen, her şeyden evvel ezgisidir. Çünkü müzik cümlesinin, bazı türkülerde şekli zorladığı görülür.”* (Özbek, 1994: 69) demiştir.

Salahaddin Bekki, türkünün şekil özelliği ile ilgili: *“hece vezniyle ortaya konan anonim halk şiirlerinden türkü’yü ele aldığımız zaman kafiye örgüsü, nazım birimi, vezin ve hacim gibi dış unsurlar bakımından belirli bir şekille karşılaşmamaktayız.”* (Bekki, 2004: 53) demiştir.

Bize göre de türküde belirleyici özellik ezgisidir. Onun için türkülerin tasnifi yapılırken ezgi yönü de ön plânda tutulmalıdır. Bu bilgiler çerçevesinde bu çalışmamızda türkünün şekil bakımından gösterdiği özellikler tasnif etmeye çalıştık.

Geçmişten günümüze kadar türkülerin şekil özelliklerini ortaya koyan birçok tasnif denemesi yapılmıştır. Biz de yapılan bu tasnif denemelerinden en önemlilerini şu şekilde aldık:

Hikmet Dizdaroğlu’nun tasnifi şöyledir:

- a) Mâni kıtalarından kurulu türküler
- b) Dörtlüklerle kurulu, dördüncü dizeleri kavuşta olan türküler
- c) Dörtlüklerle kurulu türküler
- d) Bentleri dörtlük kavuştağı tek dize olan türküler
- e) Bentleri dörtlük kavuştağı iki dize olan türküler
- f) Bentleri dörtlük kavuştağı üçlük olan türküler
- g) Bentleri de kavuştağı da dörtlük olan türküler
- h) Üçlüklerden kurulu türküler
- i) Bentleri üçlük kavuştağı tek dizeli türküler
- j) Bentleri üçlük kavuştağı iki dizeli türküler

- k) *Bentleri de kavuştakları da üçlüklerle kurulu türküler*
- l) *Bentleri üçlük kavuştakları dörtlük olan türküler*
- m) *İki dizeli türküler*
- n) *Bentleri iki kavuştakları bir dizeli olanlar*
- o) *Bentleri de kavuştakları da iki dizeli türküler*
- p) *Bentleri iki kavuştakları altı dizdi olanlar (Dizdaroglu, 1969: 107-119)*

Nevzat Gözaydın'ın tasnifi ise şöyledir:

- I/a. *İki dizeli türküler*
- I/b. *İki dizeden oluşan, bağlantıları bir dizeli türküler*
- I/c. *İki dizeden kurulmuş bağlantısı da iki dize olan türküler*
- I/d. *İki dizeden oluşan bağlantısı üç dize olan türküler*
- I/e. *İki dizeden oluşan bağlantısı dört dize olan türküler*
- I/f. *İki dizeden oluşan bağlantısı beş dize olan türküler*
- I/g. *İki dizeden oluşan bağlantısı altı dize olan türküler*
- II/a. *Üçlüklerle kurulmuş olan türküler*
- II/b. *Üçlüklerle kurulmuş ancak bağlantısı üçüncü dize olan türküler*
- II/c. *Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı bir dize olan türküler*
- II/d. *Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı iki dize olan türküler*
- II/e. *Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı üç dize olan türküler*
- II/f. *Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı iki+dört dize olan türküler*
- II/g. *Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı dört dize olan türküler*
- II/h. *Üçlüklerle kurulmuş bağlantısı beş dize olan türküler*
- III/a. *Dörtlüklerle kurulmuş olan türküler*
- III/b. *Mâni dörtlüklerinden kurulmuş olan türküler*
- III/c. *Dörtlüklerle kurulmuş bağlantısı bir dize olan türküler*
- III/d. *Dörtlüklerle kurulup bağlantısı bir (aynı) dize olan türküler*
- III/e. *Dörtlüklerle kurulmuş bağlantısı iki dize olan türküler*
- III/f. *Dörtlüklerle kurulmuş bağlantıları üç dize olan türküler*
- III/g. *Dörtlüklerle kurulmuş bağlantıları dört dize olan türküler*
- III/h. *Dörtlüklerle kurulmuş bağlantıları beş dize olan türküler*
- III/ı. *Dörtlüklerle kurulmuş bağlantıları altı dize olan türküler*
- IV. *Altılıklarla kurulmuş olan, bağlantısı dört dize olan türküler*
- V. *Bağlantısı başta yer alan türküler*

Ek olarak mâninin dört dizesinin ayrılması ve aralarına bağlantının girmesiyle oluşan bir türkü örneği vermiştir. (Gözaydın, 1989: 53-103)

Mehmet Özbek'in tasnifi aşağıdaki gibidir:

1. *Bentleri mâni dörtlüklerinden meydana gelen türküler.*
2. *Bentleri iki mısralı türküler*
 - a. *Bentleri iki mısralı, bağlantıları olmayan türküler*

- b. *Bentleri iki, bağlantıları bir mısralı türküler*
- c. *Bentleri de, bağlantıları da iki mısralı türküler*
- d. *Bentleri iki, bağlantıları üç mısralı türküler*
- e. *Bentleri iki, bağlantıları dört mısralı türküler*
- f. *Bentleri iki, bağlantıları beş mısralı türküler*
- g. *Bentleri iki, bağlantıları altı mısralı türküler*
- 3. *Bentleri üç mısralı türküler*
 - a. *Bentleri üç mısralı, bağlantısı olmayan türküler*
 - b. *Bentleri üç, bağlantıları bir mısralı türküler*
 - c. *Bentleri üç, bağlantıları iki mısralı türküler*
 - d. *Bentleri de, bağlantıları da üç mısralı türküler*
 - e. *Bentleri üç, bağlantıları dört mısralı türküler*
 - f. *Benden üç, bağlantıları beş mısralı türküler*
- 4. *Bentleri dört mısralı türküler*
 - a. *Kafiye örgüsü abab, cccb vb. olanlar*
 - b. *Kafiye örgüsü xaxa, bbba vb. olanlar*
 - c. *Kafiye örgüsü aaab, cccb vb. olanlar*
 - d. *Kafiye örgüsü aaax, bbbx vb. olanlar*
 - e. *Kafiye örgüsü aaba, ccdb vb. olanlar*
 - f. *Bentleri dört, bağlantıları bir mısralı türküler*
 - g. *Bentleri dört, bağlantıları iki mısralı türküler*
 - h. *Bentleri dört bağlantıları üç mısralı türküler*
 - i. *Bentleri ve bağlantıları dört mısralı türküler*
 - j. *Bentleri dört bağlantıları beş dizeli türküler*
- 5. *Bağlantıları her mısradan sonra tekrar edilen türküler*
- 6. *Bağlantısı basta olan türküler*
- 7. *Her bentten sonra değişik kalıpta iki ayrı bağlantısı olan türküler.* (Özbek, 1994: 70-84)

Fuat Özdemir ise Ahmet Şükrü Esen'in türkü derlemeleri için yazdığı giriş niteliğindeki incelemede daha az ayrıntılı ve daha net olması bakımından türkülerini bentlerindeki değişikliklerine göre kümelendirmeyi, bağlantıları da bu kümelendirme içerisinde değerlendirmeyi uygun görmüştür:

- A) *Yapılarında kararlılık gösteren türküler*
 - a. *Benden dört dizeli türküler*
 - b. *Bentleri üç dizeden oluşan türküler*
 - c. *Bentleri iki dizeli türküler*
 - d. *Mâni dörtlüklerinden oluşan türküler*
- B) *Yapılarında kararlılık bulunmayan türküler* (Özdemir, 1999: 9-20)

Yapısına göre türkü tasniflerine bakıldığında Doğan Kaya'nın tasnifinin daha detaylı bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Kaya kendi tasnifini vermeden önce şöyle bir açıklama getirmektedir: “Biz, önceki tasnifleri de göz önünde tutarak ve kendi tespitlerimizi de ortaya koyarak türkü tasniflerini yeniden tasnif etmek istiyoruz. En doğru tasnifin bu olduğu iddiasında değiliz ama gözden kaçan ve tespit ettiğimiz pek çok unsurun değerlendirilmesi gerekiyordu. Düşüncemiz odur ki, bundan sonraki tasnifler, pek az değişiklik gösterecek ve bizim tasnifimize birkaç ilâve maddeler şeklinde olacaktır.” (Kaya, 1999: 138)

Doğan Kaya'nın tasnifi ise şöyledir:

1. *Bentleri Bir Mısra Olan Türküler*
 - a. *Bağlantılar dört mısra / mâni olan türküler*
 - b. *Bağlantıları yedi mısra olan türküler*
2. *Bentleri İki Mısra Olan Türküler*
 - a. *Sadece iki mısradan oluşan türküler*
 - b. *Bağlantıları bir mısra olan türküler*
 - c. *Bağlantıları iki mısra olan türküler*
 - d. *Bağlantıları üç mısra olan türküler*
 - e. *Bağlantıları dört mısra olan türküler*
 - f. *Bağlantıları beş mısra olan türküler*
 - g. *Bağlantıları altı mısra olan türküler*
 - h. *Bağlantıları yedi mısra olan türküler*
 - i. *Bağlantıları sekiz ve daha fazla mısra olan türküler*
 - j. *Bağlantıları mısra sonlarında ve mısra aralarında olan türküler*
3. *Bentleri Üç Mısra Olan Türküler*
 - a. *Sadece üçlüklerden ibaret olan türküler*
 - b. *Bağlantıları bir mısra olan türküler*
 - c. *Bağlantıları iki mısra olan türküler*
 - d. *Bağlantıları üç mısra olan türküler*
 - e. *Bağlantıları dört mısra olan türküler*
 - f. *Bağlantıları beş mısra olan türküler*
 - g. *Bağlantıları altı mısra olan türküler*
 - h. *Bağlantıları fazla sayıda mısralı olan türküler*
 - i. *İki bağlantılı türküler*
 - j. *Bağlantıları mısra aralarında olan türküler*
4. *Bentleri Dört Mısra Olan Türküler*
 - a. *Sadece dörtlüklerden kurulu türküler*
 - b. *Bağlantıları bir mısra olan türküler*
 - c. *Bağlantıları iki mısra olan türküler*
 - d. *Bağlantıları üç mısra olan türküler*
 - e. *Bağlantıları dört mısra olan türküler*
 - f. *Bağlantıları beş mısra olan türküler*
 - g. *Bağlantıları altı mısra olan türküler*
 - h. *Bağlantıları yedi mısra olan türküler*
 - i. *Bağlantıları sekiz ve daha fazla mısra olan türküler*
 - j. *Bağlantıları mısra aralarında olan türküler*
 - k. *İki bağlantılı türküler*
 - l. *Bağlantıları mısra sonlarında olan türküler*
5. *Karşılıklı Türküler/Atma Türküler*
 - a. *İki mısralık bentlerden ibaret atma türküler*
 - b. *Üç mısralık bentlerden ibaret atma türküler*
 - c. *Dört mısralık bentlerden ibaret atma türküler*
 - d. *Diyalog şeklinde atma türküler (Kaya, 1999:138-139)*

Yukarıya verdiğimiz bu tasniflerde Şu hususlar dikkati çekmektedir: Mehmet Özbek, türkülerini sınıflandırırken, bentleri esas alarak bir sınıflandırma yapmıştır. Dizdaroğlu'ndan farklı olarak bağlantısı bulunmayan bentleri dört dizeli türkülerini kafiye çeşitlerine göre de sınıflandırmıştır. Ayrıca bağlantıları her dizeden sonra tekrar edilen türküler; bağlantısı başta olan türküler ve her beyitten sonra değişik kalıpta iki ayrı bağlantısı olan türküler olmak üzere üç farklı yapıya da yer vermiştir. Nevzat Gözaydın'ın

tasnifinde de bentler esas alınmış bağlantılarda ki çeşitliliğe vurgu yapılarak bağlantı bölümlerinin altı dizeye kadar çıkabileceği gösterilmiştir. Özbek'in tasnifinde yer alan bağlantısı başta olan türkölere de yer veren Gözaydın, yine Dizdaroğlu ve Özbek'in tasnifinde bulunmayan altılıklarla kurulmuş türköl ve metninin dört dizesinin ayrılması ve aralara bağlantının girmesiyle oluşan bir türköl metni vermiştir. Doğan Kaya ise türkölün bentlerini esas alarak tasnifini oluşturmuştur. Diğerler tasniflerden farklı olarak, bentleri bir dizden oluşan türkölün olduğunu ileri sürmüş olmasıdır. Fuat Özdemir'in yaptığı tasnif çalışmasının önemi ise ilk defa yapısında kararlılık bulunmayan türkölere yer vermesidir.

Yapısına göre tasnif denemesinde en kapsamlı çalışmayı Salahaddin Bekki yapmıştır. Bekki, ortaya koyduğu tasnif denemesi için yaptığı açıklamada: “*Burada yaptığımız bizden önce yapılan tasnifleri daha sistemli hale getirip karşımıza çıkacak muhtemel yapıları da göz önüne alarak teorik bir yaklaşım ortaya koymak olmuştur.*” (Bekki, 2004: 77) demiştir. Biz de bu çalışmamızda diğer denemelerden daha geniş yapıya sahip olması bakımından bu tasnif denemesini esas aldık. Bekki'nin tasnif denemesi ise şu şekildedir:

- A. *Bağlantıları olmayan türköl*
 1. *Bağlantıları olmayan ikiliklerle kurulu türköl*
 2. *Bağlantıları olmayan üçlüklerle kurulu türköl*
 3. *Bağlantıları olmayan mâni kıtalarından kurulu türköl*
 4. *Bağlantıları olmayan dörtlüklerle kurulu türköl*
- B. *Bağlantıları olan türköl*
 1. *Bağlantıları dize başlarında olan türköl*
 - a. *Bağlantıları bir dize olan türköl*
 - b. *Bağlantıları iki dize olan türköl*
 - c. *Bağlantıları üç dize olan türköl*
 - d. *Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türköl*
 2. *Bağlantıları dize sonlarında olan türköl*
 - a. *Bağlantıları bir dize olan türköl*
 - b. *Bağlantıları iki dize olan türköl*
 - c. *Bağlantıları üç dize olan türköl*
 - d. *Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türköl*
 3. *Bağlantıları dize aralarında olan türköl*
 - a. *Bağlantıları bir dize olan türköl*
 - b. *Bağlantıları iki dize olan türköl*
 - c. *Bağlantıları üç dize olan türköl*
 - d. *Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türköl*
 - e. *Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türköl*
 4. *Bağlantıları dize aralarında ve dize sonlarında olan türköl*
 - a. *Bağlantıları bir dize olan türköl*
 - b. *Bağlantıları iki dize olan türköl*
 - c. *Bağlantıları üç dize olan türköl*
 - d. *Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türköl*

- e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler
- 5. Bağlantıları bent aralarında olan türküler
 - a. Bağlantıları bir dize olan türküler
 - b. Bağlantıları iki dize olan türküler
 - c. Bağlantıları üç dize olan türküler
 - d. Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler
 - e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler
- 6. Bağlantıları dize başlarında ve bent aralarında olan türküler
 - a. Bağlantıları bir dize olan türküler
 - b. Bağlantıları iki dize olan türküler
 - c. Bağlantıları üç dize olan türküler
 - d. Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler
 - e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler
- 7. Bağlantıları dize sonlarında ve bent aralarında olan türküler
 - a. Bağlantıları bir dize olan türküler
 - b. Bağlantıları iki dize olan türküler
 - c. Bağlantıları üç dize olan türküler
 - d. Bağlantıları dört dize olan veya mâni kıtalarından oluşan türküler
 - e. Bağlantıları beş ve daha fazla dizeden oluşan türküler
- 8. Yapısında kararlılık bulunmayan türküler (Bekki, 2004: 65-67)

Yukarı vermiş olduğumuz tasnif şemasının daha detaylısı aynı zamanda Çorum Türküleri metinleri üzerinde uyguladığımız şekli şu şekildedir:

1. “İkiliklerle Oluşan Türküler

1.1. Bağlantıları Olmayan İkiliklerle Kurulu Türküler

1.2. Bağlantıları Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

1.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize başlarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- b. Bağlantıları mısra başlarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler

1.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize sonlarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- b. Bağlantıları dize sonlarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler

1.2.3. Bağlantıları Dize Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize aralarında bir dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- b. Bağlantıları dize aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- c. Bağlantıları dize aralarında üç dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- d. Bağlantıları dize aralarında dört dize ya da mâni kıtaları bulunan ikiliklerle kurulu türküler
- e. Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan ikiliklerle kurulu türküler

1.2.4. Bağlantıları Dize Aralarında ve Sonlarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları dize aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- b. Bağlantıları dize aralarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- c. Bağlantıları dize aralarında üç dize olan ikiliklerle kurulu türküler
- d. Bağlantıları dize aralarında dört dize ya da mâni kıtaları bulunan ikiliklerle kurulu türküler
- e. Bağlantıları dize aralarında beş ve daha fazla dize olan ikiliklerle kurulu türküler

1.2.5. Bağlantıları Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. Bağlantıları Bent Aralarında Bir Dize Olan İkiliklerle Kurulu Türküler
- b. Bağlantıları Bent Aralarında İki Dize Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- c. *Bağlantıları Bent Aralarında Üç Dize Olan İkiliklerle Kurulu Türküler*
- d. *Bağlantıları Bent Aralarında Dört Dize Olan ya da Mâni Kıtalarından Oluşan İkiliklerle Kurulu Türküler*
- e. *Bağlantıları Bent Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan İkiliklerle Kurulu Türküler*

1.2.6. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. *Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler*
- b. *Bağlantıları İki Dize Olan Türküler*
- c. *Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler*
- d. *Bağlantıları Dört Dize Olan veya Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler*
- e. *Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler*

1.2.7. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

- a. *Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler*
- b. *Bağlantıları İki Dize Olan Türküler*
- c. *Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler*
- d. *Bağlantıları Dört Dizeden ya da Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler*
- e. *Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler*

2. Üçlüklerle Kurulu Türküler

2.1. Bağlantıları Olmayan Üçlüklerle Kurulu Türküler

2.2. Bağlantıları Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

2.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. *Bağlantıları Dize Başlarında Bir Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- b. *Bağlantıları Dize Başlarında İki Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- c. *Bağlantıları Dize Başlarında Üç Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*

2.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. *Bağlantıları Dize Sonlarında Bir Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- b. *Bağlantıları Dize Sonlarında İki Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- c. *Bağlantıları Dize Sonlarında Üç Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*

2.2.3. Bağlantıları Dize Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. *Bağlantıları Dize Aralarında Bir Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- b. *Bağlantıları Dize Aralarında İki Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- c. *Bağlantıları Dize Aralarında Üç Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- d. *Bağlantıları Dize Aralarında Dört Dizeden ya da Mâni Kıtalarından Oluşan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- e. *Bağlantıları Dize Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*

2.2.4. Bağlantıları Dize Aralarında ve Sonlarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. *Bağlantıları Dize Aralarında Bir Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- b. *Bağlantıları Dize Aralarında İki Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- c. *Bağlantıları Dize Aralarında Üç Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- d. *Bağlantıları Dize Aralarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- e. *Bağlantıları Dize Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*

2.2.5. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

- a. *Bağlantıları Bent Aralarında Bir Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- b. *Bağlantıları Bent Aralarında İki Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- c. *Bağlantıları Bent Aralarında Üç Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*

- d. *Bağlantıları Bent Aralarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
 - e. *Bağlantıları Bent Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler*
- 2.2.6. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler**
- a. *Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler*
 - b. *Bağlantıları İki Dize Olan Türküler*
 - c. *Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler*
 - d. *Bağlantıları Dört Dize Olan ya da Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler*
 - e. *Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler*
- 2.2.7. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler**
- a. *Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler*
 - b. *Bağlantıları İki Dize Olan Türküler*
 - c. *Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler*
 - d. *Bağlantıları Dört Dize Olan ya da Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler*
 - e. *Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler*
- 3. Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler**
- 3.1. Bağlantıları Olmayan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler**
- 3.2. Bağlantıları Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler**
- 3.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler**
- a. *Bağlantıları Dize Başlarında Bir Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
 - b. *Bağlantıları Dize Başlarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
 - c. *Bağlantıları Dize Başlarında Üç Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
 - d. *Bağlantıları Dize Başlarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
- 3.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler**
- a. *Bağlantıları Dize Sonlarında Bir Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
 - b. *Bağlantıları Dize Sonlarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
 - c. *Bağlantıları Dize Sonlarında Üç Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
 - d. *Bağlantıları Dize Sonlarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
- 3.2.3. Bağlantıları Dize Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler**
- a. *Bağlantıları Dize Aralarında Bir Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
 - b. *Bağlantıları Dize Aralarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
 - c. *Bağlantıları Dize Aralarında Üç Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
 - d. *Bağlantıları Dize Aralarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
 - e. *Bağlantıları Dize Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*

3.2.4. Bağlantıları Dize Aralarında ve Sonlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

- a. *Bağlantıları Dize Aralarında Bir Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
- b. *Bağlantıları Dize Aralarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
- c. *Bağlantıları Dize Aralarında Üç Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
- d. *Bağlantıları Dize Aralarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
- e. *Bağlantıları Dize Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*

3.2.5. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

- a. *Bağlantıları Bent Aralarında Bir Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
- b. *Bağlantıları Bent Aralarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
- c. *Bağlantıları Bent Aralarında Üç Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
- d. *Bağlantıları Bent Aralarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*
- e. *Bağlantıları Bent Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler*

3.2.6. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

- a. *Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler*
- b. *Bağlantıları İki Dize Olan Türküler*
- c. *Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler*
- d. *Bağlantıları Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler*
- e. *Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler*

3.2.7. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

- a. *Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler*
- b. *Bağlantıları İki Dize Olan Türküler*
- c. *Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler*
- d. *Bağlantıları Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler*
- e. *Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler*

4. Dörtlüklerle Kurulu Türküler

4.1. Bağlantıları Olmayan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

4.2. Bağlantıları Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

4.2.1. Birinci Dörtlüğün Son Dizesinin Bağlantı Olarak Tekrar Edildiği Türküler

4.2.1.1. Bentleri Dörtlük Bağlantıları Her Dörtlüğün Son İki Dizesinin Bağlantı Olarak Tekrar Edilmesiyle Oluşan Türküler

4.2.1.2. Bentleri Dörtlük Bağlantı Olan İkinci Dizenin Daha Sonra Gelen Dörtlüğün Birinci Dizesi Olarak Tekrar Edildiği Türküler

4.2.2. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a. *Bağlantıları Dize Başlarında Bir Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- b. *Bağlantıları Dize Başlarında İki Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*

- c. *Bağlantıları Dize Başlarında Üç Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - d. *Bağlantıları Dize Başlarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - e. *Bağlantıları Dize Başlarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- 4.2.3. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler**
- a. *Bağlantıları Dize Sonlarında Bir Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - b. *Bağlantıları Dize Sonlarında İki Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - c. *Bağlantıları Dize Sonlarında Üç Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - d. *Bağlantıları Dize Sonlarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- 4.2.4. Bağlantıları Dize Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler**
- a. *Bağlantıları Dize Aralarında Bir Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - b. *Bağlantıları Dize Aralarında İki Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - c. *Bağlantıları Dize Aralarında Üç Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - d. *Bağlantıları Dize Aralarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - e. *Bağlantıları Dize Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- 4.2.5. Bağlantıları Dize Başlarında ve Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler**
- a. *Bağlantıları Dize Başlarında Bir Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - b. *Bağlantıları Dize Başlarında İki Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - c. *Bağlantıları Dize Başlarında Üç Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - d. *Bağlantıları Dize Başlarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- 4.2.6. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler**
- a. *Bağlantıları Bent Aralarında Bir Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - b. *Bağlantıları Bent Aralarında İki Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - c. *Bağlantıları Bent Aralarında Üç Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - d. *Bağlantıları Bent Aralarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
 - e. *Bağlantıları Bent Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler*
- 4.2.7. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler**
- a. *Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler*

- b. *Bağlantıları İki Dize Olan Türküler*
- c. *Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler*
- d. *Bağlantıları Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler*
- e. *Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler*

4.2.8. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

- a. *Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler*
- b. *Bağlantıları İki Dize Olan Türküler*
- c. *Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler*
- d. *Bağlantıları Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler*
- e. *Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dizeden Oluşan Türküler”* (Bekki, 2004: 67-76)

Yukarıda verdiğimiz bu tasnif şemasında bentleri ikiliklerle, üçlüklerle, mâni kıtalarıyla ve dörtlüklerle kurulu olan, bunun haricinde bağlantı özelliklerine göre uygulanınca karşımıza çok detaylı bir tasnif çıkmaktadır. Türkülerde bağlantı bentler arasındaki bağı sağlayan, birden fazla tekrarlanan ve ezgisi değişmeyen birim olarak tarif edebiliriz. Bağlantı olan dizelerin ölçüsü türkünün bentlerdeki hece sayısıyla eşit olabileceği gibi az veya çok da olabilir. Bağlantılar büyük çoğunlukla bentlerden sonra gelir. Ancak bentlerden sonra gelmesi kesin bir kural değildir. Bunun haricinde dize başlarında, sonlarında ve aralarında da gelebilir.

Aşağıdaki incelemede metinler kısmında verdiğimiz her türkü tek tek ele alınarak verdiğimiz tasnife göre sıralanacak ve ayrıntılı bilgileri verilecektir.

2.1. İkiliklerle Kurulu Türküler

Eski Türk şiirinin ilk şeklinin, dörtlüklerle kurulu olduğu ve bu dörtlüklerin son dizelerinin bağlantı olarak tekrarlandığı yapının bulunduğu yaygınlık kazanmış bir görüştür. Genel olarak türkülerde görülen yapı çeşitliliği dört dizeden oluşan şeklin değişikliklere uğramasıyla çıkmıştır denilebilir. Bunda türkülerin ezgisiyle okunması da etkili olmuştur. Bentleri iki dizeden oluşan türküler de dört dizelik bentlerden iki dizenin düşmesiyle oluşmuştur. İki dizelik bentlerden meydana gelen diğer türküler ise divanîlerdir.

2.1.1. Bağlantıları Olmayan İkiliklerle Kurulu Türküler

İncelediğimiz metinler içerisinde sadece 1 numaralı *Gülü burcu burcu koka Ortaköy* adlı türkü bu tasnife uymaktadır.

2.1.2. Bağlantıları Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi bağlantı, türkülerde ezgi ve sözleri değişmeyen kısımdır.

2.1.2.1. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları dize sonlarında iki dize olan ikiliklerle kurulu türküler

Bağlantıları dize sonlarında iki dize olan türkülerin örneği elimizde bulunan 2 ve 3 numaralı metinlerdir. 2 numaralı türkünün bentleri 7 hecelidir ve aa, bb, cc şeklinde uyaklıdır.

2.1.2.2. Bağlantıları Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları Bent Aralarında Dört Dize Olan ya da Mâni Kıtalarından Oluşan İkiliklerle Kurulu Türküler

İncelediğimiz metinler içerisinde bağlantısı bent arasında bulunan ikiliklerle oluşturulmuş türkü örneği sadece 4 numaralı metindir. Türkünün bentleri 7 heceli ve ab, cc şeklinde uyaklıdır. Bağlantıları 8 heceli ve mâni şeklinde uyaklıdır.

2.1.2.3. Bağlantıları Dize Başlarında ve Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları Üç Dize Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

5 numaralı türkü Çorum oyun havalarından çekirgedir. Dize başı çekirge sözünün tekrar edilmesiyle başlar. Türkü aa NNN, bb NNN, cc NNN şeklinde kafiyelidir. Metin 11 heceli ve 4+4+3 duraklıdır.

b) Bağlantıları Beş ve Daha Fazla Dize Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

Elimizdeki metinler içerisinde sadece 6 numaralı türkü bu yapıdadır. Bentler kendi arasında aa, bb, cc şeklinde kafiyelidir. Ana bağlantılar NNNNN şeklinde kafiyelidir. Dize başları da kendi arasında kafiyelenmiştir.

2.1.2.4. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan İkiliklerle Kurulu Türküler

Bu yapıdaki türkülerde bağlantılar dize sonlarında ve bent aralarında olmak üzere iki yerde bulunurlar. İncelediğimiz metinler içerisinde bu yapıya uyan 7 ve 8 numaralı türkülerdir. Bentleri 11 heceli ve aa, bb şeklinde kafiyelidir. Ana bağlantılar 7 numaradaki

türküde 8 heceli ve NMM şeklinde, 8 numaradaki türküde ise 11 heceli ve NNN şeklinde kafiyelidir.

2.2. Üçlüklerle Kurulu Türküler

Halk arasında bentleri üç dizeden oluşan türkülere üçleme adı verilir. Bu üçlüklerde bağlantısı olmayan ve olan olarak ayrılır. İncelediğimiz metinler içerisinde üçlüklerle kurulu bağlantısı olmayan metin örneği yoktur.

2.2.1. Bağlantıları Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

2.2.1.1. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları Bent Aralarında Bir Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

Bu yapıdaki türkülere Ahmet Talat Onay, Fuad Köprülü'yü kaynak göstererek, bu şeklin en eski Türk şiiri şekli olduğunu söyler ve şu örneği verir:

“Bülbül ne ötersin Çukurova'da

Eşin şahin kapmış, kendin burada

Kendin gurbet elde, gönül sılada

Ötme garip bülbül gönül şen değil” (Onay, 1996: 36)

Bağlantıları aynen tekrarlanan sözlerden oluşan bu yapıdaki türkülere bentleri oluşturan dizeler kendi aralarında uyaklıdır. aaaN, bbbN, cccN şeklindedir.

İncelediğimiz metinler içerisinde bu yapıya uyan türküler 9, 10, 11, 12, 13 numaralı türkülerdir. Bunlar içerisinde sadece 12 numaralı türkü 13 heceli, diğer metinler 11 hecelidir.

b) Bağlantıları Bent Aralarında İki Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

Üç dizelik bentlerin arasına iki dizelik bağlantıların girmesiyle oluşan bir yapıdır. Bentlerdeki dizeler aaa, bbb, ccc şeklinde, bağlantılardaki dizeler ise NN veya NM şeklinde uyaklıdır. 14-34 numaralı türküler bu yapıdadır. Bentlerdeki dizeler 7, 8 ve 11 heceden oluşabilir. Bunun yanında bağlantıları 11 ve 13 heceden oluşan metinlerde vardır.

c) Bağlantıları Bent Aralarında Beş ve Daha Fazla Dize Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

Metinlerimiz arasında 35 numaralı türkünün bentleri üçlük, bağlantıları beş dizedir. Bentleri aaa, bbb şeklinde, bağlantıları ise NNNNN şeklinde kafiyelidir. Bentler ile bağlantılar 11 heceden oluşmaktadır.

2.2.1.2. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Üçlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler

Bentleri üç dizeden oluşan ve ana bağlantısı bent aralarında bir dize olan yapıya dize sonlarında ikinci bir bağlantı olarak farklı sayılarda bağlantı dizesinin eklenmesiyle oluşan bir şekildir.

Bentler kendi arasında kafiyeli, dize sonundaki ikinci bağlantılarda kendi arasında kafiyelidir. Metinlerimiz arasındaki 36 numaralı türkü bu yapıdadır.

2.3. Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Türk halk şiiri geleneğinde iki ana biçim vardır: 1. Koşma, 2. Mâni. Halk şiirinin hemen tüm önceki biçimleri bu iki ana biçimden doğmuştur. Hem hece sayısı hem de kafiyeleniş itibarıyla birbirinden bağımsız olan bu biçimlerin türkü söz konusu olunca da ayrı ayrı tasnifinin yapılması gerekir.

Çalışmamızda da görüleceği üzere türkülerdeki yapı zenginliği mâni kıtalarıyla ve dörtlüklerle kurulan biçimlerde karşımıza çıkmaktadır.

2.3.1. Bağlantıları Olmayan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Bu tür türkülerde, türkü yakıcıları hafızalarındaki yüzlerce mâni kıtalarından bazılarını zemine ve zamana göre sıralayarak türkülerini meydana getirirler. Bu işi yaparken belli bir ezgiyle uydurmaları da söz konusudur. Bu yüzden aynı mâni değişik türkülerde çok çeşitli ezgilerle söylenebilir. Bu bakımdan mâni kıtalarından kurulu türkülerde konu birliği olmadığı gibi kıtalar arasında kafiye bütünlüğü de yoktur. Her kıta kendi içinde aaxa, bbxb, ccxc şeklinde kafiyelidir.

Bu şekildeki türkülerde kıtalar arasındaki bağlantıyı her mâni kıtasının birinci dizesinde tekrar edilen kelime veya kelime grupları sağlar. Bazen kıtalar arasında bağlantıyı sağlayan hiçbir öge bulunmaz. Bu durumda ezgi devreye girer. Metinlerimiz içerisindeki 37-46 numaralı türküler bu yapıdadır.

2.3.2. Bağlantıları Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

2.3.2.1. Bağlantıları Dize Başlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a) Bağlantıları Dize Başlarında Bir Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Bağlantı dizelerinin bentlerindeki dizelerden önce söylenmesiyle oluşan bir yapıdır. Diğer bir deyişle türküye bağlantı dizeleri okunarak başlanır. Kıtalar klâsik mâni şekline uygun kafiyelenirken bağlantı dizesi aynı kalıp sözler veya ünlemlerle tekrar edilir. 47 numaralı türkü bu yapıdadır.

b) Bağlantıları Dize Başlarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler
İncelediğimiz metinler içerisindeki 48 numaralı türkü bu yapıdadır.

c) Bağlantıları Dize Başlarında Dört Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

İncelediğimiz metinler içerisindeki 49 numaralı türkü bu yapıdadır.

2.3.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a) Bağlantıları Dize Sonlarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

50 ile 51 numaralı türküler bu şekilde kurulmuştur. Dize sonlarında bağlantı olarak tekrar edilen dizeler ya birinci ile üçüncü, ya ikinci ile dördüncü ya da üçüncü ile dördüncü dizelerden sonra gelmektedir. Metinlerimizdeki şekli ikinci ile dördüncü olarak geçmektedir.

b) Bağlantıları Dize Sonlarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

52, 53, 54, 55 ve 56 numaralı türküler bu yapıdadır. Bağlantı dizeleri çapraz – birinci ile üçüncü, ikinci ile dördüncü- kafiyelidir. Mâninin doğasında olan karşılıklı söyleme tarzı bu türkülerde de karşımıza çıkar.

2.3.2.3. Bağlantıları Dize Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a) Bağlantıları Dize Aralarında Bir Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

57 numaralı türkü bu yapıdadır. İskeleti mâni kıtaları oluşturur. Bir dize olan bağlantı üçüncü dizeden sonra gelir.

b) Bağlantıları Dize Aralarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

58 ile 59 numaralı türküler bu yapıdadır. İki dize olan bağlantılar kıtalardaki her dizenin arasına girebilir. Bağlantı olan dizeler birbiriyle kafiyelidir.

2.3.2.4.Bağlantıları Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a) Bağlantıları Bent Aralarında Bir Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Elimizdeki metinler içerisinde tek örneği bulunan 60 numaralı türküde bağlantıyı 8 hecelik bir dize sağlar.

b) Bağlantıları Bent Aralarında İki Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

61-68 numaralı türküler bu yapıdadır. Bağlantılar kendi aralarında uyaklı iki dizelik mâni kıtaları arasında tekrar edilmesiyle oluşmuştur. Bağlantı dizelerindeki hece sayıları bazı türkülerde farklıdır.

c) Bağlantıları Bent Aralarında Üç Dize Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

Metinlerimiz arasında sadece 69 numaralı türkü bu yapıya uyar. Bentlerdeki hece sayısı 7 heceli, bağlantılarda ise 8 hecelidir. Bağlantı dizeleri kendi arasında kafiyelidir. aaxa NNN, bbxb NNN şeklindedir.

d) Bağlantıları Bent Aralarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

70-73 numaralı türküler bu yapıdadır. 70 ile 73 numaralı türkülerin bent dizeleri 7 heceli, bağlantıları 11 hecelidir. aaxa NNMN (NNNNN), bbxb NNMN (NNNN) şeklindedir.

71 ile 72 numaralı türkülerin hem bentleri hem de bağlantıları mâni kıtalarıyla kurulmuştur.

2.3.2.5.Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Mâni Kıtalarından Kurulu Türküler

a) Bağlantıları İki Dize Olan Türküler

Mâni kıtalarından sonra 7 heceli iki dizenin mâni kıtalarının arasına girmesiyle oluşan yapıdır. Bu yapıya her bendin her dizesinden sonra bağlantı eklenir. Bent arasındaki bağlantılar kendi arasında kafiyelidir. Dize sonu bağlantılar ise bentlerden ve ana bağlantılardan farklı bir kafiyeye sahiptir. Bu yapıya uyan tek türkü 74 numaralı türküdür.

b) Bağlantıları Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler

Mâni kıtalarından oluşan bentlerin arasına 7 heceli ve kafiye düzeni NNNN ya da NNMN şeklinde bağlantı girmiş ve bentlerdeki dizelerden sonra da yine 7 heceli KLKL

şeklinde kafiyelenmiş dört dizenin eklenmesiyle oluşturulmuş bir yapıdır. 75 ile 76 numaralı türküler bu yapıdadır.

2.4.Dörtlüklerle Kurulu Türküler

2.4.1.Bağlantıları Olmayan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

Çorum türkeleri içerisinde en çok sayıya sahip bu tür türküler bulunur. Genelde saz şairlerinden halka geçmiş eserlerdir. Bu türkülerde şekil açısından herhangi bir sıkıntı görülmez. 77-124 numaralı türküler bu yapıdadır. 8 heceli türkülerin bulunduğu bu grupta ağırlığı 11 heceli türküler oluşturur. Hece sayısına bağlı olarak bu yapıdaki türkülerin büyük çoğunluğu koşma gibi kafiyelenmiştir. Bu türkülerin birinci dörtlüklerinde abab ya da aaab şeklinde iki çeşit kafiyeleniş görülür. Takip eden dörtlüklerin son dizeleri birinci dörtlüğün son dizesiyle kafiyelidir.

Genel olarak anlatı yapısına sahip olan bu türkülerde ağırlıklı olarak aşk, gurbet, ölüm ve tabiat gibi konular işlenir. Bazı türkülerde ahengi artırmak için dize aralarında veya sonlarında birer kelime ünlem ifade eden sözler bulunur.

2.4.2. Bağlantıları Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

2.4.2.1. Birinci Dörtlüğün Son Dizesinin Bağlantı Olarak Tekrar Edildiği Türküler

Dörtlüklerle kurulu türkülerden pek farklı bir yapı arz etmeyen bu türkülerde, ilk dörtlüğün birinci ve üçüncü dizesi bağımsız ikinci ile dördüncü dizeler bağlantı dizeleri olarak kullanılır. Dörtlüklerin kafiye şeması şöyledir: aNaN, bbbN, cccN.

Metinlerimiz içerisinde 125-137 numaralı türküler bu yapıdadır.

2.4.2.2. Bağlantıları Dize Sonlarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları Dize Sonlarında İki Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

138 ile 139 numaralı türkülerde bentlerdeki ikinci ile dördüncü dizelerden sonra bağlantı dizelerinin eklenmesiyle oluşmuş bir yapıdır. Bağlantı dizeleri birbiriyle kafiyelidir.

b) Bağlantıları Dize Sonlarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

140 ile 141 numaralı türküler bu yapıdadır. 140 numaralı türkünün bentleri de bağlantıları da birbirinden bağımsız olarak kafiyelenmiştir. Bentler kendi arasında da farklı

kafiye şekline göre oluşturulmuştur. 141 numaralı türküde ise bentler normal koşma gibi kafiyelenmiştir. Dize sonlarında gelen bağlantılar birbiriyle uyaklıdır.

2.4.2.3. Bağlantıları Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları Bent Aralarında Bir Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

Bağlantısı olmayan dörtlüklerle kurulu türkülere, kafiyesi farklı olan bir dizelik bağlantının eklenmesiyle oluşan türkülerdir. 142, 143 ve 144 numaralı türküler u yapıdadır.

b) Bağlantıları Bent Aralarında İki Dize Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

Dört dizelik bentlerden oluşan türkülere iki dizelik bağlantıların eklenmesiyle oluşan yapıdır. Bağlantılardaki dizelerin hece sayıları bentlerle genelde aynıdır. Bu yapıdaki türkülerin ilk dörtlükleri, abab NN, aaab NN veya aaba NN şeklinde kafiyelidir. Bu yapıdaki türküler 145-149 numaradadır.

c) Bağlantıları Bent Aralarında Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

150-154 numaralı türkülerin bağlantıları dört dizeden oluşmuştur. Bu çeşit türkülerin kafiye şeması çok farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bentlerin birinci dörtlüklerinde, abab, aaba, aaab olmak üzere üç çeşit kafiye göze çarpar. Bağlantılarda ise bentlerdeki kafiyelere uygun bir uyak düzeni görülmektedir. Şöyle ki, bentleri aaba olan türkülerin bağlantıları NNMN şeklindedir.

2.4.2.4. Bağlantıları Dize Sonlarında ve Bent Aralarında Olan Dörtlüklerle Kurulu Türküler

a) Bağlantıları Bir Dize Olan Türküler

155 ile 156 numaralı türküler bu yapıdadır. Bentler arasındaki ana bağlantının dışında bentlerdeki dizelerin sonuna ikinci bir bağlantının eklenmesiyle oluşmuştur. 155 numaralı türküde, bentlerdeki ikinci dizenin sonuna ikinci bağlantı eklenmiştir. 156 numaralı türküde ise bentlerdeki ikinci, üçüncü ve dördüncü dizelerin sonuna ikinci bir bağlantı eklenmiş, ana bağlantılar ise bentlerin dördüncü dizeleri ile kafiyeli olarak oluşturulmuştur.

b) Bağlantıları Dört Dize Olan ve ya Mâni Kıtalarından Oluşan Türküler

Bentler arasındaki dört dizelik bağlantıların yanında dize sonlarında da dört dizeden oluşan ikinci bağlantı bulunur. Bentler ve bağlantılar kendi aralarında kafiyelidir. Elimizdeki metinler içerisinde sadece 157 numaralı türkü bu yapıdadır.

Buraya kadar ilk başta verdiğimiz şemaya uyan Çorum türkülerinin tahlili yapılmıştır. Metinlerimiz içerisinde bu yapıya girmeyen sadece 158 numaralı türküdür. Bu türküde bentler dört dizeden oluşmuş, her dörtlüğün son iki dizesi bentler arasında bağlantı olarak tekrar edilmiştir.

2.4.3. Yapısında Kararlılık Bulunmayan Türküler

Metinlerimiz içerisinde bentleri, dize ve hece sayıları ile kafiyelerinde tam bir bütünlük bulunmayan türkülerini bu başlık altında vermeyi uygun bulduk. 159-162 numaralı türküler bu yapıdadır.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz: Türkülerdeki kıtalar yapı bakımından iki bölümden meydana gelir. Birinci kısım, türkünün asıl sözlerinin bulunduğu bent adı verilen kısımdır. İkinci bölüm ise bentlerin başında, sonunda, bentlerdeki dize aralarında ve bent aralarında tekrar edilen bağlantı bölümleridir. Bu kısma nakarat ya da kavuştak da denir. Biz TRT THM Repertuarı'nda kullanılan bağlantı terimini kullanmayı uygun gördük.

Türkülerin bentleri esas alındığında ortaya dört ana başlık çıkmaktadır:

1. İkiliklerden oluşan

Çorum türkülerini içerisinde bu yapıya uygun olarak sekiz türkü bulunmaktadır.

2. Üçlüklerden oluşan

Metinlerimiz içerisinde bu yapıda yirmi yedi adet türkü bulunmaktadır. Bu türkülerin bağlantıları bir dizeden dört dizeye kadar çıkmaktadır. Üçlüklerle oluşan türküler içerisinde bağlantısız oluşturulmuş metin örneği yoktur.

3. Mâni kıtalarından oluşanlar

Metinlerimiz içerisinde mâni kıtasıyla oluşturulmuş kırk türkü bulunmaktadır. Bu türküler içerisinde bir mâni kıtası diğer türkülerde de karşımıza çıkmaktadır. Benzerlik gösteren mâni kıtaları ezgi olarak değişikliğe uğrayabilmektedir. Mâni kıtalarının değişmesine bağlı olarak türkülerde konu bütünlüğü yoktur.

4. Dörtlüklerden oluşular

Metinlerimiz içerisinde seksen iki adet türkü dörtlüklerle oluşturulmuştur. Bu yapıdaki türküler genelde saz şairleri tarafından meydana getirilmiştir. Türkülerimiz içerisinde büyük çoğunluğa dörtlüklerle oluşturulan türküler hâkimdir.

Türkülerin bağlantıları esas alındığında, bir dizeden beş dizeye kadar bağlantılardaki dize sayısı değişmektedir. Doğan Kaya, bağlantılardaki dize sayısının sekiz ve daha fazla olabileceğini de söylemektedir. Bağlantılardaki dize sayıları –genel bir kural olmasa da- bentlerdeki dize sayılarına göre artıp eksilmektedir. (Bekki, 2004: 89-90)

Tahlilini yaptığımız Çorum türkülerinde karşımıza çıkan hem bentlerde hem de bağlantılarda hece sayılarındaki eksiklerin, türkülerin musiki aletleri eşliğinde söylenirken ezgi yoluyla tamamlandığı düşünülebilir. Ayrıca derleyici kişilerden de kaynaklanmış olabilecek hataları da göz önünde bulundurmak gerekir.

Türkülerin yapılarındaki bu değişkenliğin fazla olması halk arasında nazım şekillerinin iyi bilinmemesinden ziyade, temelde halk sanatkârlarının duygularını dile getirirken kendilerini daha serbest hissetme arzularının yatmasına bağlanabilir.

BÖLÜM III

3. KONULARINA GÖRE ÇORUM TÜRKÜLERİ

Türküleri konularına göre çok fazla çeşitlilik gösterdiğinden dolayı gerek yabancı gerekse yerli araştırmacılar tarafından birçok tasnif denemelerinde bulunulmuştur.

Yabancılardan Millien'in tasnifi şöyledir:

I. Hikâye şarkıları (kıssalı şarkılar):

1. Hayalî ya da şairane konular
2. Savaş ve kışla şarkıları
3. Aile konuları, küçük serüvenler
4. Eğlenceli ve gülünç şarkılar

II. Kasideler (yanık ve dindarca türküler):

1. Dini konular, mucizeler
2. Efsanevî dramatik konular
3. Tarihi şarkılar (Dizdaroğlu, 1969: 261-274)

Frayliç:

1. Mevsim şarkıları, 2. Kahramanlık şarkıları, 3. Aşk şarkıları, 4. Ölüm şarkıları, 5. Doğum şarkıları, 6. Evlenme şarkıları, 7. Çocuk ninnileri, 8. Gençlik şarkıları (Dizdaroğlu, 1969: 261-274)

Jerom Bujeand:

1. Ninniler, 2. Çocuk türküleri, 3. Tabiat ve hayvan türküleri, 4. Aşk türküleri, 5. Evlenme türküleri, 6. Askerlik türküleri, 7. Zeybek ve derebeyi türküleri, 8. Cinayetler ve acıklı olaylarla ilgili türküler, 9. Ölüm türküleri (Dizdaroğlu, 1969: 261-274)

Yerli araştırmacılarından Pertev Naili Boratav'ın, tasnifinde şu başlıklar yer alır; fakat öncesinde şunu hatırlatmak gerekir, Boratav A bölümünü konusu bakımından, B bölümünü ise söylendiği ortam açısından incelemiştir:

A. Bölümü

1. Lirik türküler:

- a) Ninniler, b) Aşk türküleri, c) Gurbet türküleri, askerlik türküleri, hapishane türküleri, ç) Ağıtlar, d) Çeşitli başkaca duyguluk konular üzerine türküler.

2. *Taşlama, yergi ve güldürü türküleri.*

3. *Anlatı türküleri:*

a) *Efsane konulu türküler, b) Bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküler, c) Tarihlik konuları olan türküler.*

B. Bölümü

4. *İş türküleri.*

5. *Tören türküleri:*

a) *Bayram türküleri, b) Düğün türküleri, c) Dinlik ve mezheplik törenlere değgin türküler, ç) Ağıt töreninde söylenen türküler.*

6. *Oyun ve dans türküleri:*

a) *Çocuk oyunlarında söylenenler, b) Büyüklerin oyunlarında söylenenler* (Boratav, 1992: 150-151)

Cahit Öztelli de biraz daha farklı bir gruplandırmayla türküleri önce iki ana başlığa ayırır, ardından şu şekilde tasnif yapar:

I. Olaylı türküler

II. Duygusal türküler

1. *Ninniler, çocuk türküleri*
2. *Doğa ve çoban türküleri*
3. *Aşk türküleri,*
4. *Tören ve mevsim türküleri*
5. *İş ve esnaf türküleri*
6. *Derebeyi, eşkıya, cinayet türküleri*
7. *Kahramanlık türküleri*
8. *Ağıtlar (ölüm türküleri)*
9. *Güldürü türküleri (mizahi)*
10. *Oyunumsu (dramatik) türküler,*
11. *Oyun (dans) türküleri (Öztelli, 1972: 15-16)*

Hikmet Dizdaroğlu, Cahit Öztelli'nin yapmış olduğu tasnife benzer bir şekilde şu şekilde yapar:

1. Ninniler ve çocuk türküleri, 2. Doğa üzerine türküler, 3. Aşk türküleri, 4. Kahramanlık türküleri, 5. Askerlik türküleri, 6. Tören türküleri, 7. İş türküleri, 8. Eskiya türküleri, 9. Acıklı olaylarla ilgili türküler, 10. Güldürücü türküler, 11. Karşılıklı (diyaloglu) türküler, 12. Oyun türküleri, 13. Ölüm türküleri (ağutlar). (Dizdaroğlu, 1969: 261-274)

Doğan Kaya, daha önce yapılmış tasniflerin eksikliğine dikkati çekerek şu şekilde tasnif yapmıştır:

1. *Tabiat Türküleri*
2. *Ask Türküleri*
3. *Yiğitlik Türküleri ve Tarihi Olayları Konu Edinen Türküler*
4. *Tören Türküleri*
 - a. *Düğün Türküleri*
 - aa. *Kına Türküleri*
 - ab. *Bas Övme / Duvak Türküleri*
 - ac. *Gelin Alma Türküleri*
 - aç. *Gelin Karşılama Türküleri*
 - ad. *Güvey Türküleri*
 - ae. *Halk Oyunlarında Türküler (Halay, Bar, Horon, Zeybek)*
 - b. *Ayin-i cem Türküleri*
 - c. *Sayacı Türküleri*
 - ç. *Oturak Türküleri*
 5. *Askerlik Türküleri*
 6. *Yiyecekler Üzerine Söylenmiş Türküler*
 7. *Hayvanlar Üzerine Söylenmiş Türküler*
 8. *Olay Türküleri*
 9. *Bitki ve Çiçeklerle İlgili Türküler*
 10. *Satıcı Türküleri*
 11. *Ekin Türküleri*
 12. *Ramazan Davulcusu Türküleri*
 13. *Kişiler Üzerine Söylenmiş Türküler*
 14. *Keder, Dert ve Hastalık Türküleri*

15. *Gurbet ve Hasret Türküleri*
16. *Meslek ve İş Türküleri*
17. *Eşkya Türküleri*
18. *Ölüm Türküleri*
19. *Ninniler ve Çocuk Türküleri*
20. *Hapishane Türküleri*
21. *Mizahi Türküler*
22. *Yergi Türküleri*
23. *Öğretici ve Öğüt Verici Türküler* (Kaya, 1999: 139-140)

Haydar Avcı ise, diğer tasniflere benzer olarak şöyle yapmıştır:

1. *Ask, sevda türküleri*
2. *Gurbet, ayrılık, hasret türküleri*
3. *Ağıt türküleri*
4. *Ninni yapısı gösteren türküler*
5. *Mizahi türküler - güldürücü türküler*
6. *Eleştiri türküler ve taslamalar*
7. *İş ve meslek türküleri*
8. *Töre ve tören türküleri (a. Düğün türküleri, b. Kına türküleri)*
9. *Olay türküleri*
10. *Tarihi türküler*
11. *Eşkya ve başkaldırı türküleri*
12. *Askerlik türküleri*
13. *Evlilik türküleri*
14. *Karşılıklı türküler - atışma türküleri*
15. *Çocuk türküleri*
16. *Doğa türküleri*
17. *Hayvan türküleri*
18. *Öğretici ve öğüt verici türküler*
19. *Oyun türküleri*
20. *Hapishane türküleri* (Avcı, 1992: 16-17)

Mehmet Özbek, konu yönünden türkülerin çok çeşitli olduğunu, bir türkünün tek konu içerebileceğini söylemenin güç olduğunu belirterek konularına göre türkülerini, ana

başlıklar ve alt başlıklar halinde ayrıntılı bir sınıflandırmaya tâbi tutmuş, tasnifi şu şekilde yapmıştır:

A. LİRİK TÜRKÜLER:

1. *İnsanî duyguların çok etkili ve coşkun bir şekilde anlatıldığı türküler bu gruba girer.*

2. *Aşk, seveda türküleri,*

3. *Gurbet türküleri (ayrılık, asker, mapushane türküleri),*

4. *Ağıtlar (ölüm, tabîî afetler üzerine),*

5. *Ninniler.*

B. SATİRİK TÜRKÜLER:

6. *Kişiyi veya toplumu kınayan, yeren türülüler bu gruptadır.*

7. *Güldürücü türküler (Mizahî türküler)*

8. *Taslamalar, ilenmeler.*

C. OLAY TÜRKÜLERİ:

9. *Tarihi türküler (Destanlar, kahramanlık ve serhat türküleri)*

10. *Eşkîya türküleri (Derebeyi, cinayet türküleri).*

D. TÖREN VE MEVSİM TÜRKÜLERİ:

11. *Kına, düğün, esvap giydirme töreni türküleri,*

12. *İtikat ve mezhep törenleri türküleri.*

E. İŞ VE MESLEK TÜRKÜLERİ:

13. *Esnaf türküleri.*

F. PASTORAL TÜRKÜLER:

Çoban ve kır yaşamını anlatan, tabiat güzelliklerini konu edinen bu türküler bu gruba girer.

14. *Tabiat türküleri*

G. DİDAKTİK TÜRKÜLER:

15. *Dinleyene bir şeyler öğreten, ders veren türkülerdir.*

H. OYUN TÜRKÜLERİ:

16. *Ritmik dans türküleri*

17. *Temsilî oyun türküleri* (Özbek, 1994: 85-86)

Ali Yakıcı da Mehmet Özbek gibi konularına göre türkü tasnifini ana başlıklar ve alt başlıklar halinde ayrıntılı bir sınıflandırmaya tâbi tutmuş, tasnifi şu şekilde yapmıştır:

1. *Aşk/ Sevda Konulu Türküler*

2. *Gurbet/ Ayrılık/ Hasret Konulu Türküler*

3. *Beşik/ Bebek/ Çocuk Türküleri/ Ninniler*

4. *Ölüm Türküleri/ Ağutlar*

5. *Tören Türküleri*

5.1. *Düğün Türküleri*

5.1.1. *Kına Türküleri*

5.1.2. *Gelin Alma/ Karşılama/Kutlama Türküleri*

5.1.3. *Güvey Türküleri*

5.2. *Bayram Türküleri*

6. *Asker/Askerlik Türküleri*

7. *Hapishane Türküleri*

8. *Olay Türküleri*

8.1. *Tarihî Olayları Anlatan Türküler*

8.1.1. *Savaş Türküleri*

8.1.2. *Yiğitlik/Kahramanlık Türküleri*

8.1.3. *Eşkıya Türküleri*

8.2. *Sosyal Olayları Anlatan Türküler*

8.2.1. *Toplum ve Aile İçi Olayları Konu Alan Türküler*

8.2.2. *Göç Türküleri*

8.2.3. *Hastalık Türküleri*

9. *Doğal Çevre ile İlgili Türküler*

- 9.1. *Doğayı Konu Alan Türküler*
- 9.2. *Bitki ve Çiçekleri Konu Alan Türküler*
- 9.3. *Hayvanları Konu Alan Türküler*
10. *Beslenme ve Yiyecekleri Konu Alan Türkü*
11. *İş ve Meslek Hayatıyla İlgili Türküler*
12. *Övgü Türküleri*
13. *Yergi/ Alay/ Eleştiri Türküleri*
14. *Şikâyet Türküleri*
15. *Eğitici /Öğretici Türküler*
16. *Arzu/İstek Türküleri*
17. *Dinî/Tasavvufî Nitelikli Türküler*
18. *Oyun Türküleri*
 - 18.1. *Çocuk Oyunlarındaki Türküler*
 - 18.2. *Kadın Oyunlarındaki Türküler*
 - 18.3. *Erkek Oyunlarındaki Türküler* (Yakıcı, 2007: 211-239)

Salahaddin Bekki ise, türkülerin konu bakımından tasnifini zorlaştıran hususun birden çok temin bir arada işlendiğini, bu durumda türküdeki ana temin dikkate alındığını, bununla birlikte ana temlerin de kişiden kişiye göre değişebileceğini belirterek türkülerini konularına göre şu şekilde tasnif etmiştir:

1. *Aşk ve Sevda Üzerine Söylenen Türküler*
2. *Gurbet, Ayrılık, Hasret Türküleri*
3. *Ölüm Türküleri (Ağıtlar)*
4. *Çocuk Türküleri (Ninniler)*
5. *Güzellik ve Güzeller Üzerine Söylenen Türküler (Güzellemeler)*
 - a. *İnsan Güzellemeleri*
 - b. *Hayvan Güzellemeleri*
 - c. *Şehirler ve Toprak Üzerine Söylenen Türküler*
6. *Kahramanlık Türküleri (Koçaklamalar)*
7. *Tabiat türküleri*

a. *Bitki ve Çiçekler İle türküler*

8. *Güldürücü Türküler*

9. *Öğretici ve Öğüt Verici Türküler*

10. *Dini İçerikli Türküler*

a. *İlahiler ve Devriyeler*

11. *Kanaat, Geçmişe Özlem, Dilek ve Felsefi Ağırlıklı Konuları İşleyen Türküler*
(Bekki, 2004: 97-107)

Yapılan bu tasnifleri dikkate aldığımızda, birbirinden az çok değişiklik göstermektedir. Türk kültürü içerisinde sözlü geleneğin önemli taşıyıcısı olan türkülerin konularını tam anlamıyla tasnif etmek güçtür. Bölgelere, yörelere ve yaşanan hayata göre türkü konuları farklılık gösterebilmektedir. Bunun yanında kişiden kişiye göre değişen türkünün ana konusu, farklı konu başlığında karşımıza çıkmaktadır. Örneğin bir yiğitlik türküsü bir yandan oyun havası da olabilir. Bunun gibi tören türkülleri oyun türküsü de olabilir. Bir doğa türküsü, aşk türküsü niteliği de taşıyabilir. Bu nedenlerden dolayı türkülleri konularına göre tasnif ederken esneklik payı mutlaka olmalıdır. Yukarıda belirttiğimiz sıkıntılı durumlara rağmen Çorum türküllerini şu şekilde tasnif edebiliriz:

3.1. Aşk ve Sevda Türkülleri

Aşk ve sevda konusu Türk edebiyatı içerisinde en çok işlenen konulardandır. Divan edebiyatında nazım şekillerinin başlıca konusu aşktır, Âşık edebiyatında ise ana yapı aşk üzerine kuruludur. Edebiyatımız içerisinde aşk ilahi ve beşerî olarak karşımıza çıkar.

İncelediğimiz Çorum türkülleri içerisinde aşk konusu en çok işlenen konuların başında gelmektedir. Bu aşkın dile getirilebilmesi için âşık, sevgili, gurbet kader, rakip gibi unsurların bir araya gelmesi gerekir. Aşk temasını işleyen türküller genelde sevgili üzerinde özenle durur. Sevgili, somut benzetmelerle tasvir edilir.

Çorum türkülleri içerisindeki aşk ve sevda konularının işlendiği türküllerde âşık, *Gel sevdiğim gamzelerin kan etme* diyerek aşk acısından, *Kaşların gel gel eder* diyerek sevgilinin kaşından, *Gidene bak gidene/ Boyu benzer fidana* diyerek sevgilinin boyundan, *Ben sana yalvarırken sen naz ederdin* diyerek sevgilinin nazından, *Canımız gurban olsun/ Güzelin hepisine* diyerek sevgilinin güzelliğinden ve *Öyle bir yar sevdimki/ Gözleri sürmelice* diyerek de sevgilinin gözlerinin sürmeli oluşundan bahseder. Sevgili güzellerin şahıdır ve aşığına verdiği acı ve keder âşık için mükâfat gibi anlatılır. Âşık, sevgilisi için on günlük ömrü varsa yarısını vermeye razıdır.

2, 3, 4, 8, 9, 13, 24, 26, 28 29, 31, 40, 44, 46, 47, 48, 50, 51, 53, 56, 61, 65, 67, 68, 75, 76, 81, 87, 91, 97, 99, 105, 106, 119, 132, 146, 151, 152, 154, 157 numaraları türkülerde aşk ve sevdâ ağırlıklı olarak işlenmiştir.

3.2. Gurbet, Ayrılık ve Hasret Türküleri

İnsanın memleketinden, sevdiklerinden ayrı düşmesi sonucu gurbetlik çekmesi ve sılıyı özlemesi doğal bir duygudur. İlk insanın Dünyaya gönderilmesiyle başlayan gurbet olgusu, insanoğlunun var olduğu sürece devam edecek bir olgudur.

Ayrılık, hasret, gelin gitme, yoksulluk vs. sonucu insanımızın içinden gelişen duygular türkülerimize yansiyarak gurbet türkülerini meydana getirmiştir. Gurbet, vatanından sevdiklerinden uzak olmanın adıdır. Kişinin doğup büyüdüğü çevreden uzaklaşarak yeni bir yerde yaşamaya mecbur oluşu ya da sevdiği kişiden ayrılıp onsuz yaşamaya başlaması gurbet duygusunun başlangıcıdır. Her insan hayatı boyunca mutlaka bir gurbetlik yaşar veya yaşamaya mecburdur. Bu gurbetliği yaşayan kişi kendisini tanımlarken garip olarak ifade eder.

Gurbet türkülerinde, memleketinden ve sevdiklerinden uzakta oluşun psikolojik durumu bütün yönleriyle canlandırılır. Hasret çeken sadece gurbete giden değil, yurdunda gözü yaşlı bıraktığı anası, sevgilisi vs. gibi gurbeti bir diğer şekilde yaşayan kişilerdir.

Çorum türkülerin içerisinde gurbet, ayrılık ve hasret konusu önemli bir diğer konudur. Gurbet duygusu zamana göre çeşitlilik göstermektedir. Önceden birbirine yakın köy arasında gelin olan kıza gurbete gelin oldu diye ağlayıp türküler yakılırken, gurbet duygusu günümüzde il sınırlarını aşır ülke sınırlarına kadar ulaşmıştır.

Çorum türküleri içerisinde gurbet, ayrılık ve hasret duygusu, *Gurbetçi olmam suç olmuş* diyerek; gurbette olmanın suç olarak değerlendirildiğini, *Ana babanın yokluğu* dünyada yalnız kalınışı ve gurbetliğin başladığına değinilmiştir. *Âşık olan evin yurdunu terk eder* diyerek âşık olmakla ayrılığın başladığını, *Gitme deyi yâr boynuma sarıldı* diyerek sevdiğinden ayrılışın acısından yakınılmıştır. *Sılada bir evin bacası olsam* diyerek memleketine duyduğu hasreti, *Dosta hasretlik ateşten çember* diyerek insanın sevdiklerine hasretini, *Çoktan beri hasiretlik çekerim* ve *Gayrı dayanmam ben bu hasrete* diyerek de hasretliğin zor olduğundan bahsedilmiştir.

Gurbetçi bilinmez diyarlarda çeşitli zorlukları yenmeye çalışırken, sılada yolunu bekleyen sevgiliden ve ya kendi halini sevgiliye ulaştırılmasında turnalar (durnalar) aracılığıyla yapmaktadır.

“Türk kültüründe kutsal sayılan birçok kuş türü içerisinde turnanın ayrı ve özel bir yeri bulunmaktadır. Çünkü göklerin özgürlük sevdalıları olarak bilinen turna kuşlarının, Gök Tanrı'yı temsil ettiği varsayılmış ve ona kutsal bir kimlik yüklenmiştir. Aynı kutsal kimliğin İslâm tasavvuf geleneği içerisinde de sürdüğünü görmekteyiz.

Turnalar kimi zaman coşkunun, kimi zaman hüznün, bazen de mutluluğun habercisi olmuşlardır. Birçok halk şiirinde, özellikle halk türkülerinde duyguların anlatımında turnayı aracı olarak görürüz. Turnanın türkülerde bu kadar geniş yer almasında, onun Türk halkı tarafından çok sevilmesi etkili olmuştur.

Türkülerde turna kuşunun çok yaygın olarak kullanılmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Bunların arasında en önemli yeri, -turnanın göçmen bir kuş olması, diyar diyar gezmesinden ötürü-, onun haber getirip götürme görevini üstlenmesi tutmaktadır. Bu özelliklerinden ötürü turnalar gurbette kalanın, hasret çekenin, nazlı yârdan ayrı olanın duygularına tercüman olurlar. Kimi zaman haber götürür, kimi zaman da haber getirir. Kimi zaman da kendisiyle dertler paylaşılır.” (Aytaş, 2003: 13)

Çorum türkülerinde turna büyük öneme sahiptir. Gurbette bulunan kişi *Bağdat ellerinden gelen durnalar/ Durnalar ne haber yârdan ne haber*, diyerek yârinden haber beklemektedir. *Ah artırırlar da efkârımı derdimi/ Terk eyledim vatanımı yurdumu/ Nerde derlerse de İbrahim'in yârini/ Öldü haberini de verin durnalar* diyerek de halini turnalar aracılığıyla yârine bildirmek ister.

1, 10, 11, 12, 27, 30, 36, 57, 63, 66, 70, 71, 72, 82, 83, 88, 89, 93, 100, 116, 120, 135, 136, 138, 140, 148, 149, 160, 161 numaraları türkülerde gurbet, ayrılık ve hasret ağırlıklı olarak işlenmiştir.

3.3. Ölüm Türküleri (Ağıtlar)

Ağıt, “insanın, katlanması ya da kabullenmesi güç bir olay karşısında, içine biranda sığdıramadığı acısını, yanık içten söyleyişlerle; ölçülü, uyaklı ve ezgili bir şekilde dile getirmesi olarak tanımlayabilir.” (Turan, 1991: 553-546)

Ağıtlar yas türküleridir. Bu trklere orum yöresinde ağıt yakma, diyeşet adları verilir. Ağıt söyleyenlere ise ağıtı, diyeşeti denir. (Korkmaz, 2015: 16)

Ağıtlar genellikle ölenin yakın akrabası kadınlar tarafından yakılır. Onlar anadır, bacıdır, eştir. Yrenin âşıkları, ozanları ve ağıtılar, ağıt yaksa da ağıtlar asıl kadınların eseridir. Her kadın ağıt yakmayı bilir. (Korkmaz, 2015: 17)

Gurbete ıkma, umutsuzluk, çaresizlik, kimsesizlik, sıla özlemi, savaş, sel, deprem, yangın ve yoksulluk gibi insanı sarsan ve derinden etkileyen her olay karşısında ağıt yakılacağı gibi, baba evinden uzaklaşırken gelinin ruhunda ortaya çıkan karmaşık duyguları ifade etmek için söylenen kına türküleri de ağıt içinde yer bulabilir. Ancak ağıt, daha çok ölüm karşısında duyulan çaresizliğin, üzüntünün sonucu ortaya çıkmıştır.

orum türkülerinde işlenen konulardan biri de ölüm üzerine olanlardır. Ağıt niteliğinde olan türküler, büyük bir olasılıkla acı bir olaydan sonra yakılan ağıtlar zamanla türkü metni olarak yaygınlaşmıştır.

Bunlardan en bilineni bir ananın kaybettiği oğunun feryadını dile getiren *Hem okudum hemi de yazdım* ağıdır.

orum yöresinin ađıt² özelliği taşıyan uzun havaları da vardır. Bunlar genellikle “bozlak” türündedir. Kırşehir bozlaklarıyla benzerlik gösterse de kendi içinde ayrı bir havası vardır. Bunlardan *Gayrı dayanmam ben bu hasrete, Malum olsun da bak ne haldeyim* yaygın olarak bilinen örneklerdir.

35, 42, 62, 86, 94, 121, 123, 125, 158 numaralı türküler ölüm türküleri (ağıt) türündedir.

3.4. Kahramanlık (Koçaklamalar), Eşkıya ve Tarihi Olaylar zerine Türküler

Halk arasında kahramanlık konusunu işleyen şiirlere koçaklama denir. Koçaklama, konusu savaş, kahramanlık vb. olan koşma nazım şekliyle söylenen, Âşık edebiyatı nazım türlerindedir. Bu türkülerin en önemli özelliği coşkun ve üst perdeden söyleniyor olmalarıdır. Bu türkülerde ait oldukları milletlerin kahramanlık duygularını görmek mümkündür.

Bu türkülerden bir kısmı adı unutulmuş şairlere aittir, bir kısmı ise, başta Köroğlu olmak üzere halk hikyelerinden alınmıştır. Bu bakımdan teknik ynden biraz daha

² orum yöresi ağıtları hakkında genel bilgi için bkz. Hasan Korkmaz, 2015.

kuvvetlidirler. Çorum türküleri içerisinde koçaklama örnekleri 98, 102, 107, 108, 117, 134, 137 numaralı türkülerdir.

16 numaralı türkü ise İskilip'in ünlü eşkıyası Döngelik'in adına söylenmiştir.

3.5. Tabiat Üzerine Söylenen Türküler

Tabiat üzerine söylenen türküler içerisinde tabiat güzelliklerini konu alan dağlar, yaylalar, ovalar, çaylar, koyunlar, koçlar, çiğdemler, reyhanlar, bülbüller, menekşeler gibi konuların hepsi mevcuttur. Bu türküler pastoral türkülerdir. Çorum türkülerinde tabiat bazen bütün ayrıntılarıyla tasvir edilir. Bütün doğal güzellikler dağlarda toplanmıştır. Bülbüller orda öter, çiçekler orda açar, koyunlar orda otlar. Anadolu'nun güzellikleri her yönüyle bu eserlerde dile getirilir.

Tabiat güzellikleri ve hayvanların kalıplaşmış özellikleri sevgiliyle özdeşleştirilerek, Çorum türkülerinde sıkça karşımıza çıkan unsurlardandır. Her türküde insan unsuruyla birlikte tabiatın bir nesne, bir güzellik mutlaka bulunur. 60, 101, 130, 139 numaralı türküler bu türdendir.

3.5.1. Hayvanlar Üzerine Söylenen Türküler

İnsan ve tabiatın yanında hayvanlar için söylenmiş türkülerde vardır. 25 numaralı *Kara koyun dağ başından inmiyor* adlı türkü de şair içinde bulunduğu durumu koyun ile özleştirmiştir. 33 numaralı *Ördek* adlı türküde ise şair ördek ile dertleşerek kendisi gibi ördeğin de yalnız olduğundan bahsetmiştir.

3.5.2. Bitki ve Çiçekler İle İlgili Türküler

Türkülerde geçen çiçeklerin bir tabiat unsuru olmalarının dışında daha başka anlamları da vardır. Özellikle çiçek renklerinin geleneksel iletişimi sağlayan bir unsur olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Bunun yanında çiçeklerin, sevgililerin bir sembolü olduğu da unutulmamalıdır. Metinlerimiz içerisindeki 122 numaralı *Kadir mevlam da seni sevmiş yaratmış/ Çiçekler içinde de birsin menekşe/ Bittersin de güllerin harın içinde/ Korkarım yüzüne de batar menekşe* adlı bu türküde sevgilinin sembolü olarak kullanılmıştır. Ayrıca türkülerimiz içerisinde 55 ve 58 numaralı türküler de çiçekler üzerine söylenmiştir.

3.5.3. Şehirler ve Yörelere Üzerine Söylenen Türküler

Divan edebiyatında, bir şehrin güzelliklerini; tabii ve ya sosyal özelliklerini anlatmak maksadıyla yazılan manzum eserlere şehrengiz denir. Çorum türküleri içerisinde

7 numaralı *Zile* adlı türkü Tokat'ın ilçesi Zile üzerine, 43 numaralı *Gidiyorum Çorum'a* adlı türkü ise Çorum üzerine yazılmıştır.

3.6. Öğretici ve Öğüt Verici Türküler

Muhteva yönünden dinî içerikli türkülerle örtüşen öğretici ve öğüt verici türkülerde tecrübe ve öğüt ön plandadır. Tecrübeyi içeren yaş-nâmelerde, ilâhi, nefes gibi dinî nitelikli şiirlerde mutlaka bir öğüt yer alır. Türkülerimiz içerisinde öğüt ağırlıklı türkülerin dışında nasihat-nâme diyebileceğimiz türkülerde vardır. 22 numaralı *Dedem*, 23 numaralı *At araba türküsü*, 85 numaralı *Göçmeden düşün*, 110 numaralı *Deşme ha deşme*, 112 numaralı *Ho diyecek zaman değil*, 127 numaralı *Şu dünya gezmeyinen bulunmaz*, 143 numaralı *Hoş gelir sözüm*, 145 numaralı *Dinle sana bir nasihat edeyim*, 155 numaralı *Deli gönül* adlı türkülerde ağırlıklı olarak öğüt, nasihat konuları işlenmiştir.

3.7. Dinî ve Tasavvufî Türküler

Din: inanç, itaat, âdet, gidilecek yol, hesaplaşma, ibadet ve şeriat gibi *manâlara* gelir. İslâmi anlayışta din; Allah tarafından konulmuş, akıl sahiplerine gönderilmiş, onlara dünya ve ahiret saadetinin yollarını gösteren hüküm demektir. (Yeni Türk Ansiklopedisi, 1985: 671)

Din konusunu işleyen türkülerde, dinin gerekleri lirik bir şekilde işlenir. 109, 111, 113, 114, 115, 141, 144 numaralı Çorum türkülerinde, olgun insanların vasıfları, ölümün kaçınılmazlığı, ahiret hayatı, yaratılış amacı ve haram-helal kazanç işlenmiştir. Bu türküler nasihat ağırlıklıdır.

3.8. Keder, Dert ve Hastalık Üzerine Söylenen Türküler

Âşık, sevgilinin verdiği aşk acısının yanında sosyal hayatın getirdiği sıkıntılar, dertler üzerine de duygularını dile getirir. *Dertli dertli gezer oldum/ Ben derdimi yazar oldum* diyerek derdini dizelere döktüğü belirtir. *El çek tabib el çek yaram üstünden/ Sen benim derdime deva bilmezsin* dizeleriyle de yakalandığı hastalığın çaresi olmadığından bahsetmektedir.

İncelediğimiz metinler içerisinde 21, 32, 39, 64, 77, 80, 124, 128, 156 numaralı türküler bu türdendir.

3.9. Kişiler Üzerine Söylenen Türküler

Bu türküler belli bir kişiyi ifade eder. Türküde ifade edilen kişinin fiziksel ve duygusal özelliklerinden bahsedilir. Yine bu türküler de âşıklar sevgililerinin özelliklerini

anlatmak için ve onlara duyduğu sevgiyi dile getirmek için sevgilinin ismi kullanarak türküler meydana getirilmiştir.

İncelediğimiz Çorum türküleri içerisinde 20 ve 96 numaralı metinler bu türdendir.

3.10. Asker ve Askerlik Üzerine Söylenen Türküler

Türk kültüründe askerlik ve vatan sevgisi gibi bu uğurda yapılan kahramanlıkları anlatan ürünler büyük öneme sahiptir. Bu ürünler içerisinde türküler önemli bir yer tutar. Askerlik türküleri; asker, askerlik, seferberlik, akın, savaş gibi olayları konu alan, bu olayları duygusal ve yiğitçe bir şekilde dile getiren söyleyişlerdir.

Bu askerlik türküleri, diğer yönden kahramanlık türküleri olarak da değerlendirilebilir. Kimi türküler askerin, kimi ise arkada bıraktığı sevdikleri tarafından meydana getirilmiştir. Çorum türküleri içerisinde 49 numaralı *Bedirik* adlı türküde askerin sevgilisine kavuşmasından, 78 numaralı *Yemen destanı* adlı türkü de ise askerlik görevini yapmak için çıktığı yolda çektiği sıkıntılardan bahsetmektedir.

3.11. Kader, Dünya ve Sevgiliden Şikâyet Eden Türküler

Âşık edebiyatında dünya sonsuz nimetlerin insana sunulmasında bir vasıta, pek çok doğal unsuruyla yalancı bir cennet, ruhlar âleminde ahiret âlemine giden hayat yolculuğunda bir durak olarak işlendiği gibi aynı zamanda adaletsizlerin, emek sömürücülerin, rakiplerin, vefasız sevgilinin bulunması nedeniyle de yaşanmak istenmeyen bir mekân olarak görülmüştür. (Cerrahoğlu, 2013: 189)

İncelediğimiz Çorum türkü metinleri içerisinde kader, dünya ve sevgiliden şikâyet eden türküler 84, 90, 92, 95, 103, 104, 126, 131, 133, 142, 150 numaralı metinlerdir.

3.12. Beddua Mahiyetindeki Türküler

Beddualar, “Çaresiz olan, acı çeken, kötülüğe maruz kalan bir insanın rahatlamak, teskin olmak gayesiyle söylediği, kötü düşünce ve dilekleri kapsayan, söze orijinallik veren, ifadeyi güçlendiren kalıplaşmış sözlerdir”. (Kaya, 1999: 113)

Çileyle yoğrulmuş hassas ruhlu kişiler olan âşıklar, aşklarının karşılıksız kalması, gördükleri zulüm ve haksızlık karşısında duygularını beddualarla ifade etmişlerdir. Beddualar, âşıkların şiirlerinde ve mani, türkü, ağıt, bilmece, ninni ve halk hikâyelerinde kendilerine sık sık yer bulmuşlardır.” (Kaya, 1999: 119)

İncelediğimiz Çorum türküleri içerisinde aşığın, aşkının karşılıksız kalması üzerine sevgiliye söylediği beddua örneği 118 ve 129 numaralı metinlerdir.

Âşık Haydar'ın sevdiğine yazdığı şu beddua çektiği aşk acısının bir örneğidir:

Yata yata yanın belin çürüsün

Çekilsin damarın kanın kurusun

Ağzından burnundan ikraz yürüsün

Daha derdim az diyesin sevdiğim

3.13. Karşılıklı Söylenen Türküler

Karşılıklı şiir söyleme, Türk şiir geleneği içerisinde oldukça eskilere dayanmaktadır. Karşılıklı söylenen türküler de iki veya daha çok kişinin birbirlerine hitaben söylediği türkülerdir. Bu türkülerde âşık atışmaları (taşlama) özelliği yoktur. Karadeniz atma türkülerinden de farklı olarak birbirini seven kız ile oğlanın arasındaki konuşmalardan oluşmaktadır. Türk halk türküleri içerisinde bu yapıdaki türkülere rastlanmaktadır.

Anadolu'da amcaoğlu ile amcakızının aşkını konu alan “Emmioğlu-Emmikızı” ve “Türkmen Kızı” başlıklı türkülerimiz bulunmaktadır. (Bekki, 2010: 88)

Çorum yöresi türküleri içerisinde *Türkmen kızı* ayaklı, kız ile oğlanın söylediği karşılıklı söylenen türkü örneği sadece 162 numaralı metindir. Bu türkü karşılıklı söylenen dörtlüklerden oluşmaktadır.

BÖLÜM IV

4. SÖYLENDİKLERİ ORTAM VE KULLANILDIKLARI YERLERE GÖRE ÇORUM TÜRKÜLERİ

Tasnifte dikkat edilmesi gereken ikinci husus, türkülerin söylendikleri ortam ve gördükleri işlevlerdir. Bu tür bir tasnifte de türkülerin konularını kesin hatlarla birbirinden ayırmamız mümkün olmaz. Tasnif maddelerinde de görüleceği üzere türküler, işledikleri konular sebebiyle birinci bölüme, gördükleri işler ve söyleniş ortamlarına göre ikinci bölüme dâhil olabilirler. Örneğin ağıtlar, söylendikleri ortam itibariyle tören türkülerine girerken, metnindeki sağlamlık ve şiirsellik sebebiyle lirik türküler içinde de yer alabilirler.

4.1. İş Türküleri

Söylendikleri ortam ve kullanıldıkları yerlere göre türküler başlığı altında verdiğimiz bu türkülerde, metinler incelendiğinde, iş türkülerinin, yapılan işten doğrudan bahsetmediği görülecektir. Bir türküde içerik ne olursa olsun, iş türkülerinin sözleri olarak kullanılır. Bu türkülerin söylenmelerine vesile olan iş, bu işle ilgili hareketler, türkünün bu işe ve işin gerektirdiği hareketlere uyan ezgisi, ahengi, türkünün bağlantılarında kullanılan kelimeler ya da söz kalıplarıdır. (Boratav, 1992: 155)

Çorum türkülerinde iş türkülerini başlığı altına alabileceğimiz metinler oldukça sınırlıdır. 79 numaralı *Tarlada Fatma* adlı türkü de tarlada çalışan bir kadından bahsedilmektedir.

4.2. Tören Türküleri

Türk insanının sosyal ve kültürel hayatında mitolojik dönemden günümüze çok sayıda tören yer almaktadır. Törenlerin vazgeçilmezlerinden biri ise türkülerdir. Türküler, hem törene katılanları coşturmak, eğlendirmek amacıyla hem de töreni güzellikleriyle ve içinde yaşananlarla dile getirmek için yakılmaktadır. İnsanımızın yaptığı törenlerin başında dün olduğu gibi bugün de düğünler gelmektedir. Düğünleri bayramlar, asker, hacı vb. uğurlama ya da karşılamalar, Nevruz, Hıdrellez, koç katımı, saya gibi mevsimlik törenler bütün toplantıların merkezinde türkülerin yer aldığı görülmektedir. (Yakıcı, 2007: 216)

Törenlerde söylenen türkülerin büyük çoğunluğu iş türkülerine nitelikindedir. Yani içerikleri, söylendikleri törenlerle doğrudan ilgili olmayabilir. Ama kına yakma törenlerinde verilen öğütler, dinî törenlerde söylenen ilahîler, âyin-i cemlerde okunan

deyişler, yapılan semahlar ve ölenlerin ardından yakılan ağıtlardaki sözler doğrudan söylendikleri ortam ve olaylarla ilgili olurlar. (Bekki, 2004: 112)

4.2.1. Düğün Türküleri

İnsan hayatının önemli dönüm noktalarından biri olan evlilik, kişinin gelecekteki hayatını tam anlamıyla etkiler. Bu olgunun gerçekleşmesinde, gelenekten kaynaklanan bazı kurallar ve törenler vardır. Her bölgenin kendine ait eğlence ve tören şekilleri olmasına rağmen hepsinde saz, türkü ve oyun ortak motiflerdir.

Düğün türküleri kendi içinde bölümlere ayrılmaktadır. Bunların başında ise kına türküleri gelir. 17 numaralı türkü kına gecelerinde söylenir. Daha sonra 14 ile 15 numaralı gelin ağlatma ve alma türküleri takip eder. Gelin türkülerinin yanında 41 numaralı türkü ise güvey (damat) türküsüdür.

4.2.2. Dinî ve Mezhebi Törenlerde Söylenen Türküler

4.2.2.1. Âyin-i Cem Türküleri

Âlevi-Bektaşî topluluklarında, yeni birinin tarikata girmesi veya bir ulu kişinin anılması vesilesiyle düzenlenen, kurbanlar kesilen, saz eşliğinde deyişler, nefesler söylenen ve semah yapılan törenlere *Âyin-i Cem* denir. Bu törenlerde icra edilen ve nefes, devriye, nutuk gibi isimler verilen şiirlerde, tarikatın inanç ve dünya görüşü dile getirilir.

Bu törenler sırasında söylenen deyişlerin çoğunlukla sahibi bellidir. Çorum türküleri içerisinde 34 numaralı *Şahı Merdan Coşa Geldi* adlı türkü âyin-i cemlerde söylenen bir deyiştir.

4.1. Halk Oyunlarında Söylenen Türküler

Oyun her şeyden önce isteğe bağlı, gönüllü bir eylemdir. Ancak bir ritüel ya da tören olduğu zaman bir görev veya ödev durumuna gelir. Oyun, günlük hayattan farklıdır. Geçici olarak hayatın dışına çıkar.

Oyun, günlük hayattan süre ve yer bakımından ayrılır. Kendine has oynanma yeri ve zamanı vardır. Oyunun büyüleyici bir etkisi ve bu büyüde bir tartım ve uyum vardır. (And, 1974: 14)

Genel olarak oyun üzerinde durduktan sonra konumuz olan halk oyunlarını şöyle tarif edebiliriz: “Ait olduğu toplumun kültür değerlerini yansıtan; bir olayı, sevinci, bir üzüntüyü ifade eden; kökeni din ve büyü ile ilgili (majik ve kültik) olan; müzikli (bir

müzik eşliğinde veya müzik aleti olmaksızın el, ayak gibi organlarla tempo tutarak) olarak, tek kişi veya gruplar halinde icra edilen; ölçülü düzenli hareketlerdir.” (Eroğlu, 1994: 35)

4.1.1. Halay Türküleri

Genellikle düğünlerde söylenen türküler, oyun havalarıdır ve birçoğu halay türküleridir. Onun için bunlara ananevî oyun havaları demek daha doğru olacaktır. (Aşkun, 1940: 63)

İncelediğimiz metinler içerisinde sadece belli başlı bilinen oyunlara ulaşabildik. Elimizde metni olmayan sadece isimlerini bildiğimiz birçok oyun vardır. Biz sadece elimizdeki metinlere göre tasnif yapmaya çalıştık.

Çorum yöresinin en önemli özelliklerinden birisi de halk oyunları bakımından oldukça zengin olmasıdır. Bu oyunlara bağlı olarak da birçok türkü meydana getirilmiştir. Müziğe uygun, ahenkli bir biçimde türkü eşliğinde oynanan oyunlar, oyunlu türküleri meydana getirmektedir. Oyun, türkü sözleri ile müziklerin bir araya gelmesiyle bir bütünü oluşturmaktadır. Çorum insanının yaşam biçimi, oyunlarına da yansımıştır. Bu oyunlarda geçmişin izleri vardır. Halk oyunları, kılık, kıyafet, renkler ve hareketlerle toplumu yaşamını yansıttığı için büyük önem taşımaktadır.

Çorum halk oyunlarının temel iki enstrümanı davul ve zurnadır. Oyunlar genellikle halay ve türkülüdür. Oyunların bir kısmı sözlü, bir kısmı sözsüz, tabiat özlü (*Çekirge*) ve aşk konulu (*Dillala*, *İğdeli gelin*) oyunlar içerir. Oyunlar genellikle disiplinli, bağlı ve dizi halinde oynanır. Serbest oynanan oyunlar da vardır (*Dillala*).

Çorum halayı, 6 erkek oyuncu tarafından davul, zurna eşliğinde oynanır. Oyun 3 bölümdür: Baştaki oyuncunun yerine gelmesi ile müzik değişir, ikinci kısım olan ikileme denilen bölüme geçilir. Oyunun son bölümü olan yellendirme kısmına geçilir. Müzik değişir. Bu bölümde daha hızlı çalmaya başlar. Oyunun hareketleri daha kıvraktır.

İğdeli gelin oyunu kız ve erkeklerin beraber oynadığı bir halk oyunudur. Bir erkek bir kız olacak şekilde el ele tutuşan gençler bir halka oluşturur. Türkü bitince davul zurna başlar. Davul zurna susar, halka daraltılarak başka bir kıta söylenir.

Dillala oyunu 6 kız 6 erkekle oynanmakta ancak, aktif olarak oynayanlar 6 erkek ve bir kızdır. Diğer kızlar figüran olarak arka planda ve hareketsiz durmaktadırlar.

Çekirge oyunu yakın geçmişe kadar halkın geçim kaynağını genellikle tarım teşkil ederdi. Ancak, çiftçinin en büyük korkusu ürün olgunlaşınca ortaya çıkan çekirge

sürüsüdür. Halk tüfek atıp, teneke çalarak, gürültü çıkarıp bu afeti uzaklaştırmaya çalışır. Çorum halkı bu canlıdan o kadar bezmiştir ki bu oyunu oluşturup türküsünü yazmıştır. Oyun, davul zurna eşliğinde 6 kız, 6 erkekle oynanır. Bir kız bir erkek olmak üzere, eller omuzlar üzerinde bir halka meydana getirilir. Oyunun figürleri çekirgenin hareketlerine uygun şekilde düzenlenmiştir. Davul-zurna çalıp tekrar susunca oyuncular tarafından diğer bir kıta söylenmeye başlar. Çorum'da oynanan diğer halk oyunları, *Benli*, *Miço*, *Bediriş*, *Sarı kız*'dir.

5, 6, 18, 19, 37, 38, 45, 52, 54, 69, 73, 74, 147, 153, 159 numaralı türküleri bu başlık altında toplamayı uygun gördük.

BÖLÜM V

5. EZGİLERİNE GÖRE ÇORUM TÜRKÜLERİ

Türküleri ezgisel açıdan tasnife geçmeden önce halk müziği tanımını yapmakta fayda vardır. Veysel Arseven, halk müziğinin tanımını şu şekilde yapmaktadır:

“Bir sanat endişesi olmadan, halkın duygu ve düşüncelerini, sevinç ve acılarını yiğitlik, göç, sevgi, sıla özlemi ve daha güncel yaşamın toplumsal olaylarını, sade fakat içten gelen ezgilerle anlatabilen ve halkın ortak yaratma gücünün ürünü olan müziğe halk müziği denir.” (Arseven, 1992: 15-28)

Şükrü Elçin’in, türkülerin ezgileri bakımından sınıflandırmasındaki düşünceleri şu şekildedir: *“Bana göre türkülerimiz ‘uzun hava’ ve ‘kırık hava’ olmak üzere iki kolda toplanmaktadır. Usul ile çalınmayan, her sanatkârın isteğine bağlı, tam bir şekil göstermeyen ve Batı musikisinde mevcut resitatif karşılığı ezgiler ‘uzun hava’ adını almaktadır. Bozlak, Maya, Divan, Eğin, Hoyrat, Çukurova, Türkmânî vb. ezgiler bu gruptandır. Ölçüsü ve ritmi belli ezgiler ise ‘kırık hava’ içinde düşünülmektedir.”* (Elçin, 1986: 196)

Nevzat Gözaydın, türküleri “usullü” ve “usulsüz” olarak iki ayırmakta ve bu konuda şu bilgileri vermektedir: *“Usullü türküler genellikle oyun havaları olup Konya’da oturak, Urfa’da kırık hava, Ede’de zeybek, Ordu, Giresun, Trakya ve Marmara’da karşılama, Harput’ta şıkütüm, Karadeniz kıyılarında horon, Isparta ve Eğridir’de datdiri, Kars ve Erzurum’da Sümmani ağzı adlarıyla da tanınmaktadırlar. Bunlar belli süre birimlerine bağlı kalınarak yakılmış türküler olduğundan ölçülü türküler de denir. Yukarıdaki oyun havalarından başka güzelleme, koşma, ninni, taşlama ve yiğitlemede bu bölüm içinde yer almaktadır.*

Usulsüz olanlar, süre birimine bağlı kalmaksızın nota değerleri ile usulsüz olan türkülerdir. Uzun havalar şeklinde genel bir ad taşıyan bunların ayrıca ağıt, bozlak, Çukurova, divan, hoyrat, kayabaşı, koşma, maya, türkmani adlarını taşıyan çeşitleri de bulunmaktadır. Bunlardan divan kendine has ezgisi, ritmi ve ayak denilen sazlı bir bölümü içinde bulundurur.” (Gözaydın, 1989: 27-28)

Birçok araştırmacıda ezgilerine göre tasnif konusunda yukarıda verdiğimiz açıklamalara benzer şekilde açıklama yapmışlardır. Türk Halk Müziği içerisinde kırık havaları usullü, uzun havaları ise usulsüz olarak değerlendirmek yaygınlık kazanmıştır.

Bu çalışmada TRT THM Repertuarı'ndaki Çorum yöresine ait kırık havalar, uzun havalar ile yazılı kaynaklar ve türkü sitelerinde bulunan kırık hava türküler tahlil ve tasnif edilmeye çalışılmıştır. Bunların haricinde Çorum yöresinde tanınmış âşıklara ve ozanlara ait uzun havalar, bozlaklar kasetlerden ve görsel ortamdan dinlenerek yazıya geçirilmiş ve ek metinler bölümünde tasnife tabi tutulmadan sadece metin olarak verilmiştir.

5.1. Çorum Halk Musikisinin Genel Özellikleri³

Çorum, coğrafi konumu itibariyle İç Anadolu'yu Karadeniz'e, Doğu Anadolu'yu Batı Anadolu'ya bağlayan işlek yol güzergâhındadır. Çorum, kendi kültür ve sanat geleneğini oluşturmuş ve bu işlek yol güzergâhında bulunmasından dolayı çeşitli kültürlerle ev sahipliği yapmış bir ilimizdir.

Çorum Halk Müziği'nin genel ezgi yapısını sözlü-sözsüz oyun havaları, uzun havalar, döndürmeli küçük halay havaları, güzellemeler, güreş havaları, kaşık havaları, cirit havaları, kına ve düğün türküleri, ağıtlar, koşmalar, zincirli koşmalar, nefes, deyiş ve turna deyişleri oluşturmaktadır.

Çorum Halk Müziği, Türk Halk Müziği'nin genel karakteristik yapısını – çoğunlukla- bünyesinde taşımaktadır. Ezgiler genellikle dörtlü, beşli bazen de üçlü ya da temel sesle başlamaktadır. Ezgi içerisinde de dörtlü, beşli bazen de üçlü ağırlıklı olarak işlenerek karar sese ulaşılmaktadır. Bazı ezgilerde dörtlüden yardım alınarak beşliye ulaşılmakta oradan karar sese inilmektedir. Bazı eserlerde ise beşliden yardım alınarak temel sesin oktavına çıkılmaktadır. Yine bazı eserlerde dörtlü yardımıyla beşliye oradan da altı ve yedinci seslere çıkılarak tekrar dörtlü yardımıyla karar sese varılmaktadır. Türk müziğinde en çok tartışılan konulardan ayak, makam, dizi kavramları ne yazık ki henüz fikir birliğine varılarak bir kalıba oturtulamamıştır. Ancak yüzeysel olarak değinmek gerekirse, karar sesi, donanım, eser içerisinde geçen arızalar, durucu ve yürüyücü seslere bakılarak eserler incelendiğinde Kerem dizisi özelliği gösteren ezgiler: '*Allı Delmeli Yârim, Arzu Ederdiniz Bir Yol Görmeye, Bağdat Ellerinden Gelen Turnalar, Bayramlaşalım, Bedirik, Bir Taş Attım Alıca, Çorum Halayı (nikriz-karcığar), Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim, Elma Aldım Bartından, Fırsat Elde İken Bir Amel Kazan, Fistan Giymiş Kırmalı, Gayalar Ulam Ulam, Gezsemde Dünyanın Dört Bucağını, Hem Okudum Hemi de Yazdım, Hürünü (karcığar), Ey Kargalar (karcığar), Pencereden El Eder*'; Garip

³ Bu bölümün yazılmasında Levent Sezgin'in *Çorum Halk Türküleri ve Oyun Havaları* (s. 4) adlı eserinden faydalanılmıştır.

dizisi özelliği gösteren türküler: *'Dost Kıyılardan, İğdenin Dalları Yerdedir Yerde'*; Karcıgar dizisi özelliği gösteren türküler: *'Gidiyorum Çorum'a, Kaşların Karasına'*; Tatyay dizisi özelliği türküler: *'Kara Kaşlar Kara Gözler Sende Var, Öte Dönder Ben Göreyim Yüzünü, Şu Uzun Gecenin Gecesi Olsam, Yonuk Olur Merdivanın Taşları, Cevahir Taşına Kıymet Biçilmez (misket)'*; Bozlak dizisi özelliği gösteren türküler: *'Halimi Arzettim Dağlara Daşa, Kayayı Gırcı Tuttu, Ne Elmadır Nede Nar'*; Müstezat dizisi özelliği gösteren türküler: *'Abada Bir Kebede Bir Giyene (sol), Odayın Yapısına (do), Türkmen Kızı Yaktı Bizi (do).'* Ezgilerde ses genişliği en az beş ses en fazla on iki ses arasında değişmektedir.

5.2. Çorum Yöresinde Yaygın Olarak Kullanılan Enstrümanlar

Yörede en yaygın olarak bağlama ailesinin tüm çeşitleri kullanılmaktadır. Üflemeli çalgılardan zurna tüm halay havalarında görülmektedir. Ağaç, kamış ve kemikten yapılan dilli ve dilsiz çoban kavalı, dilli çobandüükleri, sonradan gelmiş de olsa bazı köylerde klarnet kullanılan diğer üflemeli çalgılardır. Yaylı çalgı olarak kabak kemane kullanılmaktadır. Vurmalı çalgılarda en yaygın davul, def, zil ve kaşık kullanılmaktadır. Bunların bulunmadığı kına gecelerinde kadınlar bakır kapları vurmalı çalgı olarak kullanırlar. Yine bazı köylerde çok ilginç olarak akordeon kullanıldığı da görülür. (Sezgin, 2004: 4)

5.3. Çorum Türkülerinde Usul

Arapça, tarz, kalıp ezgi, makam; seslendirmede takip edilen yol, yöntem olarak tanımlanan kelime, terim olarak; ölçü, bir ezginin vuruş ve süre bakımından eşit uzunluktaki bölümlerinden her biri anlamına gelir.

Ezgilerin büyük çoğunluğu iki ve dört zamanlı ana usullerden oluşmaktadır. Bununla birlikte deyişlerden beş, yedi, dokuz, on iki, on üç, on sekiz zamanlı karma usuller, yine bazı halay havalarında dokuzlu usuller, çok nadir olarak da altı zamanlı usuller bulunmaktadır. (Sezgin, 2004: 4)

5.4. Çorum Türkülerinde Makam

Halk müziğinde makam terimi kullanılmamaktadır. Halk arasında makamın karşılığı olarak ayak terimi kullanılır.

Kerem ayağı: Kerem ayağı, adını Âşık Kerem'den almıştır. Dizisi aynı kalmak kaydıyla, ayrı tonlarda çeşitlemeleri vardır. Sanat müziğinde bu ayağın karşılığı olarak; hüseyni, muhayyer, karcıgar ve uşşak makamları akla gelir.

Garip ayağı: Garip ayağı, adını, büyük bir olasılıkla Âşık Garip'ten almıştır. Halk müziğimizde, ayak adlarının çıkış noktaları çeşitlidir. Bazen bir halk ozanının adı veya bazen bir yöre adı, bazen de çok yaygın olan bir ezginin ismi ayak adı olarak kullanılmıştır. Garip ayağından (dizisinden) oluşan ezgilere yurdumuzun her yöresinde rastlanmaktadır. Ninnilerimizden oyun havalarına kadar çeşitli halk ezgilerimizin çoğu, garip ayağı dizisindedir. Hicaz makamı karşılığıdır.

Karcıgar ayağı: Türkçe yırtıcı kuş anlamına gelmektedir. İlk defa XV. yüzyılda Kırşehir Nizam Oğlu Yusuf'a ait eserlerinde rastlanılmaktadır. Yerinde uşşak dörtlüsüne neva perdesinde hicaz beşlisinin eklenmesiyle oluşur.

Müstezat ayağı: Müstezat, kelime olarak artmış, çoğalmış anlamındadır. Halk edebiyatımızda, satırlarına aynı vezin ölçüsünde satırlar katan bir şiir formudur. Divan edebiyatındaki müstezat şiir formunda ise, her mısradan sonra bir yarım mısra ekleme (katma) yapılmaktadır. Hece vezni yerine, aruz vezni kullanılmaktadır. Rast, mahur, acemaşiran makamları akla gelir.

Bozlak ayağı: Bozlak kelimesi, bağırarak, çığlık kopararak yüksek sesle haykırmak anlamlarına gelen bozlamak kelimesinden türemiştir. Halk müziğimizde, bozlak bir uzun hava türüdür. İç Anadolu'da, Kırşehir, Keskin ve Niğde'ye yerleşen Abdallar ile Güney Anadolu'da Toros yaylalarında yaşayan Afşarlar arasında pek yaygın olan bozlaklar, bir erkek sesçi tarafından söylenir. Ayrıca bozlak kelimesi, ayaktan ziyade, bir uzun hava olarak kullanılıyor. Kürdî makamı akla gelir.

BÖLÜM VI

6. METİNLER

Türkü metinlerinin yazımında TRT Türk Halk Müziği Repertuvar kayıtları, Levent Sezgin'in *Çorum Halk Türküleri ve Oyun Havaları*, Çorum Halkevi'nin çıkardığı *Çorumlu Dergisi*, Hüseyin Çırakman'ın *Çorumlu Halk Ozanları*, Abdullah Ercan'ın *14. Yüzyıldan Günümüze Çorumlu Şairler* kitabı, M. Öcal Oğuz- Esin Tutsak- Gürbüz Gözüm'ün *2005 Yılında Çorum'dan Derlenen Türküler* kitabını ve birçok eserde dağınık halde bulunan Çorum türkü metinlerini esas aldık. Özel isimler, ayrı yazılması gereken *de/da* ve *ki* bağlaçları ile *mi* soru edatının yazımına dikkat ettik. Yöreye ait ağız özelliklerini korumaya çalıştık. Metinlerin verilişinde şüpheye düştüğümüz yerlerde diğer kaynaklardan da yararlanarak bazı yerlerde küçük onarım yollarına gittik.

Tasnifimize göre bağlantı olarak aldığımız bölümleri italik olarak dizdik. Bunların dışında kalan dolgu kelime ve cümleleri ayraç içerisinde verdik. Metinlerde bağlantı ve bent kısımlarının yazılışında azami dikkat göstererek, türkü metinlerinin düzenli bir şekilde verilmesi hususunda bir şema oluşturmaya çalıştık. Metinleri şekil açısından yaptığımız tasnife göre numaralandırarak sıraladık.

Metinlerin sonunda türkülerin yörelerini ve TRT Türk Halk Müziği Repertuarı'ndaki kırık ve oyun havaları (TRT THM), uzun havaları (TRT THM U.H) şeklinde verdik. Diğer kaynaklardaki metinleri ise; Çorum Halkevi Dergisi'ndeki metinleri (ÇHD Cilt- sayfa numarası), 2005 Yılında Çorum'da Derlenen Türküler adlı eserdeki metinleri (2005 ÇDT- sayfa numarası), Levent Sezgin'in kitabındaki metinleri (SEZGİN- sayfa numarası), Bela Bartok'un Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi adlı eserindeki metinleri (BARTOK- Metnin Numarası), Hüseyin Çırakman'ın eserindeki metinleri (ÇIRAKMAN- sayfa numarası), Türk Halk Ezgileri- III adlı eserdeki metinleri (THE III- sayfa numarası), Ezgi Diyarı ve Türkü Dostları adlı türkü sitelerindeki metinleri site isimleri şeklinde verdik. Bunların yanında sesli ortamdan dinleyerek yazdığımız türkülerden Âşık Şekip Şahadoğru'nun kasetlerindeki türkülerini (ŞAHADOĞRU- kaset ismi- kaset yılı) ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın web TV adlı internet sitesindeki türkülerini ise (Kültür Bakanlığı) şeklinde verdik. Ayrıca türkü başlıklarının hemen altında sol tarafa kaynak kişileri, sağ tarafa ise derleyenlerin isimlerini ekledik. Metinlerde farklı yöreye kayıtlı olanları, farklı isimlendirilenleri ve farklı sözlerle yazılanları belirterek dipnotlarda açıkladık.

1. GÜLÜ BURCU BURCU KOKAN ORTAKÖY

Mevlüde ERASLAN

Memnune ATASEVEN

Sabahleyin kalktım köy harap olmuş

Köyün güzelleri çeşmeye dolmuş

Yıkılsın Ortaköy İstanbul mu olmuş?

Gülü burcu burcu kokan Ortaköy

Sabahleyin kalktım bir güneş doğmuş

Güzelim Ayşem pınara gelmiş

Sanki benim gurbetçi olmam suç olmuş

Gidiyorum artık gelmem bir daha

Gurbete kız vermek onlara gelenek değilmiş

Gidiyorum bir daha gelmem bir daha

(Çorum/ 2005 ÇDT- s. 30)

2. KARA GÖZLÜM (OYUN HAVASI)

Kamil YAPMIŞ

Şahin YALÇIN

Kaşların ayda böyle

gel kara gözlüm gel gel

Kurulu yayda böyle

oğlan yar durma gel gel

Kaşlarımı eğirim

gel kara gözlüm gel gel

Hatırana değerim

oğlan yar durma gel gel

Al elmanın dördünü

gel kara gözlüm gel gel

Sev yiğidin merdini

oğlan yar durma gel gel

Küsülüyüm barışmam

gel kara gözlüm gel gel

Geçsin bu ayda böyle

oğlan yar durma gel gel

Çok burnunu kaldırma

gel kara gözlüm gel gel

Üstüne yâr severim

oğlan yar durma gel gel

Seversende güzel sev *gel kara gözlüm gel gel*
Çekme kötü derdini *oğlan yar durma gel gel*

(Çorum/ SEZGİN- s.131)

3. OY OY OY

Küre Köylü HİMMET

Sadi LEBLEBİCİ

Suya gider helkeleri çatmalı (oy oy oy)
Ağırınca da altın ile tartmalı (oy oy oy)
El görmeden ağ kızıktan öpmeli (oy oy oy)
Erin öptüğü yâri nitmeli (oy oy oy)
Güzel keklik olan havalı uçar (oy oy oy)
Kanadının ucu yeleğen olur (oy oy oy)
Küçükten sevmeli yavrum güzeli (oy oy oy)
Küsmesini bilmez güleğen olur (oy oy oy)

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.336)

4. OYDAH

..... *Sadi LEBLEBİCİ*

Pencereden bakıver
Sen benim yârim misin

Kız geline bak geline
Kınalar yakmış eline
Kız kurbanlar olayım
Seni bana verene

Gidene bak gidene
Boyuna benzer fidana

*Kız geline bak geline
Kınalar yakmış eline
Kız kurbanlar olayım
Seni bana verene*
(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.375)

5. ÇEKİRGE (OYUN HAVASI)

Hüseyin İNCE Levent SEZGİN

Çekirge çekirge çekirge çekirge
Çekirgeyi hayladılar yazıya
Ot kalmadı koyun ile kuzuya

*Eğri butlu sivri butlu çekirge
Malımın ortağımısın çekirge
Canımın ortağımısın çekirge*

Çekirge çekirge çekirge çekirge
Çekirgeyi haylamadan gelirler
Çekirgeye güle güle ölürlər

*Eğri butlu sivri butlu çekirge
Malımın ortağımısın çekirge
Canımın ortağımısın çekirge*

Çekirge çekirge çekirge çekirge
Çekirgenin ayağında nalini
Bende sandım kaymakamın gelini

*Eğri butlu sivri butlu çekirge
Malımın ortağımısın çekirge
Canımın ortağımısın çekirge*

(Çorum/ SEZGİN- s.86)

6. TÜRKMEN KIZI YAKTI BİZİ

İfakat YAYKAR/ Saibe TAŞKAYA

Muzaffer SARISÖZEN

*Türkmen kızı
(leyli leyli)*

Türkmen kızı Türkmen kızı
Yaktı bizi Türkmen kızı

*Sen allar gey ben kırmızı
Çıkalım dağlar başına
Sen gül topla ben nergizi
Sana yandım Türkmen kızı
Yaralandım Türkmen kızı*

*Türkmen kızı
(leyli leyli) yandım Ayşo*

Türkmen kızı süt pişirir
Südün köpüğün taşırır

*Sen allar gey ben kırmızı
Çıkalım dağlar başına
Sen gül topla ben nergizi
Sana yandım Türkmen kızı
Yaralandım Türkmen kızı*

*Türkmen kızı
(leyli leyli) Türkmen kızı*

Türkmen kızı un eliyor
On parmağın kınalıyor

*Sen allar gey ben kırmızı
Çıkalım dağlar başına
Sen gül topla ben nergizi
Sana yandım Türkmen kızı
Yaralandım Türkmen kızı*

*Türkmen kızı
(leyli leyli) Türkmen kızı*

Türkmen kızı inek sağar
Uzun saçı yere değer

*Sen allar gey ben kırmızı
Çıkalım dağlar başına
Sen gül topla ben nergizi
Sana yandım Türkmen kızı
Yaralandım Türkmen kızı*

(Çorum/ TRT THM 769)

7. ZİLE

..... **Sadi LEBLEBİCİ**

Şu Zile'nin yapıları kiremit *yavru*

Ölüyorum kâfir kızı keremet *yavru*

Ah kara kekilli yavru

Ah kara kekilli oğlan

Ah nasıl edelim oğlan

Şu Zile'den geceyken de geçtim *yavru*

Acı tatlı sularını da içtim *yavru*

Ah kara kekilli yavru

Ah kara kekilli oğlan

Ah nasıl edelim oğlan

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.433)

8. ABADA BİR KEBE DE BİR GİYENE

Sabite TAŞKAYA/ İfakat YAYKAR

Muzaffer SARISÖZEN

Abada bir kebe de bir giyene *aman aman giyene*

Güzel de bir çirkin de bir sevene *hey hey*

Yeşilim aman aman üşüdüm aman aman

Ayağında meslim kunduralım hey

Yönünüde bu tarafa döndürelim hey

Damdan dama uzatırlar sıırığı *aman aman sıırığı*

Üzüm diye kopartırlar kuruğu *hey hey*

Yeşilim aman aman üşüdüm aman aman

Ayağında meslim kunduralım hey

Yönünde bu tarafa döndürelim hey

(Çorum/ TRT THM 497)

9. ÖLÜRÜM AYRILMAM SEVDİĞİM SENDEN⁴

.....

Eşref ERTEKİN

Dolanda gel şu dağın her yerin dolan
İflâh olmaz canım aşkına yanan
Ben seni sevmişem can ile inan

Ölürüm ayrılmam sevdiğim senden

Eğilde şu selvinin dalları eğil
Ben sana vermişim gayette meyl
Gönlüm ile sevdim zor ile değil

Ölürüm ayrılmam bir danem senden

Şu dağın başına varayım dedim
Gül yüzlü yârimi göreyim dedim
Sevdayı başımdan ırayım dedim

Ölürüm ayrılmam gül yüzlüm senden

Şu dağın başına bir varan olsa
Gülün sümbülünü bir deren olsa
Yarın haberini bir veren olsa

Ölürüm ayrılmam ciğerim senden

(Çorum/ ÇHD Cilt. III- s.1291)

10. İSTANBUL'DAN ÇIKTIM DIRYA YÜZÜNE

Hatice DEKLİOĞLU

Bela BARTOK

İstanbul'dan çıktım dırya yüzüne
Meylim düştü Ermeni'nin kızına
Yeme içme bak yavrunun gözüne

Al beni terkine gidek Kürd oğlu

⁴ Bu türkünün ismi olmadığı için bağlantı dizesine göre isimlendirdik.

Ganlı Çerkes şafaklayın uyandı
Ak göyneği al kanlara belendi
Buna Çerkes kızı nasıl dayandı

Al beni terkine gidek Kürd oğlu

Ufacık taşınan kale yapılmaz
Çıkıp çıkıp yar yoluna bakılmaz
Bir ben ölmeğine âlem yıkılmaz

Al beni terkine gidek Kürd oğlu

Irgatçılar sokmuş eline elli
Çerkes kızı takınmış beşibirliği
Alsam gitsem eder miyiz dirliği

Al beni terkine gidek Kürd oğlu

(Alaca/ Çorum/ BARTOK- Nr.15)

11. AŞKA DÜŞEN ÂŞIK ELBET KAN AĞLAR (BOZLAK)

Şekip ŞAHADOĞRU

TRT Müzik Daire Başkanlığı

Aşka düşen âşık elbet kan ağlar
Gidenler gelmiyor da yasıdır sağlar
Kerbela çölünde hayrandı sağlar (oy)

Ayrılık derdinin dermanı nedir (dost)

Dosta hasretlik ateşten çember
Ah eder ağlardı Ali'ye Kamber
Kenan ellerinde Yakup Peygamber (of)

Ayrılık derdinin dermanı nedir (dost)

Yusuf'un cemali benzerdi maha
Kul edip sattılar yeter mi baha
Yusuf'u zindana salan Züleyha (of)

Ayrılık derdinin dermanı nedir (dost)

Terketti elini de İsfihan'ını
Aldırdı elinden Aslıhan'ını
Kerem'den sorayım müşkül halını

Ayrılık derdinin dermanı nedir (dost)

Sahrada bir derviş gezerdi dargın
Aslanlar niyaz bend olurdu hergün
Leyla Leyla diye ağlayan mecnun

Ayrılık derdinin dermanı nedir (dost)

(Alaca/ Çorum/ TRT THM - U.H 47)

12. BEN ÖLÜRSEM KİMLER ÇALAR SAZIMI (BOZLAK)

Yusuf AKKANAT

TRT Müzik Daire Başkanlığı

Ben ölürsem kimler çalar sazımı
Kime emanet edem benim bir tek kuzumu
Düve düve de göm gök ettim dizimi

Gözüm açtım canım anam ağlar başımda

Babam yok da başucumda otura
Gardaşım yok ısmarlayam getüre
Bacım yok ki (aman) hizmetimi yetire

Gözüm açtım canım anam ağlar başımda

Bacılarım da duydu yanıma gelmez
Hele enişterim de heç adam olmaz
Emmiden dayıdan bana bir vefa olmaz

Gözümü açtım canım anam ağlar başımda

(Saray/ Alaca/ Çorum/ TRT THM - U.H 82)

13. EVLERİNİN ÖNÜ YOLDUR GEÇİLMEZ

Berber Ali BİLGİN

Ankara Devlet Konservatuarı

Evlerinin önü yoldur geçilmez
Soğuktur suları bir tas içilmez
Anadan geçilir yardan geçilmez

Öyle bir olsun ki göynüm eyleyim

Evlerine vara gele yol ettim
El kızını ben kendime yol ettim
El yârini ben kendime bend ettim

Öyle bir olsun ki göynüm eyleyim

(Alaca/ Çorum/ TRT THM 4405)

14. AYAĞINA GIYMIŞ NURDAN NALINI (GELİN AĞLATMA HAVASI)

Seher ÖZDEMİR

Tanju OZANOĞLU

Ayağına giymiş nurdan nalını
Gider cennet alaya salını salını
Bir Asiye biri Meryem gelini

Ol Habib'in düğünü var cennette

Muhammed'in düğünü var uçmakta

Haydi ey yarenler biz de varalım
Ebubekir sağdıç olmuş görelim
Yerli yerince de dürüverelim

Ol Habib'in düğünü var cennette

Muhammed'in düğünü var uçmakta

(Ortaköy/ Çorum/ THE III- s.15)

15. AŞAĞIDAN GELE GELE GELDİLER

Özlem ATAK

Tanju OZANOĞLU

Aşağıdan gele gele geldiler
Avlumuzda dola dola doldular
Beni anamın elinden aldılar

*Kaldır kollarını kaldır kıyamam
Sen güzelsin ben de sana uyamam*

Yüce dağ başına kendir ekmişler
Yarı şu dağlara bekçi dutmuşlar
Kaşına gözüne sürme çekmişler

*Kaldır kollarını kaldır kıyamam
Sen güzelsin ben de sana uyamam*

(Ortaköy/ Çorum/ THE III- s.14)

16. BAFRA'DAN ÇIKTIM BAŞIM SELAMET

Ahmet TATAR

Ankara Devlet Konservatuarı

Bafra'dan çıktım başım selamet
Hacıköy'üne vardım koptu kıyamet
Münevver hanım Allah'ıma emanet

*Be hey zalım düşman kıydın canıma
Sen de geleceksin benim yanıma*

Atımı nallattım yol mu dayanır
Çerkez uşakları erken uyanır
Döngelik ölmüş derler can mı dayanır

*Doğmaz olaydım başım belalı
Elim kelepçeli boynum laleli*

(İskilip/ Çorum/ TRT THM 4416)

17. HANİ BU KIZIN ANASI

Ayşe ÖZ *Hüseyin GÜLTEPE*

Hani bu gızın anası
Elinde mumlar yanası
Mübarek olsun kınası

Şen ol şen ol baban evi
Var ol var ol dayın evi

Sen bu evlere gelemen
Tekneden hamur alaman
Kıyım bucağım diyemen

Şen ol şen ol baban evi
Var ol var ol dayın evi

Esvap yuduğum ağ daşlar
Gölgelendiğim ağaçlar
Duz ekmek yedi kardaşlar

Şen ol şen ol baban evi
Var ol var ol dayın evi

Atladım çıktım eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Büyük evin yakışığı

Şen ol şen ol baban evi
Var ol var ol dayın evi

(Çıkrık Köyü/ Çorum/ TRT THM 4625)

18. HÜRÜNÜ A YÂRİM

Mustafa ÇARHACI *Muzaffer SARISÖZEN*

Hürünü (de a) yârim hürünü (aman)
Geldim yanına (da) sürünü
Takıver zillerin birini (aman)

A civanım nazeyledin yeter

Sen bana gözeyledin yeter

Hekisin (de a) yârim hekisin (aman)

Bahçen (de) bülbüller şakısın

Takıver zillerin ikisin (aman)

A civanım nazeyledin yeter

Sen bana gözeyledin yeter

Höçünü (de a) yârim höçünü (aman)

Meydan (da) gördüm göçünü

Takıver zillerin üçünü (aman)

A civanım nazeyledin yeter

Sen bana gözeyledin yeter

Merdini (de a) yârim merdini (aman)

Kimbilir kimin derdini

Takıver zillerin dördünü (aman)

A civanım nazeyledin yeter

Sen bana gözeyledin yeter

(İskilip/ Çorum/ TRT THM 1097)

19. KIZ PINAR BAŞINDA (İĞDELİ GELİN)

Yöre Ekibi

Osman ÖZDENKÇİ

Kız pınar başında testi doldurur

Testinin kulpuna şahin kondurur

Kız senin bakışın beni öldürür

Derdimin dermanı iğdeli gelin

İğdesin aldırmuş sevdalı gelin

Kız pınar başında yatmış uyumuş

Ela gözlerin uyku bürümüş

Evvel küçük imiş şimdi büyümüş

*Derdimin dermanı iğdeli gelin
İğdesin aldırmuş sevdalı gelin*

Evlerinin önü iğde değil mi?
İğdenin dalları yerde değil mi?
Benim sevdiceğim burda değil mi?

*Derdimin dermanı iğdeli gelin
İğdesin aldırmuş sevdalı gelin*

Evlerinin önü bulgur sokusu
Sokudan geliyor yârin kokusu
Kendi küçük amma cilve kutusu

*Derdimin dermanı iğdeli gelin
İğdesin aldırmuş sevdalı gelin
(Çorum/ TRT THM 4923)*

20. ŞAKİR EFENDİM

Rıfat KURDOĞLU

Döndü YAMAN

Şakir Efendim de geldim yanına
Katillik düşer mi senin şanına
Bir cahillik ettim girme kanıma

*Efendim efendim Şakir Efendim
Dinin hakkı için affet efendim*

İskilip üstünden bir kara bulut
Ana ben gidiyorum of ismimi unut
Asmaya götürdüler bir baba yiğit

*Efendim efendim Şakir Efendim
Evladın başı için affet efendim*

(Çorum/ 2005 ÇDT- s.40)

21. GÜZEL DOSTUM SENDEN ŞİKÂYETİM VAR

Erdal YILMAZ

Hatice GÖKTAŞ

Güzel dostum senden şikâyetim var

Azrail'le pençeleştim duydun mu?

Hasta yatağında seni özledim

Azrail'le pençeleştim duydun mu?

Aman duydun mu?

Güvenilmez senin gibi can dostu

Düşmüşüm yatağa olmuşum hasta

Ne bir haber gelir ne de bir posta

Azrail'le pençeleştim duydun mu?

Aman duydun mu?

Bağlanmışım ben o dostu yürekte

Bazen yakın olur bazen ıraktan

Ya harmanda gördüm ya da oraktan

Azrail'le pençeleştim duydun mu?

Aman duydun mu?

Sizin gibi ahablardan dost olmaz

Arık koyun derisinden post olmaz

Erdal beni benzerlerinden hasta olmaz

Azrail'le pençeleştim duydun mu?

Aman duydun mu?

(Çorum/ 2005 ÇDT- s.31)

22. DEDEM

Kemal ÖZGÜR

Fatma ÖZTÜRK

Dedem dedem dedem gül yüzlü dedem

Başından bir duman alametinen

Sen eli soyarken el seni soydu

Büklere takılmadan git selametinen

Büklere takılmadan git selametinen

İbik'e varınca bağlara bakma

Şarabı görünce seğerdip çıkma

Koyunbaba Köprüsüne burnunu

Ortagöz'den ağrı git selametinen

Ortagöz'den ağrı git selametinen

Beleş sofra bulup eğlenip gamla

Şu garip başımı dertlere sarma

Beygirci dirseğini pek geniş alma

Biraz derinden git selametinen

Biraz derinden git selametinen

Kargı'ya varınca tekkeşin yakın

Sağına soluna iyice bakın

Karapürçekliye görünme sakın

Sağ goldan aşaa git selametinen

Sağ goldan aşaa git selametinen

Dede dedik düştük peşine

Sen söylerim yarenine eşine

Bafri'ya varınca tütün devşirme

Doğru denize git selametinen

Doğru denize git selametinen

(Çorum/ 2005 ÇDT- s.26)

23. AT ARABA TÜRKÜSÜ

Abdülkadir ÖZÜLÜ

Fatma TAŞKIN

Alıp kalemi eline

Söyle geleni diline

Rüsva ederim âleme

Getir arabaynan çuvalı

Getir arabaynan çuvalı

Buldun ise olur yani

Rızgımızı veren Gani

Unu yidir çuval hani

Getir arabaynan çuvalı

Getir arabaynan çuvalı

Komşu malı seyip oluyor

Böyle şeyler ayıp oluyor

Şerefiyiz gayboluyor

Getir arabaynan çuvalı

Getir arabaynan çuvalı

Eyi demezler şaşkına

Mevlam yardım eder düşküne

Resulullahın aşkına

Getir arabaynan çuvalı

Getir arabaynan çuvalı

Arif'i yabana atma

Boş yere günaha batma

Borçlu kabristanda yatma

Getir arabaynan çuvalı

Getir arabaynan çuvalı

(Çorum/ 2005 ÇDT- s.22)

24. ANAM ANAM

İsmail ÖZKAHRAMAN

Yunus KIZILKAYA

Evlerinin önü gül ilen susam

Dünyada delidir yârinen küsen (anam anam)

Yârimin elinden bir top gül olsa

Alsam öldürürler, almasam öldürürler (anam anam)

Garip anam hangi bir dertlerime yanam of anam of

Evlerinin önü gül ilen sümbül

Ağzından bal akar dilleri bülbül (anam anam)

Yârimin elinden bir top gül olsa

Alsam öldürürler, almasam öldürürler (anam anam)

Garip anam hangi bir dertlerime yanam of anam of

(Çorum/ 2005 ÇDT- s.18)

25. KARA KOYUN DAĞ BAŞINDAN İNMIYOR

Rıza KIZILKAN

Ankara Devlet Konservatuarı

Kara koyun dağ başından inmiyor

Mor koyunun kuzusunu almıyor

Garip başım şu cihanda gülmüyor

Meleme de koyunum meleme vazgel eşinden

Aşkı sevda hiç gitmiyor başımdan

Kara koyun sana çanlar takayım

Takayım da ak gerdana bakayım

Senin için mapuslarda yatayım

Meleme de koyunum meleme vazgel eşinden

Aşkı sevda hiç gitmiyor başımdan

(Osmancık/ Çorum/ TRT THM 4397)

26. YÂR BANA KAŞLARIN⁵

.....

Eşref ERTEKİN

Yanağın benzettim kırmızı güle

Ben seni sevmişem vermezem ile

Dahi pek küçüksün var büyü hele

⁵ Bu türkünün ismi olmadığı için bağlantısının ikinci dizesine göre isimlendirdik.

Büyüyüp geldikte sevdalandırır

Yar bana kaşların

Gezdireyim seni semmur kürküle

Oynadayım seni acem bürküle

Eğleyeyim seni anaç türküyle

Büyüyüp geldikte sevdalandırır

Yar bana kaşların

Alayım gideyim aydın aşığı

Beline kuşattım altın kuşağı

Bahçeye serdirmiş kaba döşeği

Büyüyüp geldikte sevdalandırır

Yar bana kaşların

(Çorum/ ÇHD Cilt. III- s.1194)

27. İŞTE GİDİYORUM ŞUNDA NEM KALDI⁶

..... *Eşref ERTEKİN*

Elem çekme gönül böyle kalınmaz

Tek serim sağ olsun yârmı bulunmaz

Kulunum kapında kadrim bilinmez

İşte gidiyorum şunda nem kaldı

Karşiki dağlarda bir danem kaldı

Gidem dedim yârenlerim darıldı

Gitme deyi yâr boynuma sarıldı

Kısmet bize bu yerlerde verildi

İşte gidiyorum şunda nem kaldı

Karşiki dağlarda bir danem kaldı

Suya gider destisini doldurur

Destinin üstüne bülbül kondurur

İl dostuna bir selamın gönderir

⁶ Bu türkünün ismi olmadığı için bağlantısının ilk dizesine göre isimlendirdik.

*İşte gidiyorum şunda nem kaldı
Karşiki dağlarda bir danem kaldı*

Suya gider bir incecik yolu var
Kemere sıktırılmış ince beli var
Niçe ayrılalım tatlı dili var

*İşte gidiyorum şunda nem kaldı
Karşiki dağlarda bir danem kaldı*

(Çorum/ ÇHD Cilt. III- s.1292)

28. MECNUN TÜRKÜSÜ

..... *Eşref ERTEKİN*

Mecnun'a sordular Leyla nic'oldu
Leyla gitti adı dillerde kaldı
Mecnun'un muradın Hakk'ı verdi

*Var git Leyla'm var git Mevla'yı buldum
Leyla deyi deyi murada erdim*

Ben sana yalvarırken sen naz ederdin
Havayı gözleyip pervaz ederdin
Cefayı çok vefayı az ederdin

*Var git Leyla'm var git Mevla'yı buldum
Leyla deyi deyi murada erdim*

Mecnunu arzulayıp Kâbe'ye vardı
Halkaya yapışıp çok zarı kıldı
Mecnun'un muradın haliki verdi

*Var git Leyla'm var git Mevla'yı buldum
Leyla deyi deyi murada erdim*

Sana derim sana dön yüzüme bak
Gel eşit sözümü ey kulağı sak
Senin aşkın ile ayan oldu hak

*Var git Leyla'm var git Mevla'yı buldum
Leyla deyi deyi murada erdim*

(Çorum/ ÇHD Cilt. III- s.1465)

29. BİR KAZADIR GELDİ BAŞA NEYLEYİM⁷

..... *Eşref ERTEKİN*

Çıka bilsem nerdübanın başına
Güneş doğmuş hançerinin daşına
Henüz yetmiş on üç on dört yaşına

*Bir kazadır geldi başa neyleyim
Konuşmağa nasıl tevbe eyleyim*

Benim kuzum kamarada rastlanır
Âşık olan eşiginde yaslanır
Şu benim cahil gönlüm ne zaman uslanır

*Bir kazadır geldi başa neyleyim
Konuşmağa nasıl tevbe eyleyim*

Benim yârim kamarada oturur
Gören âşıklar aklın yitirir
Senin sevdan başa bir hal getirir

*Bir kazadır geldi başa neyleyim
Konuşmağa nasıl tevbe eyleyim*

Çentiyanın eğri büğrü nakışı
Keklikten mi aldın sen bu sekişi
Bin altına değer her bir bakışı

*Bir kazadır geldi başa neyleyim
Konuşmağa nasıl tevbe eyleyim*

Evlerinin önü çayır yazıdır
Koç koyundan apartmışlar kuzudur
Benim adım Murad Munla kızıldır

⁷ Bu türkünün ismi olmadığı için bağlantısının ilk dizisine göre isimlendirdik.

Bir kazadır geldi başa neyleyim

Konuşmağa nasıl tevbe eyleyim

(Çorum/ ÇHD Cilt. II- s.1139)

30. DOLANAYIM YÂRİM SENİ BULAYIM⁸

..... *Eşref ERTEKİN*

Gördüğüm düşleri kime yorayım

Uğradığım şehirlerde sorayım

Yedi iklim dört köşeyi dereyim

Dolanayım yârim böyle bir zaman

Dolanayım yârim seni bulayım

Görem dedim süremedim izini

Elimden aldırırım körpe kuzumu

Akdenizi bütün derya yüzünü

Dolanayım yârim böyle bir zaman

Dolanayım yârim seni bulayım

Aştı derler kervan ile şu dağdan

Gözlerimiz görmez oldu dumanda

Kâbe'den ötede Hint'ten Yemen'den

Dolanayım yârim böyle bir zaman

Dolanayım yârim seni bulayım

(Çorum/ ÇHD Cilt. II- s.1140)

31. BİLMEM⁹

..... *Eşref ERTEKİN*

Başında Keşan kuşağı

Gunce gül kurmuş otağı

Dökmüş gerdandan aşağı

⁸ Bu türkünün ismi olmadığı için bağlantısının ikinci dizisine göre isimlendirdik.

⁹ Bu türkünün ismi olmadığı için redifine göre isimlendirdik.

Kâkûlmüdüür zülüfmüdüür telmidir

Tel telmidir bilmem

Çezilmiş bendinin bağı

Eridi yüreğim yağı

Yavrunun sükker dudağı

Şekermidir şerbetmidir balmıdır

Bil balmıdır bilmem

Düşeydim yârin izine

Sürmeler çekmiş gözüne

Nutka nutka olmuş yüzüne

Nucummüdüür mercanmüdüür hamlıdır

Hal hamlıdır bilmem

Şu gelen Şahin'in yâri

Boyu uzun servi dali

Dedim ki söyledem yâri

Dillimidir dilsizmidir lâmlıdır

Lâl lâmlıdır bilmem

(Çorum/ ÇHD Cilt. II- s.1159)

32. GÖZLERE KURBAN VERDİM GÖZLERİ¹⁰

..... *Sadi LEBLEBİCİ*

Yine gamlı gördüm dostun yüzünü

Gözlere kurban verdim gözümü

Efkâr almış söylemiyor dilleri

Gözlere kurban verdim gözleri

Dost dost dost verdim gözleri

Adoların işi gücü duzaktır

Yâd elin sohbeti bizden uzaktır

Âlemi seyreden ol güzel şahtır

¹⁰ Bu türkünün ismi olmadığı için bağlantısının ilk dizesine göre isimlendirdik.

Gözlere kurban verdim gözleri

Dost dost dost verdim gözleri

Yusuf da kuyuda çok çekti çile

Kimisi kör gitti ermedi sırra

Elimde sermeye cesedim ile

Gözlere kurban verdim gözleri

Dost dost dost verdim gözleri

Can olmayınca ışık vermez bu gözler

Gerçek olan gerçeğin izini izler

Dost olan dostunun yolunu gözler

Gözlere kurban verdim gözleri

Dost dost dost verdim gözleri

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.237)

33. ÖRDEK

.....

Sadi LEBLEBİCİ

Ördek çalkanır göllerde

İsmim söylenir dillerde

Kalmışım gurbet ellerde

Aman şimdi yaman şimdi

Dağlar başı duman şimdi

Atım kaçtı ben vuruldum

Atın boynuna sarıldım

Sende mi yârden ayrıldın

Aman şimdi yaman şimdi

Dağlar başı duman şimdi

Aman ördek yeşil ördek

Çift gittin de tekmi geldin

Hanı senin eşin ördek

Aman şimdi yaman şimdi

Dağlar başı duman şimdi

Ördeği beslerler gölde

Şahini beslerler kolda

Acep yârim hangi yerde

Aman şimdi yaman şimdi

Dağlar başı duman şimdi

Gideceğim Halep yolu

Lüverim belimde dolu

Beni vuran çete kolu

Aman şimdi yaman şimdi

Dağlar başı duman şimdi

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.239-240)

34. ŞAHI MERDAN COŞA GELDİ

Âşık Sefil ALİ

Şahı Merdan coşa geldi sırrı aşikâr eyledi

Yağmuru yağdıran benim deyi ol Ömer'e söyledi

Oldem şimşek yalabıyup yedi sema gürlledi

Hem sakidir hem bakidir nuru rahmanımıdır Ali

Ham ciğer pareyi zöhra nuru çeşmim Haydari

Kûn deyince var eyledi onsekizbin âlemi

Hem yazandır hem bozandır lefi mafuz galemi

Cümle dertliler dermanı yarelerin merhemi

Hem sakidir hem bakidir nuru rahmandır Ali

Hem ciğer pareyi zöhra nuru çeşmim Haydari

Sefil Ali'm akıl ermez hikmetine Ali'nin

Sarrafa olan kıymet biçsin geferine lalinin

Aşıka maşuk göründü aklın aldı delinin

Hem sakidir hem bakidir nuru rahmandır Ali
Hem ciğer pareyi zöhra nuru çeşmim Haydari
(Çorum/ ÇIRAKMAN- s.57)

35. AĞLAYARAK VARDIM BEN BİR KARAKOLA

Cafer KAYA

Ağlayarak vardım ben bir karakola
Düşmanlar geziyor (anam) hem sağa sola
Evde garip annem derdime yana

Hasan'im aslanım cahil Hasan'im
Yağlı kamalardan ölen aslanım
Hasan'im aslanım güzel Hasan'im
Üç günlük evliyken ölen aslanım
Üç günlük evliyken ölen Hasan'im

Evlerinin önü söğüdün dalı
Hasan'ın kır atı (anam) çayırda bağlı
Yağlı kama yemiş (kardeş) yüreği dağlı

Hasan'im aslanım cahil Hasan'im
Üç günlük evliyken ölen aslanım
Hasan'im aslanım cahil Hasan'im
Arada yalnız kalan aslanım
Yağlı kurşunlardan ölen Hasan'im

(Çorum/ Kültür Bakanlığı)

36. HALİMİ ARZETTİM DAĞLARA TAŞA

Ali İhsan ERDOĞAN

Saadettin GÜNHAN

Halimi arzettim dağlara daşa

(Efendim aloğlu gülyüzlüm piroğlu)

Dedim götürmüyor bu gam yükünü

(Sevdiğim efendim)

Alaca ovası Çorum eline

(Efendim aloğlu gülyüzlüm piroğlu)

Dedim götürmüyor bu gam yükünü

(Sevdiğim efendim)

Muhanetin gahrı elin derdine

(Efendim aloğlu gülyüzlüm piroğlu)

Dayanılmaz acı tatlı zehrine

(Sevdiğim efendim)

Goca Gızılırmak Fırat nehrine

(Efendim aloğlu gülyüzlüm piroğlu)

Dedim götürmüyor bu gam yükünü

(Sevdiğim efendim)

Âşık Haydar der ki bu ahir çağı

(Efendim aloğlu gülyüzlüm piroğlu)

Bilenmiş geliyor ecel bıçağı

(Sevdiğim efendim)

Gökyüzünde uçan posta uçağı

(Efendim aloğlu gülyüzlüm piroğlu)

Dedim götürmüyor bu gam yükünü

(Sevdiğim efendim)

(Alaca/ Çorum/ TRT THM 1555)

37. ÇUBUK KESTİM ORMANDAN (OYUN HAVASI)

Cemil DEMİRSİPAHİ

Ferruh ARSUNAR

Çubuk kestim ormandan

Gül topladım harmandan

Bu nasıl sevda imiş

Beni kesti dermandan

Karanfilim kökleme

Çayırda ot kökleme

Benden sana fayda yok

Boş kapıyı bekleme

Ŗu dağın arkasından
Yandım yar sevdasından
Yârim keklik ben avcı
Gezerim arkasından

(Çorum/ SEZGİN- s.124)

38. BENLİ (OYUN HAVASI)

Kamil YAPMIŖ *Ŗahin YALÇIN*

Allı dëlmeli yârim
Hergün gelmeli yârim
Neylemeli zengini
Dengim olmalı yârim
Zülûf kısa yüz örtmez
Sevda serimden gitmez
Bu gözler seni gördü
Gayrisine meyletmez

(Çorum/ SEZGİN- s.85)

39. BACIM GEL GARDAŖIM GEL

Naile AKTAŖ *Sabiha ALBUZ*

Bacım gel gardaŖım gel
Sele döndü yaŖım gel
Ellerden gardaŖ olmaz
Haraya gardaŖım gel
Ben garip eŖim garip
EŖim yoldaŖım garip
Öldüğüme gam yemem
Mezarda taŖım garip

Bu garibi götürün
Bu aradan ötürün
Garibin öldüğünü
Gardeşine yetirin
Öyle bir güne düştün
Gölgeden güne düştün
Ocağın sönsün felek
Dediğin güne düştün
Ölüm naçar ağlama
Gündür geçer ağlama
Bu kapıyı kapatan
Bir gün açar ağlama

(Çorum/ 2005 ÇDT- s.24)

40. ALNI DELMELİ YÂRİM

Güllü COŞKUN

Nazmiye COŞKUN

Alnı delmeli yârim
Her gün gelmeli yârim
Neylemeli zengini
Dengim olmalı yârim
Ceviz dibi yurdumuz
Gine halay kurdunuz
Al delmeli yârimi
Bana çok mu gördünüz

(Çorum/ TRT THM 3643)

41. KARA SANDIK AÇAMADIM

Hatice DEKLİOĞLU

Bela BARTOK

Sandığımı açamadım
Çeyizimi seçemedim
Kader kısmet böyle imiş
Bir kız alıp kaçamadım
Güllü çorap örmemişim
Ayağıma giymemişim
Çoh memeler ellemişim
Böyle meme görmemişim
Ağ daşın altı deniz de
Ak sayalı kız neniz de
Kovun gitsin mahalleden
Ne bet kodu ne beniz de
Kapın kapıma bahar
Ateşin beni yakar
Etme bu kötülüğü
Yine yüz yüze bakar

(Alaca/ Çorum/ BARTOK- Nr.47)

42. EL VERİYOR EL VERİYOR

Rıza KIZILKAN

Ankara Devlet Konservatuarı

El veriyor el veriyor
Koca konak bel veriyor (*of of*)
Döndüm baktım ardıma
Memet beyim can veriyor (*of of*)
Evlerinin önü arpa
Gırat yiyor gırpa gırpa (*of of*)
Memet Beyim martin atar
Ak ellerin çırpa çırpa (*of of*)

(Osmancık/ Çorum/ TRT THM 4417)

43. GİDİYORUM ÇORUM'A

Berber Ali AHÇI *Ankara Devlet Konservatuarı*

Gidiyorum Çorum'a
Bir daş değdi koluma
Kolum sarmak istiyor
İnce belli yârine
Elmayı yüke goydum
Ağzını dike goydum
Aldım elinden yâri
Belini büke goydum

(Alaca/ Çorum/ TRT THM 3325)

44. SU GELİR MİLLENDİRİR

Âşık Veli ERDEM *Ankara Devlet Konservatuarı*

Su gelir millendirir
Çayırı çimlendirir
Yârin kaşı gözü
Ahrazı dillendirir
Yemenim karelidir
Sevdiğim buralıdır
Gitme pınar yoluna
Yüreğim yaralıdır
Su gelir lüle lüle
Yar gelir güle güle
Elinde ipek mendil
Terini sile sile
Su gelir bulanarak
Bahçeyi dolanarak
Buna can mı dayanır
Yar geçti salınarak

(Mecitözü/ Çorum/ TRT THM 4414)

45. ÇORUM HALAYI

.....

Sadi LEBLEBİCİ

Name yazdım sokuya
Gelen giden okuya
Kızlar, şarabe düşmüş
Gelinler ırakıya
Karşıda kürt evleri
Yayılr develeri
Oturmuş inek sağar
Terliyor memeleri
Hey nazından nazından
Sürmesi gitmez gözünden
Yaylada Türkmen kızından
Dönüver meydan senindir

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.21)

46. HAYDİ COMBAM

.....

Sadi LEBLEBİCİ

Haydi combam haydi
Gözlerin beni baydı
Elin nazlı yârine
Nasıl diyelim haydi
Kanefil suyu neyler
Güzel kokuyu neyler
İki baş bir yastıkta
Göz uykuyu neyler
Kanefil ekermisin
Balınan şekermisin
Meramın sevmek değil
Kuru dil dökermsin

Kanefilim susuzum
Üç gündür uykusuzum
Girme yarım koynuma
Elim durmaz huysuzum

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.166-167)

47. MANİCİ BAŞIYIM BEN

Mine ERDEMİR

Tanju OZANOĞLU

(ey ey ey ey ey ey)

Manici başıyım ben
Cevahir daşıyım ben
Yar derdini anlatmış
Yârin sırdaşıyım ben

(ey ey ey ey ey ey)

En dereye çık düze
Dutalım yükümüzü
Mavizer kucağında
Kurtarın ikimizi

(ey ey ey ey ey ey)

En dereye dereye (de)
Toplasana taşları
Kız ben seni almıyom (da)
Al cebimden saçları

(Ortaköy/ Çorum/ THE III- s.98)

48. DOST KIYILARDAN

İfakat YAYKAR

Muzaffer SARISÖZEN

Dost kıyılardan mercandan

Ben de geçtim bu candan

Dam başında donan kız

Bayram geldi donan kız

Yılda kurban bir olur

Canım sana kurban kız

Dost kıyılardan mercandan

Ben de geçtim bu candan

Ayna aldım bakındı

Kına aldım yakındı

Nazlı yârin yoluna

Zincirleri takındı

Dost kıyılardan mercandan

Ben de geçtim bu candan

(Çorum/ TRT THM 760)

49. BEDİRİK

Musa YENİLMEZ

Sümer EZGÜ

(Bedirik) Soku dibi mill' olur

(Bedirik) Güzel seven dill' olur

(Bedirik) Güzel seven oğlanın

(Bedirik) Kaşlarından bell' olur

(Bedirik) Kayalarda bitmez mi

(Bedirik) Çektiklerim yetmez mi

(Bedirik) Asker ettiler beni

(Bedirik) Beklettiğin yetmez mi

(*Bedirik*) Şu dağları aşmalı
(*Bedirik*) Gülleri dolaşmalı
(*Bedirik*) Ben askerden dönünce
(*Bedirik*) Yârimle buluşmalı

(Çelebi Köyü/ Alaca/ Çorum/ TRT THM 4127)

50. BİR TAŞ ATTIM ALICA

Ali İhsan ERDOĞAN

TRT Ankara Radyosu

Bir taş attım alica

Bir guş vurdum delice

(*oy gelin gelin ne derdim benim*)

Öyle bir yar sevdimki

Gözleri sürmelice

(*oy gelin gelin evdemi yârim*)

Elma verdim atarsın

Boynun eğri tutarsın

(*oy gelin gelin ne derdim benim*)

El duydu âlem duydu

Kimin dilin tutarsın

(*oy gelin gelin evdemi yârim*)

Elma verdim geline

Aldı soktu beline

(*oy gelin gelin ne derdim benim*)

Yemesini bilmemiş

Vermiş cahil eline

(*oy gelin gelin evdemi yârim*)

(Alaca/ Çorum/ TRT THM 2115)

51. MAVİLİM MAVİŞELİM

Hatice DEKLİOĞLU

.....

Mavilim daş başında

İncili fes başında

Mavilim mavilim

Kız niyen ağlamıyon

Nişanlın kırk yaşında

Mavilim mavilim

Mavilim gak gidelim
Feneri yak gidelim *Mavilim mavilim*
Güzele doymak olmaz
Bir çala bak gidelim *Mavilim mavilim*

(Alaca/ Çorum/ BARTOK- Nr.48)

52. KARŞIDA KAVUN YERLER (ÇORUM HALAYI)

Niyazi BİÇEREL

Muzaffer SARISÖZEN

Karşılama Kısmı

Karşıda kavun yerler *(elmasım ey)*
Bizde varsak ne derler *(hele yandım)*
Otursak bile yesek *(elmasım ey)*
Şu şunu sevmiş derler *(diley diley ben yandım)*

Karşıdan el eyleme *(elmasım ey)*
Yâr beni del eyleme *(hele yandım)*
Öldürürsen sen öldür *(elmasım ey)*
Kötüye kul eyleme *(diley diley ben yandım)*

Hoplatma Kısmı

Sandık üstünde sandık
Tez sevdik tez usandık
Yanıldık meyil verdik
Seni bir adam sandık

Sandık üstünde pekmez
Bu pekmez bana yetmez
Senin aldığın para
Benim süsüme yetmez

(Çorum/ TRT THM 991)

53. KAYAYI GIRCİ TUTTU (İLVANLIM)

Musa YENİLMEZ

Sümer EZGÜ

Kayayı girci duttu	(İlvanlım ilvanlım ilvanlım aman aman)
Dibini burcu duttu	(Al fistanlım gaytanlım)
Bizde bir yar sevmeynen	(İlvanlım ilvanlım ilvanlım aman aman)
Köyü bir sancı tuttu	(Al fistanlım gaytanlım)
Guşburnuyu budarlar	(İlvanlım ilvanlım ilvanlım aman aman)
Işgın sürmesin deyi	(Al fistanlım gaytanlım)
Bizi köyden govarlar	(İlvanlım ilvanlım ilvanlım aman aman)
Güzel sevmesin deyi	(Al fistanlım gaytanlım)
Zülûf kısa yüz örtmez	(İlvanlım ilvanlım ilvanlım aman aman)
Sevda serimden gitmez	(Al fistanlım gaytanlım)
Bu gözler seni gördü	(İlvanlım ilvanlım ilvanlım aman aman)
Gayrısına meyletmez	(Al fistanlım gaytanlım)

(Çelebibağı Köyü/ Alaca/ Çorum/ TRT THM 3521)

54. GARŞIDA KÜRD EVLERİ

Hatice DEKLİOĞLU

.....

Garşıda Kürd evleri	(goyver ellerim goyver)
Yayılr develeri	(de gelin ellerim goyver)
Salınır suya iner	(goyver ellerim goyver)
Türkmen'in mahalari	(da gelin (keklik) ellerim goyver)
Garşıda kavun yerler	(goyver ellerim goyver)
Biz de varsak ne derler	(gelin ellerim goyver)
Otursak bizde yesek	(goyver ellerim goyver)
Şu şunu sevmiş derler	(de gelin (keklik) ellerim goyver)

(Alaca/ Çorum/ BARTOK- Nr.57)

55. ÇİĞ SARI ÇİĞDEM SARI

Aşık Haydar ÖZTÜRK

.....

Çiğ sarı çiğdem sarı

Kız buna derler aşırma

Çiğdeme vurmuş arı

Doğru da yürü şaşırma

Yitirdim nazlı yarı

Kız buna derler aşırma

Ağlarım zari zari

Doğru da yürü şaşırma

Menekşe biter olmuş

Kız buna derler aşırma

Boynunu bükür olmuş

Doğru da yürü şaşırma

O yar gitti gurbete

Kız buna derler aşırma

Hasreti yeter olmuş

Doğru da yürü şaşırma

Sende sevda var gibi

Kız buna derler aşırma

Tükenmeyen zar gibi

Doğru da yürü şaşırma

Seven sana güvenir

Kız buna derler aşırma

Bir vefalı yar gibi

Doğru da yürü şaşırma

(Çorum/ Ezgi Diyarı)

56. GÜZELLER

Küre Köylü HİMMET

Sadi LEBLEBİCİ

Taş dönmüyor dönemiyor

güzeller

Kızlar attan inemiyor

güzeller

Sabahtan uğradım kıza

güzeller

Boyu servi dala benzer

güzeller

Yanında bir gelin vardır

güzeller

Alyanağı güle benzer

güzeller

Gelin güler için için

güzeller

Kız gelinin suçun bulur

güzeller

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.336)

57. ARZU'M AĞLEYİP DURMA

Dudu GÜMÜŞTEN

Ankara Devlet Konservatuarı

Arzu'm ağleyip durma

Kareleri bağleyip durma

Ben buradan gidersem

Of of yârim aman aman Gülüm aman aman

Kareleri bağlama

Hey kavaklar kavaklar

Yârim şeker ufaklar

Pul pul olsun dökülsün

Of of yârim aman aman Gülüm aman aman

Seni de öpen dudaklar

(İskilip/ Çorum/ TRT THM 4406)

58. HEY KARGALAR KARGALAR

Rıfat ÖZSARAÇ

Ali CANLI

Hey kargalar kargalar

Ceviz dalı ırgalar

Onbeşine basan kız

Hele gülüm amman amman amman

Oy gülüm amman amman amman

Sevdiğine el sallar

Şu derenin alıcı

Kınalı parmak ucu

Evlenmedik kızların

Hele gülüm amman amman amman

Oy gülüm amman amman amman

Kabul olmaz orucu

Şu derenin armudu
Anan baban var mıydı
Anam babam olsaydı
Hele gülüm amman amman amman
Oy gülüm amman amman amman
Beni burda kor muydu
(Sungurlu/ Çorum/ TRT THM 3147)

59. ARZI TÜRKÜSÜ

..... *Sadi LEBLEBİCİ*

Hey kavaklar kavaklar
Yârim şeker ufaklar
Pul pul olsun dökülsün
Ah yârim amman amman
Ah gülüm amman amman
Seni öpen dudaklar
Kavak senden uzun yok
Dallarında gözüm yok
Yar darılmış gidiyor
Ah yârim amman amman
Ah gülüm amman Amman
Çevirmeğe yüzüm yok
Kıbram suya daldırdım
Dolu deyü katdırdım
Sana derim canım Arzı
Ah yârim amman amman
Ah gülüm amman amman
Ben bilezik çaldırdım

Hey zengiler zengiler

Suya düşmüş çengiler

Arzı gelin gidiyor

Ah yârim amman amman

Ah gülüm amman amman

Sıkmasın üzengiler

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.24)

60. SİVRİSARI'NIN ALTI

Hatice DEKLİOĞLU

Sivrisarı'nın altı

Gelinler esir aldı

Atina'dan gelmezdim

Ahmet Bey sebep oldu

Nazıg üç yavruya yazık

Gidin bulutlar gidin

Papaza nazar edin

Çocukları sorarsa

Denizi tarif edin

Nazıg üç yavruya yazık

(Alaca/ Çorum/ BARTOK- Nr.52)

61. BAŞIM AÇIK FES DE YOK

Hasan ARSLAN *Ankara Devlet Konservatuarı*

Başım açık fes de yok (da)

Çağırma ses de yok

Bu ne biçim köyümüş (de)

Konuşmaya dost da yok

Hadi hadi yavrum şinanay nayda

Şinanay yavrum şinanay nay

Yemenimi düreyim (de)

Aç koynuna gireyim

Uyan uyan sar beni (de)

Yar olduğun bileyim

Hadi hadi yavrum şinanay nayda

Şinanay yavrum şinanay nay

Yemenimin yeşili (de)

Ben kaybettim eşimi

Yemenim sende kalsın (da)

Sil gözünün yaşını

Hadi hadi yavrum şinanay nay da

Şinanay yavrum şinanay nay

(Alaca/ Çorum/ TRT THM 4404)

62. HACI BEY TÜRKÜSÜ (HEZERİNE HEZERİNE)

Berber Ali BİLGİN

Ankara Devlet Konservatuarı

Hezerine hezerine

Varın bakın mezarına

Hacı Bey'in kır atını

Çekin Sultan pazarına

Uyan Hacı Bey'im uyan

Kan ağlıyor şimdi cihan

Az giderim uz giderim

Dere tepe düz giderim

Hacı Bey'e gelin geldi

Yüzüm duvak kız giderim

Uyan Hacı Bey'im uyan

Kan ağlıyor şimdi cihan

Ayvalıktan indirdiler
Kamıyona bindirdiler
Öğlen ile ikindi de
Hacı Bey'i öldürdüler

*Uyan Hacı Bey'im uyan
Kan ağlıyor şimdi cihan*

(Alaca/ Çorum/ TRT THM 4413)

63. KARA KAŞLAR KARA GÖZLER SENDE VAR

Rıfat ÖZSARAÇ Aziz KIZILGÜN

Kara kaşlar kara gözler sende var
Yorulmadık deli gönül bende var
Yedi yıldır derde derman aradım
Demedin ki derde derman bende var

*Vermem seni yâd ellere ellere
Sarı kızlar tek tek vurur zillere*

Çorum ile Sungurlu'nun arası
Yaktı beni kaşlarının karası
Sende sevda bende gönül yarası
Vermem seni yâd ellere ellere

*Vermem seni yâd ellere ellere
Sarı kızlar tek tek vurur zillere*

(Sungurlu/ Çorum/ TRT THM 2307)

64. GÖNÜL (KENDİNİ YAKTIN PIŞİRDİN)

Haşimi ASLIHAK

Kendini yaktın pişirdin
Niye ar çekersin gönül
Sevgine güman düşürdün
Derdin var çekersin gönül

Gönül gönül dertli gönül

Gönül gönül deli gönül

Bir yanın inliyor yasta
Sense dem verirsin dosta
Baktım oturmuşsun posta
Hu der de çekersin gönül

Gönül gönül dertli gönül

Gönül gönül deli gönül

Haşimi'nin var çağrısı
Bitmez başının ağrısı
Ben olmuşum dert kağnısı
Yükün zor çekersin gönül

Gönül gönül dertli gönül

Gönül gönül deli gönül

(Çorum/ Ezgi Diyarı)

65. ODAYIN YAPISINA (MENCOĞLU)

Cafer KAYA

Nida TÜFEKÇİ

Odayın yapusuna
Çık otur kapusuna
Canımız gurban olsun
Güzelin hepisine

Mencoğlu Mencoğlu'ya can gurban

Can gurban canım gurban

Su gelir millendirir
Çayırı çimlendirir
Şu gelen kimin yâri (gızı)
Ahrazı dillendirir

Mencoğlu Mencoğlu'ya can gurban

Can gurban canım gurban

(Çorum/ TRT THM 31)

66. GELİNDİ ZÜLFÜ KEMENDİM¹¹

.....

Eşref ERTEKİN

Dağlar bana dağlar bana

Bahça sana bağlar bana

Kalmışam gurbet ellerde

Kimsem yok ağlar bana

Gelindi zülfü kemendim

Boyu boyuma menendim

Evlerinin önü kaya

Kayadan bakarlar aya

Ol senin ince belini

Sara bilsem doya doya

Gelindi zülfü kemendim

Boyu boyuma menendim

Evlerinin önü taştan

Sen çıkardın beni baştan

Senin için a hain yar

Ayrı düşmüşem kardaştan

Gelindi zülfü kemendim

Boyu boyuma menendim

Evlerinin önü kafes

Kafesten alırlar nefes

Gel benim şivekâr yârim

Soynup gir koynuma dal fes

¹¹ Bu türkünün ismi olmadığı için bağlantısının ilk dizisine göre isimlendirdik.

Gelindi zülfü kemendim

Boyu boyuma menendim

(Çorum/ ÇHD Cilt. III- s.1332)

67. COŞTUM

.....

Sadi LEBLEBİCİ

Gidiyom gidemiyom

Ben sensiz edemiyom

Sen benden geçtin ise

Ben senden geçemiyom

Coştum yine dalgalanıyom ben

Yeni yeni sevdalanıyom ben

Bahçada sarı çiçek

Üstüne konmuş böcek

Seveceksin sen beni

Ne var böyle üzecek

Coştum yine dalgalanıyom ben

Yeni yeni sevdalanıyom ben

Gittim nane biçmeye

Eğildim su içmeye

Yar geliyor dediler

Kanatlandım uçmaya

Coştum yine dalgalanıyom ben

Yeni yeni sevdalanıyom ben

Bahçaya ekdim biber

Ne zaman kızaracak

Senin alçak baban

Ne zaman geberecek

Coştum yine dalgalanıyom ben

Yeni yeni sevdalanıyom ben

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.307-308)

68. MENDİL

.....

Sadi LEBLEBİCİ

Evleri görünüyor

Gönüldür yeriniyor

Dayanacak dert değil

Mevlam sabır veriyor

Sallasana sallasana mendilini

Göndersene benim nazlı yârimi

Bir dalda iki kiraz

Biri al biri beyaz

Kâtip kölen olayım

Bir güzelde bana yaz

Sallasana sallasana saçlarını

Gir koynuma af edeyim suçlarını

Bir dalda iki ceviz

Aramız derya deniz

Sen orada ben burda

Ne bet kaldı ne beniz

Sallasana sallasana mendilini

Göndersene benim nazlı sevdiğimi

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.335)

69. AKKOYUN (OYUN HAVASI)

.....

Sadi LEBLEBİCİ

Akkoyun meler gelir
Sinemi deler gelir (hey)
Hakikatli yar olsa
Uykuyu böler gelir (hey)

*Yârim aman gülüm aman
Ne güzelsin meleşim
Seni candan severim*

Akkoyun kuzulayınca
Yareler sızılایınca (hey)
Seni nerde bulayım
Gönlüm arzulayınca (hey)

*Yârim aman gülüm aman
Ne güzelsin meleşim
Seni candan severim*

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.374)

70. KAPISINA KUL OLDUM

Rıfat ÖZSARAÇ

Kaşlarımın karesi
Kalbimdedir yaresi
Öyle bir derde düştüm
Nedir bunun çaresi

*Kapısına kapısına kul oldum
Ben o yârin gözlerine vuruldum
Bir vefasız yüzünden
Yandım yandım kül oldum*

Hep böyle dolaşılmaz
Karlı dağlar aşılmaz
Yârinden ayrılanlar
Yârine kavuşamaz

*Kapısına kapısına kul oldum
Ben o yârin gözlerine vuruldum
Bir vefasız yüzünden
Yandım yandım kül oldum*
(Çorum/ Ezgi Diyarı)

71. GAYALAR ULAM ULAM

Muharrem COŞKUN

Yücel PAŞMAKÇI

Gayalar ulam ulam
Ben yârimi nerde bulam
İkimize bir yastık
Başka dilek dilemem

*Ver elini elime
Sar golların boynuma
Gözlerim açık getmez
Yârim ile ölüme*

Gayaların yosunu
Çekerim yar yasını
Ağzım dilim gurudu
Doldur ayran tasını

*Ver elini elime
Sar golları boynuma
Gözlerim açık getmez
Yârim ile ölüme*

Gayalar beyaz beyaz
Yazı sıcak gış ayaz
Gözümü yolda goyma
Mektubunu sıkça yaz

*Ver elini elime
Sar golları boynuma
Gözlerim açık getmez
Yârim ile ölüme*

(Çorum/ TRT THM 3594)

72. KAŞLARIN KARASINA

Rıfat ÖZSARAÇ **Ali CANLI**

Kaşların karasına
Gül koydum arasına
Az verdim çok yalvardım
Kızın anasına

*Haydi gülüm haydi haydi
Gözlerin beni baydı
Ellerinen olmuşsun
Bana yaraman gayrı*

Bahçeleri bayırsız
Etrafı çayırsız
Ellerin yâri gelmiş
Hani bizim hayırsız

*Haydi gülüm haydi haydi
Gözlerin beni baydı
Ellerinen olmuşsun
Bana yaraman gayrı*

Karakaş boyanır mı
Öpsem yar uyanır mı
Yârim orda ben burda
Buna can dayanır mı

*Haydi gülüm haydi haydi
Gözlerin beni baydı
Ellerinen olmuşsun
Bana yaraman gayrı*

(Sungurlu/ Çorum/ TRT THM 3152)

73. FİDAYDA TÜRKÜSÜ

Yöre Ekibi

Ruhi TANYEL

Dama bulgur sererler
Çıkma boyun görerler
Saçların tel tel olmuş
Sırma diye örerler

*Fidayda fidayda fidayda
Pek hoşuma gidiyo bu gayda
Beş yüz lira yedirdim bir ayda
Tarla tapan koymadım ne fayda*

Gidiyom gidemiyom
Ben yarsız edemiyom
Yârim cahil ben cahil
Bırakıp gidemiyom

*Fidayda fidayda fidayda
Pek hoşuma gidiyo bu gayda
Beş yüz lira yedirdim bir ayda
Tarla tapan koymadım ne fayda*

(Çıkrık Köyü/ Çorum/ TRT THM 4878)

74. BEDİRİŞ (OYUN HAVASI)

Hüseyin İNCE

Levent SEZGİN

Kar kapıda kışlıyor *vıy vıy*

Yârim gergef işliyor *vıy vıy*

Ana değil analık *vıy vıy*

Bildiğini işliyor *vıy vıy*

Hop hop derler bediriş *vıy vıy*

Saçları kıvrış kıvrış *vıy vıy*

Kalk kaleden kar getir *vıy vıy*

Ayva çiçek nar getir *vıy vıy*

Hiçbir şeyden bilmezen *vıy vıy*

Yârimden mektup getir *vıy vıy*

Hop hop derler bediriş *vıy vıy*

Saçları kıvrış kıvrış *vıy vıy*

(Çorum/ SEZGİN- s.84)

75. PENCEREDEN EL EDER

Rıfat ÖZSARAC

Ali CANLI

Pencereden el eder *(mini yar mini kuş)*

Kaşların gel gel eder *(benim güzel münirem)*

Senin öyle duruşun *(mini yar mini kuş)*

Beni burda deleder *(findık içi münirem)*

Benim goçak münirem *(mini yar mini kuş)*

Doldur içek münirem *(findık içi münirem)*

Aman baban duymadan *(mini yar mini kuş)*

Bize kaçak münirem *(findık içi münirem)*

Bağa girdim nar için *(mini yar mini kuş)*

Gül kopardım yar için *(benim güzel münirem)*

Analar kız beslemiş *(mini yar mini kuş)*

Delikanlılar için *(findık içi münirem)*

Benim goçak münirem (mini yar mini kuş)
Doldur içek münirem (findık içi münirem)
Aman baban duymadan (mini yar mini kuş)
Bize kaçak münirem (findık içi münirem)

Bağa girdim bayırsız (mini yar mini kuş)
Etirafı çayırsız (benim güzel münirem)
Ellerin yâri gelmiş (mini yar mini kuş)
Hani bizim hayırsız (findık içi münirem)

Benim goçak münirem (mini yar mini kuş)
Doldur içek münirem (findık içi münirem)
Aman baban duymadan (mini yar mini kuş)
Bize kaçak münirem (findık içi münirem)

(Sungurlu/ Çorum/ TRT THM 3158)

76. MİNNİK KUŞ

Hasan GÖZGÖRMEZ

Sadi LEBLEBİCİ

Kuş kayada süzülür (minnik kuş minnoyar)
Koyun yola düzülür (arслан yârim durma gel)
Kız oğlanı görünce (minnik kuş minnoyar)
İlik düğme çözülür (arслан yârim durma gel)

Ağlama yar yanındayım
Çal elin koynundayım
Ah yenile bir yar sevdim
Akşam sabah ordayım

minnik kuş minnoyar
arслан yârim durma gel

Gidiyorum Çorum üstü (minnik kuş minnoyar)
Mendilim suya düştü (arслан yârim durma gel)
Mendilimi alırken (minnik kuş minnoyar)
Gönlün o yere düştü (arслан yârim durma gel)

Ağlama yar yanındayım

Çal elin koynundayım

Ah yenile bir yar sevdim

Akşam sabah ordayım

minnik kuş minnoyar

arслан yârim durma gel

Bir kurşun atacağım

(minnik kuş minnoyar)

Şu kuşun kanadına

(arслан yârim durma gel)

Yenile bir yar sevdim

(minnik kuş minnoyar)

Köylünün inadına

(arслан yârim durma gel)

Ağlama yar yanındayım

Çal elin koynundayım

Ah yenile bir yar sevdim

Akşam sabah ordayım

minnik kuş minnoyar

arслан yârim durma gel

Ekin ekilen yere

(minnik kuş minnoyar)

Sapı dökülen yere

(arслан yârim durma gel)

Bin köylü kurban olsun

(minnik kuş minnoyar)

Kekil dökülen yere

(arслан yârim durma gel)

(Çorum/ ÇHD Cilt. III- s.1597)

77. AMAN DÜNYA NE DAR İMİŞ¹²

Âşık Haydar BEKTAŞ

Hüseyin ÇIRAKMAN

Aman dünya ne dar imiş

Dert çekmesi ne zor imiş

İçerimde yâre varmış

Dermanını arar oldum

Dertli dertli gezer oldum

Ben derdimi yazar oldum

Bu derdi ben çeke çeke

Hem canımdan bezer oldum

¹² TRT Repertuarı'nda (3620) Kırşehir yöresi olarak kayıtlıdır. Türkü Çorumlu Ozan Âşık Haydar Bektaş'a aittir.

Alnımda kara yazılar
Yürekte yara sızılar
Yetim kalan can kuzular
Dermanını arar oldum

(Çorum/ ÇIRAKMAN- s.76)

78. YEMEN DESTANI

Kazım MEZCAN *Özlem ARSLAN*

Âlemde şadınan devran ederken
Felek bizi derde saldı ne çare
Sürurlu katarın elde yederken
Hatırım perişan oldu ne çare
Çorum'dan pazar günü hareket ettik
Binden büyük yolu tutup da gittik
Abdal köyünün de önünde yattık
Yorgunluk aklımı çaldı ne çare
Hareket eyleyip kuş gibi uçtuk
Otuz bir dağında altından geçtik
Ahvalimiz çoktur muhtasar ettik
Yol yemendir herkes bildi ne çare
Hasan der söyledim başa geleni
Teselli etmedi ahbap olanı
Bilmiş olan yoktur bunun yalanı
Biz âşıklık hak'tan geldi ne çare

(Çorum/ 2005 ÇDT- s.53)

79. TARLADA FATMA

Hasan ALKOÇ

Sezgin KORKMAZ

Bir tomofil durdu miskler kokuyor
Yazamıyor ama biraz okuyor
Kaş altından azgın azgın bakıyor
Pek bakar kör değil görüyor Fatma

Terden ap olmuş yastıksız kaşı
Dayanmış çapaya duruyor Fatma
Ayağı yalın ayak başında puşu
Kardan adam gibi eriyor Fatma

Boş kalan yerlere bir şey ekiyor
Ah kader gibi için çekiyor
Şakıl keskin keklik gibi seçiyor
Otların defterin dürüyor Fatma

Akşam oldu kavuşsaydım evim
Kenan-ı cihana diye sevine
Nato sentopak Pazar neyine
İşte mutluluğa eriyor Fatma

(Çorum/ 2005 ÇDT- s.49)

80. ÂŞIK HAYDAR¹³

Kadir KALENDER

Saliha BOZDEMİR

Ey! Ağalar Ey! Gaziler
Ben bir derde düşer oldum
Yetim kalacak kuzular
Ben bu candan bezer oldum

¹³ Bu metnin diğer varyantı Hüseyin Çırakman'ın Çorumlu Halk Ozanları adlı eserindeki 76. sayfadaki Yalan Dünya adlı metindir.

Geldi bahar dolandı güz
Sancı gitmez gece gündüz
Selaaddin istiyor beş yüz
Ben orada şaşar oldum
Bir iğne vurdular koluma
Yönümü dönmem ölüme
Sedye geldi yanıma
Ben koğuşuma gider oldum
Bir iğne vurdular hoşaldılar
Yardılar karnımı boşalttılar
İki saatte baş ettiler
Dikişimi diker oldum
Karyolalar sıralı
Kim bilir kim nereli
Yedi gün yattım yaralı
Ben sılama gider oldum
Âşık Haydar der köyüme
Selamet geldim evime
Konu komşu hep yanıma
Konuştuk şadıman olduk

(Çorum/ 2005 ÇDT- s.19)

81. AŞKINA YANDIĞIM GÜL YÜZLÜ CANAN

Şekip ŞAHADOĞRU

Aşkına yandığım gül yüzlü canan
Beni benden aldın divanesiyim
Var mı dost yolunda yakıp yanmayan
Çünkü ateşimdir pervanesiyim

Hüma kuşumudur benzer ceylana
Aklım aldı dellal etti cihana
Bilmem delimiyim yoksa divane
İçtim şarabından mestanesiyim
Yine dosttan olur dosta inayet
Aşığın kârıdır olmak melanet
Âlem bana vursa etmem şikâyet
Bu vücut onundur dost yaresiyim
Bilmeden âleme gerçek yar dedim
Âlemde ne bulursam kâr dedim
Şekip'im derdime derman zor dedim
Anladım derdimi ben çaresiyim
(Çorum/ Kültür Bakanlığı)

82. YİNE ARZULADIM BİZİM ELLERİ

Âşk HAŞİMİ

Yine arzuladım bizim elleri
Eski günler hayalimde bak şimdi
Yeni açmış muhabbetin gülleri
Dertlerimi tazeledim vah şimdi
Yarinen yaylalara giderdim
Yar koyun sağardı ben de güderdim
Eşinen dostunan sohbet ederdim
Ala gözlü mor kuzumuz yok şimdi
Bir zamanlar emmim dayım sağ idi
O zamanlar hiçbir derdim yok idi
Ayrı düştüm sevenlerim soğudu
Dön Haşimi etrafına bak şimdi
(Çorum/ Ezgi Diyarı)

83. ÇOKTAN BERİ¹⁴

Şaban ÜNAL

Kurtar KARAKUŞ

Çoktan beri hasiretlik çekerim
Gül yüzlü dostumu göresim geldi
Canım kurban olsun dostun yoluna
Serimi yoluna veresim geldi
Her adamı âdem sanıp tanıma
Cemalini görem otur yanıma
Muhabbetin tatlı geldi canıma
Canını canıma sarasım geldi
Yedi yıllık yolu gezdim dolaşım
Yedinci makamda bir kapı açım
Seni orda gördüm ileri geçtim
Yüzümü yüzüne süresim geldi
Çoktan beri çeker idim yasını
Doldurda içeyim dolu tasını
Ta Bağdat'ta işitince sesini
Bir günde yanına varasım geldi
Bizde döndük Mecnun ile Leyla'ya
Yârim gelsin bir gidelim yaylaya
Çok şükürler olsun kadir mevlaya
İşte derdimizin çaresi geldi
Kul Zefil'em bir kez geldim cihana
Görmüşem ben yâri etme bahane
Bir kapıda kavuşunca can cana
Henüz muhabbetin sırası geldi

(Kayı Köyü/ Mecitözü/ Çorum/ Türkü Dostları)

¹⁴ Bu türkünün notası elimizde mevcuttur.

84. GEL DEMEYEN YAR

Şekip ŞAHADOĞRU

Bir saatlik yolum bin yıllık oldu
Gönül mektubuyla gel demeyen yar
Bu garip gönlümü de dertlere saldı
Yeter ağladığın gül demeyen yar
Uzak yakın demez yolun boylarım
Bilmen ki güldüğümde kara bağlarım
Hasretinden gece gündüz ağlarım
Gözümüm yaşını sil demeyen yar
Verdiğim ikrardan geçmek istemem
Başka elden dolu içmek istemem
Şekip'im o yarsız göçmek istemem
Ya murat al ya da öl demeyen yar

(Çorum/ Kültür Bakanlığı)

85. GÖÇMEDEN DÜŞÜN

Şekip ŞAHADOĞRU

Beni benden evvel gören cananım
Nikabını ele açmadan düşün
Kurbanım kapında dökülsün kanım
Bu güzellik senden geçmeden düşün
Taş atan çok olur dalda yetmiş
Selam veren olmaz işi bitmiş
Ömür tarlasında bir gün baş başa
Ecelin tırpanı biçmeden düşün
Bugünü yarına etme ha tehir
Rüzgârın eserken harmanın savur
Sayılı gün geçer bitecek ömür
Şekip'in dünyadan göçmeden düşün

(Çorum/ Kültür Bakanlığı)

86. KALKTI HAVALANDI GÖNLÜMÜN KUŞU

Şaban ÜNAL

Kurtar KARAKUŞ

Kalktı havalandı gönlümün kuşu
Konmayınca gönül yardan ayrılmaz
Hakkın azraili sinem üstüne
Konmayınca gönül yardan ayrılmaz
Mollalar oturmuş kefenim biçer
Dülgerler oturmuş tabudum çatar
Ağaçtan gemlenmiş geliyor atlar
Binmeyince gönül yardan ayrılmaz
Gine gıcılandı dağların başı
Didemden akıttım kan ile yaşı
Cenazem altında musalla taşı
Kılmayınca gönül yardan ayrılmaz
Hey erenler sözümde var mıdır hata
Şahım al giyinmiş yakışır zata
Mezarım üstüne göğ otlar bite
Solmayınca gönül yardan ayrılmaz
Şah Hatayi'm gönlüm İmam Rıza'da
Ali düldüle binmiş gelir gazada
Bir dolu verseler hüsnü rızada
Kanmayınca gönül yardan ayrılmaz

(Kayı Köyü/ Mecitözü/ Çorum/ Türkü Dostları)

87. KULUN OLAM YAR

Şekip ŞAHADOĞRU

.....

Karalar bağlama allar üstüne
Sen ipek ol bende çulun olam yar
Salla beni ak sineyin üstüne
Sen altın ol bende pulun olam yar

Merhamet et yanan tatlı canıma
Başın için girme benim kanıma
Bir gececik mihman eyle koynuma
Sen ateş ol bende külün olam yar
Yanında her zaman huriler dursun
Bu devran da Leyla'm ömrün bol olsun
Tatlı canım sana armağan olsun
Sen sultan ol bende kulun olam yar
Güneşim olan hüsnün solmasın
Aramızda karaçalı kalmasın
Senden başka Şekip kimlere varsın
Sen deryam ol bende selin olam yar
(Çorum/ Ezgi Diyarı)

88. LEYLA KALK GİDELİM

Hatice DEKLİOĞLU

Kapımızın önü yüksek çevirme
Kadir Mevla'm bu yıllık da ayırma
Mahpus olduğumu yere duyurma
Duyar ifadeyi çevirir Leyla'm
Leyla'm kalk gidelim yolumuz ırak
İrağa dayanmaz dertlidir yürek
Hacılar köyünü bir kimden sorak
İşte garip garip gediyo Leyla'm
Leyla'm karıştı gidiyo Kürtlere
Kalk gidelim Leyla'm Hacı Köyü'ne
Acemisin güvenemem huyuna
Kurban olam usul boyuna Leyla'm

Mavi çorap giymiş lapçin içinde
Dökünmüş lavanta kokar saçında
Ye Leyla yitirdim Kürtler içinde
İşte garip garip gediıyor Leyla'm

(Alaca/ Çorum/ BARTOK- Nr.16)

89. NESİNİ SORARSIN GARİP HALİMİN

Kul MUSTAFA *Hüseyin ÇIRAKMAN*

Nesini sorarsın garip halimin
Çoktan beri yatar hastadır gönül
Dönmüştür gurbetten geçmiş malından
Abdala karışmış posttadır gönül
Kişiye acayip müşküle kanmak
Pervanenin işi odlara yanmak
Çetin olurmuş dosttan ayrılmak
Karalar giyinmiş yastadır gönül
Garip bülbül ötmez oldu bağlarda
Destur verin gül satayım beylerde
Aştı gitti bilmediğim dağlarda
Avcıya karışmış ustadır gönül
Mustafa'm sözünü söyleme deli
Hünkârımdır Hacı Bektaş-ı Veli
Dost elinden içirdiler bir dolu
Şimdi sarhoş olmuş mestdedir gönül

(Çorum/ ÇIRAKMAN- s.28)

90. YARARI NEDİR

Şekip ŞAHADOĞRU

Hüseyin ÇIRAKMAN

Çarkı devran yüz mü çevirdi bizden
Bilmem ki dünyanın kararı nedir
Gafil duymaz oldu sohbetten sazdan
Kardeşin kardeşe zararı nedir
İnsan olan gezmez insan avında
Can alıcı cahil oku yayında
Bir fidanın meyve verme çağında
Kesip kurutmanın yararı nedir
Elalem giderken merihe aya
Bizde geçimsizlik nedir bu dava
Babamız Âdem'dir anamız Havva
Arada ikilik duvarı nedir
Hakkı bilen ölçülü mü yaşınan
Deve eş olur mu uçan kuşunan
İnsan o ki insan gibi düşünen
Sorun ki Şekip'e ararı nedir

(Çorum/ ÇIRAKMAN- s.123)

91. YAZ GELİP DE BEŞ AYLARI DOĞUNCA

Şekip ŞAHADOĞRU

.....

Yaz gelip de beş ayları doğunca
Kuru çayların kenarını sel alır
Lale bitip sümbül boynun eğince
Kız oğlana nergis verir gül alır
Haşarı da deli gönlüm haşarı
Güzel sevenlerin çeşmi yaşarı
Çok çıkartma zülüflerin dışarı
Yel eser de zülüfünden tel alır

Silinmiş hançerden aktır bileğın
Hak yanında kabul olsun dileğın
Yavaş yürü usul boylu meleğım
El ariftir gezişinden hel' alır
Karacaoğlan kaynayıp da coşunca
Yar elinden dolu bade içince
Gurbet elde baş yastığa düşünce
Korkarım ki nazlı yârim el alır
(Çorum/ Kültür Bakanlığı)

92. YOL BİRER BİRER

Şekip ŞAHADOĞRU

Küçük yaşta düştüm aşk ateşine
Çekiyor dağlara yol birer birer
Avcı gibi bir ceylanın peşine
Söylesin derdimi dil birer birer
Görünmez hayaldir aşk macerası
Çekmekle bitmiyor yârin cefası
Dosttan merhem bekler sinem yaresi
Derdime bir merhem sür birer birer
Aşkın sazıdır aşkın silahı
Alır hedefine gül yüzlü mahı
Yıllar bile geçse biter mi ahı
Bölüştüm derdini tel birer birer
Ne zamandır şu halimi bilirsin
Yok mu merhametin kaçıp durursun
İstersen dünyaya murat verirsin
İşte göz önünde hal birer birer

Bunca âşık yaratılmış zar için
İkrarında durdum bu mudur suçum
Çok düşüp peşine yandığım için
Görüyor halimi el birer birer
Hayalin Şekip'in rehberi oldu
Derdine dermanı aşkında buldu
Yoluna ateş dayandı kül oldu
Savurur külünü yel birer birer

(Çorum/ Ezgi Diyarı)

93. GEZSEM DE DÜNYANIN DÖRT BUCAĞINI

Haşimi ASLIHAK

Turan ENGİN

Gezsem de dünyanın dört bucağını
Vallahi gözüme gine boş gelir
Gönül arzu eder dostu cananı
Sızlar eski yaram gözden yaş gelir
El diyarı mesken olmaz insana
Yürekten gul ise cananım sana
Hal bilmez hoyratı sararsın cana
Ağustos ayında başa gış gelir
Yüce dağlar yeşil çimen yol olsa
Acem bahçeleri gonca gül olsa
Saçı sırma gül dudağı bal olsa
Gönül istemezse dile daş gelir

(Çorum/ TRT THM 3225)

94. HEM OKUDUM HEMİ DE YAZDIM

Ali CİYEZ

Muzaffer SARISÖZEN

Hem okudum hemi de yazdım
Yalan dünya senden bezdım (of)
Dağlar koyağımı gezdim
Yiten yavru bulunurmu (vay)
El yazıya el yazıya
Duman çökmüş çöl yazıya (of)
Kurbanolam kurbanolam
Beşikte yatan kuzuya (vay).
El veriyor el veriyor
Orta direk bel veriyor (of)
Döndüm baktım sağ yanına
Mehemmedim can veriyor (vay)
(Çorum/ TRT THM 1168)

95. ÖTE DÖNDER BEN GÖRMEYİM YÜZÜNÜ

Rıfat ÖZSARAÇ

Nida TÜFEKÇİ

Öte dönder ben görmeyim yüzünü
Duydum yalanını tutmam sözünü (aman aman)
Git eski yârine söyle nazını
Benim naz çekmeğe halim kalmadı (aman aman)
Evlerinin önü bir büyük dere
Kız gurban olayım eviniz nere (aman aman)
Dünür göndermedim kız baban vere
Bu yandan gel benim gülüm bu yandan (aman aman)
(Sungurlu/ Çorum/ TRT THM 2329)

96. YOLU YÜCE YÜCE DAĞLARDAN AŞTI

Muharrem COŞKUN

TRT Müzik Daire Başkanlığı

Yolu yüce yüce dağlardan aştı (cananım)

Çok diyarlar gezdi yuvadan uçtu

Sebebi ihvandı bir konak seçti

Öğlen uykusundan kalkmamış Zeynep

Vardım bir köşeye gölermiş durur

İpekli yorgana belenmiş durur

Unu başucunda elenmiş durur

Daha tandırını yakmamış Zeynep

Zeynep kalksın uykusundan uyansın

Uyansın da yastıklara dayansın

Âşık Haydar feryat eder duyarsın

Kaldırıp başını bakmadı Zeynep

(Çorum/ TRT THM 4315)

97. ŞU ÇAYIRDAN GELİR ÇİFTE KUMRULAR¹⁵

.....

Eşref ERTEKİN

Şu çayırdan gelir çifte kumrular

Nedir o koynunda yamru yumrular

Sakla görmesinler gönlü vurgunlar

Ben görmeden güzel divane oldum

Her nereye varsan birin bulursun

Yemenen içmeden aşna olursun

Demedim mi sana pişman olursun

Akıbet sözüme geldin mi güzel

(Çorum/ ÇHD Cilt. III- s.1194)

¹⁵ Bu türkünün ismi olmadığı için ilk dördlüğün ilk dizesine göre isimlendirdik.

98. HACI NASIP

.....

Eşref ERTEKİN

İnelim gidelim ormana doğru
Bize bu yerlerde durmak el vermez
Yiğidin iyisi gezgince gerek
Yiğit gezmeyince payın alamaz
Fafuru fincanda içtiğim şarap
Pazarcığın bir yanın eyledim harap
Arkadaşım sorarsan Küpeli Arap
Sılaya bir nizam ver hacı nasip
Saraylar yaptırdım bir uçtan uca
İçinde yatmadım bir gün bir gece
Kurbanlar keseyim sardığım gece
Sılanın nizamın ver hacı nasip
Gel belam günüdür gelmem yanıma
Aman diyenlerin kıymam canına
Kılıcım karar kıldı sokun kınına
Dönmem dövüşürüm diyenlerdenim
Çifte tabancayı çaktım almadı
Dört yanıma baktım kimse kalmadı
Bana yoldaşlardan imdat gelmedi
İmdada gelmeyen as derebeyi

(Çorum/ ÇHD Cilt. III- s.1295)

99. YARAŞIR¹⁶

.....

Eşref ERTEKİN

Henüz oldum bir tüleğin meftunu
Tüleğime melek desem yaraşır
Sırma teller ile örmüş saçını
Buna ıtır şahlar sürsem yaraşır
Ayağına giyer yüksek nalını
Gider evine salını salını
Kimse görmüş değildir tenini
Tüleğime huri desem yaraşır
Bir bakışla akılcığım alıcı
Cümle âlem sana olmuş görücü
İki memeleri sakız turuncu
Usulcacık sıkıversem yaraşır

(Çorum/ ÇHD Cilt. III- s.1333)

100.OĞLAN NE GEZERSİN İLLER YANINDA¹⁷

.....

Eşref ERTEKİN

Oğlan ne gezersin iller yanında
İl adamın susuzluğun kandırmaz
Bakar bakar ah ederim yüzüne
Bakmayayım dedim ama can durmaz
Aşkın deryasına salmış gemisin
Sığa koymuş dilberlerin hepinin
Bilemedim benim yârim hangisi
Ayda bari bir salamın göndermez

¹⁶ Bu türkünün ismi olmadığı için redifine göre isimlendirdik.

¹⁷ Bu türkünün ismi olmadığı için ilk dördlüğün ilk dizesine göre isimlendirdik.

Yüksek olur atmacanın öğünü
Değme bir güzele verme payını
Bilemedim o güzelin soyunu
Ayda bari bir selamın göndermez
Alayım gideyim gurbet illere
Benim gezmediğim yerler kalmadı
Gurbet ilde belki alam selamın
Başıma gelmedik haller kalmadı

(Çorum/ ÇHD Cilt. III- s.1334)

101.YAYLAYA¹⁸

.....

Eşref ERTEKİN

Önümüzde sarı sayban ordu var
Her yiğidin yüreğinde derdi var
Kimin arkası var kimin yurdu var
Göksünü açarda gider yaylaya
Yayla senin pınarların çok mudur
Etrafında çayların soğuk mudur
Kuzum senden iman insaf yok mudur
Zülüflerin döker gider yaylaya
Yayla senin pınarların açtılar
Açtılar soğuk sular içtiler
Hep illerin yâri gelip geçtiler
Onun için mahzun gider yaylaya
Yayla senin pınarların gezmeli
Her güzelin bir ismi var yazmalı
Topuğu halkalı burnu hırızmalı
Keklik gibi seker gider yaylaya

(Çorum/ ÇHD Cilt. III- s.1365)

¹⁸ Bu türkünün ismi olmadığı için redifine göre isimlendirdik.

102. AYVAZ AĞLAMA¹⁹

..... *Eşref ERTEKİN*

Gel gidelim Karaman'a yukarı
Başı turna telli Ayvaz ağlama
Bu illerden bize name geliyor
Yüzü çifte benli Ayvaz ağlama

Ayvazım birleşip ili bulalım
Bile ağlayalım bile gülelim
Bey Mehmed'i de bile alalım
Başı turna telli Ayvaz ağlama

Gel Ayvazım gel gidelim dağlara
Sığınalım yaradana bellere
Ulak gitti paşalara beylere
Yüzü çifte benli Ayvaz ağlama

Ayvaz sensin beni her gün şaşırın
Yolum ala karlı dağdan aşırın
Köroğlu'nu bu dağlara düşüren
Başı turna telli Ayvaz ağlama

(Çorum/ ÇHD Cilt. III- s.1498)

103. SEVDİĞİM²⁰

..... *Eşref ERTEKİN*

A sevdiğim senin kalbin tunç gibi
Sevip sevip ayrılması güç gibi
Hazreti İsmail'e inen koç gibi
Ben sana kurban geldim sevdiğim

¹⁹ Bu türkünün ismi olmadığı için redifine göre isimlendirdik.

²⁰ Bu türkünün ismi olmadığı için redifine göre isimlendirdik.

A sevdiğim geçmez oldun buradan
Selamı sabahı kestin aradan
Sana bir güzellik vermiş Yaradan
Âlemleri kırarmısın sevdiğim
A sevdiğim kimler verdi öğüdü
Ben sevdikçe senin gönlün büyüdü
Ezel benden gayri dostun yoğudu
Şimdi benim olmazmısın sevdiğim
(Çorum/ ÇHD Cilt. II- s.1138)

104. GELİNCE (KUL MUSTAFA'NIN TÜRKÜSÜ)²¹

..... *Neşet KÖSEOĞLU*

Arzuhal eylesem ettiğin cevri
Muhabbet arz olur yüze gelince
Âşık öldürmekte akranın yoktur
Bir dem şive ile naza gelince
Kaşların çatarsın gözün süzersin
Her bakışda ciğerciğim ezersin
Yâd ile yeyüp içüp gezersin
İstiğna satarsın bize gelince
Kaşların yay olmuş kirpiklerin oktur
Korkarım sevdiğim aşıkın çoktur
Payı taht altında akranın yoktur
Heman kaşın ile göze gelince
Sende mi öğrendin cefa kılmayı
Hançer alıp dertli sinem delmeyi
Tenezzül etmezsın bize gelmeyi
Ya koçulurmusun size gelince

²¹ Bu türkünün ismi olmadığı için redifine göre isimlendirdik.

Kul Mustafa eder bekler yolunu
Rakıpler de demiş gonce gülünü
Yâd ellerde koçmuş ince belini
Ya koçulmam derdin söze gelince

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.183)

105. BAKIŞLIM (KUL MUSTAFA'NIN TÜRKÜSÜ)²²

..... *Neşet KÖSEOĞLU*

Uzaktan merhaba olmaz
Gel ey mestane bakışlım
Ak kolun boynuma dola
Dola mestane bakışlım
Seni seven hiç unutmaz
Hayalim karşımda gitmez
Padişahlar da zulmetmez
Kula mestane bakışlım
Dile muradımı haktan
Cümlemiz var etti yoktan
Bülbülün arzusu gülde
Güle mestane bakışlım
Der Kuloğlu göne göne
Mislin gelmemiş cihane
Her sözüme bir bahane
Kula mestane bakışlım

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.184)

²² Bu türkünün ismi olmadığı için redifine göre isimlendirdik.

106. GÜZELLEME

Kul VELİ

Sadi LEBLEBİCİ

Garibim efem geldim ilize
Misafir olmuşum bir han içinde
Orada horile gılmanı buldum
Cevahir olmuşum mercan içinde
Her nereye varsam seni bulurum
Meğer sensiz karar edip dururum
Bir acaip gezişinden bilirim
Bunca milletlerde bir can içinde
Âşık âlemlerde olmuşsan hayal
Süzülmüş ballardan olmuşsan zülâl
Dişlerin incidir kaşların hilal
Menendin yoğumuş cihan içinde
Seydi yârim derki severim candan
Ne kemlikler gördün vazgeçtin benden
Sanma ki efendim vazgeçmem senden
Meğer kellem döner meydan içinde

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.305-306)

107. KÖROĞLU TÜRKÜSÜ

.....

Eşref ERTEKİN

Dinleyin ağalar hem dahi beyler
Sılasına gitmek ister Köroğlu
Ala karlı mor sümbüllü dağlara
Çıkıp seyran etmek ister Köroğlu
Deryanın yüzünde dönen gemiler
Ana baba diye ağlayan diller
Yatağında arslan gibi gümüler
Durna avazlı şahin atlı Köroğlu

Ben yiğit isterim hem yarış atlı
Demirden bilekli kolu kuvvetli
Dövüşe çıkınca arslan sıfatlı
Karacası demir yaylı Köroğlu
Sabah namazları kalkar göçümüz
Uğrun uğrun dövüş ister içimiz
Köse Sefer, Demircioğlu üçümüz
Üçümüzde nam sahibi Köroğlu

(Çorum/ ÇHD Cilt. II- s.1157)

108. VARDIR²³

.....

Eşref ERTEKİN

Hasan paşa ne düşmüşsün ardıma
Benim senden korkmaz beylerim vardır
Atını uğratma kayaya daşa
Benim at işlemez yollarım vardır
İnce Arap derler ordunun başına
Geçirdim baharı seyreyle kışı
Bir yiğidim vardır binine karşı
Dahi imdadıma gelenim vardır
Âlemde söylerim sözümün sağı
Kırarım ordunu hiç kalmaz sağı
Ya niçe paşaların tuğu sancağı
Alıp Çamlıbel'e diktiğim vardır
Köroğlu düşmandan çevirmez yüzü
Yiğit olsa saymaz sekseni yüzü
Erişir Ayvaz'ım bozarım sizi
Dahi erenlerden gümanım vardır

(Çorum/ ÇHD Cilt. II- s.1158)

²³ Bu türkünün ismi olmadığı için redifine göre isimlendirdik.

109. DERMANIM OLDUN

Şekip ŞAHADOĞRU

Şahidim Allah'tır seviyom candan
Aşkın maşuksun cananım oldun
Muhammet yolunda ikrar imandan
Bismillahi rahman Kuran'ım oldun
Hatice Fatime Kübra'yu Zehra
Aşkın ile coşan sensin o derya
Göründü gözüme sendedir Mevla
Tabipler tabibi dermanım oldun
Anlar mı bu aşkı cahil adûler
Muhammet Ali'ye neler dediler
Cemalinde üçler beşler yediler
Ağlayıp güldüren bayramım oldun
Bunca müminlerin anası oldun
Karanlık gönlümün aynası oldun
Sazımın sözümün manası oldun
Her an zikrim fikrim seyranım oldun
Şekip haktan kavuşmaktır dileği
Ümitliyim boşa gitmez emeğim
Ateşin narınla yanar yüreğim
Mansurum bu yolda urganım oldun

(Çorum/ ŞAHADOĞRU- Hoş Geldin Sözüm- 1996)

110. DEŞME HA DEŞME

Şekip ŞAHADOĞRU

Doğruluk dünyada en güzel varlık
Hakikat yolunda şaşma ha şaşma
Allah'ın emridir topluluk birlik
İkilik yoluna düşme ha düşme

Doğru kelimeyi demek ozanda
Her zaman yanında günah yazanda
Kötülerin haşlandığı kazanda
Pişerim zannedip pişme ha pişme
Sakın insanlara olma zararlı
El zalim olsa da sen ol yararlı
Her varlık Allah'ın ol ki kararlı
Dünya malı için şişme ha şişme
Arı ol ki herkes tatsın balından
Sen seni bil Allah bilir halinden
Bir gün geçeceksin dünya varından
Boş hayal peşinde koşma ha koşma
Çok yerleri gezdim nice dolaştım
Hakkı bilen cana gönlümü açtım
Ateş yaktıka da hakka yanaştım
şekip'im bu derdi deşme ha deşme
(Çorum/ Ezgi Diyarı)

111. GL YÜZLÜ SULTANIM

Kul MEHEMMET

Hüseyin ÇIRAKMAN

Gl yüzlü sultanım nemden incindin
Araya söz katan eldir efendim
Ben kulunum haki payına geldim
Aradan noktayı kaldır efendim
Kulun işi dayım günah işlemek
Adettir fidanı kesip aşlamak
Bir vrvete yüz bin kan bağışlamak
Ta ezelden kadim yoldur efendim

Hayal meyal gelir dostun cefası
Budur âşıkların makam hası
Aşığın maşuka çevri cefası
Böyle cevretmeden öldür efendim
Mehemmedim ilmi zatın bilenler
Mecnun olur dost cemalin görenler
Kusur mu gözetir sultan olanlar
Bazı kusur işler kuldur efendim

(Çorum/ ÇIRAKMAN- s.35)

112. HO DİYECEK ZAMAN DEĞİL

Hamdi ŞAHİN

Hüseyin ÇIRAKMAN

Bağrı durma boşuna
Hı diyecek zaman değil
Taş vursalar da başına
Yo diyecek zaman değil
Pis oturdu temiz posta
Evi çürük yaptı usta
Gağnı gırık öküz hasta
Ho diyecek zaman değil
Bizim hançer bize batar
Körlerden olur mu katar
Pınarda yılanlar yatar
Su diyecek zaman değil
Yürünecek yolu bekle
Yükü götürene yükle
Tükrüğün ağzında sakla
Tu diyecek zaman değil

Menzile varılmaz yolsuz
Kovanlar serilmez balsız
Kimi korkak kimi halsiz
Ha diyecek zaman değil
Eskimez Hamdi'nin şalı
Gül donuna girdi çalı
Tekke viran derviş deli
Hu diyecek zaman değil

(Çorum/ ÇIRAKMAN- s.137)

113. NEYLEYİM

Şekip ŞAHADOĞRU

Mademki dünyaya geldim insanım
Haram kazanç olan kârı neyleyim
Bugün varım amma yarın pünhanım
Bu hali bilmeyen yâri neyleyim
Hak Âdem'den Âdem almakta mevcut
Rabbim âleminde koymamış hûdüt
Alleme'l Esmâ'dan olmuş bir vücut
Bu sırrı görmeyen körü neyleyim
Bize ışık tutmuş yüce atalar
Herkes anlar ise kalkar putalar
Omuzunda mermi Kara Fatmalar
Gerçek bacı lazım karı neyleyim
Yolcu o ki yolda menzil alandır
Can gözüyle dost cemalin görendir
Derviş o ki ikrarında durandır
Hünkâr lazım hünkâr sarı neyleyim

Bir Şekip'im insanlığa selamım
Okuyana bir şey diyor kelimim
Yolun mürşidine sordum sualim
Ahirette başka soru neyleyim

(Çorum/ Ezgi Diyarı)

114. YOL BENİ

Şekip ŞAHADOĞRU

Hakkın bahçesinde aşkın gülünü
Derenlere yoldaş etti yol beni
Didardan Allah'ı hakkın nurunu
Görenlere yoldaş etti yol beni
Aşkın küresinde yakan özünü
Naz ehli olanlar bilir nazını
Beytullah bilerek dosta yüzünü
Sürenlere yoldaş etti yol beni
Az iken karıştım bugün çoklara
Verdim ikrarımı kalbi paklara
Günün devamı bugün kırklara
Girenlere yoldaş etti yol beni
Cananı canımdan ene'l-hak bilip
Dar-ı Mansur olup darına durup
Canı başı dosta kurban eyleyip
Verenlere yoldaş etti yol beni
Erenlerdir Şekip'immin aynası
Mecliste kabul oldu duası
Şah-ı Kamber gibi dosta sofrası
Serenlere yoldaş etti yol beni

(Çorum/ Ezgi Diyarı)

115. YOL ETTİN BENİ

Şekip ŞAHADOĞRU

Gerçek mürşidimden aldım dersimi
Hakka doğru giden yol ettin beni
Giyindirdi hırkam ile fesimi
İnsanlığa layık kal ettin beni
Dedi yolu bilenlere yoldaş o
Aşkın küresinde yanan ateş o
Kâinata ziya veren güneş o
Dağlarda ot iken bal ettin beni
Dedi derviş boyuna dek sal yapar
Âşık aşktan gıda alır bal yapar
Taze fidan çınar olur dal yapar
Meyveye hazırlık dal ettin beni
Allah sevgidedir olasın talip
Kazan imtihanı kalma boş kalıp
Hırs nefis benliği atarsan Şekip
Sultanına layık kul ettin beni

(Çorum/ ŞAHADOĞRU- Hoş Geldin Sözüm- 1996)

116. BAYRAM GELDİ BENİM YÂRİM KAÇIYOR (BOZLAK)

Cafer KAYA *TRT Müzik Daire Başkanlığı*

Bayram geldi benim yârim kaçıyor
Arkadaşlar gelmiş helallaşıyor
Bana ne diyonuz gonu gomşular
Gideceğim askerliğim geliyor

Coşkun sular gibi çağlayıp akma
Yeşil çimen gibi kabarıp kalkma
Ne dedim de nazlı yâr gusura bakma
Yâr da yârin gusuruna bakar mı

(Çorum/ TRT THM - U.H 68)

117. GAM GASAVET ÇEKME DİVANE GÖNLÜM (BOZLAK)

Cafer KAYA *TRT Müzik Daire Başkanlığı*

Gam gasavet çekme divane gönlüm
Şu dünyada gönül (Muhannet) başa dar olmaz
Yıkılıp düşene (Muhannet) gülme sakın sen
Yiğit düşüp (de) kalkmayınca bellolmaz (oy oy)
Yiğidin tavlada bağlıdır atı
Her nere giderse ederler methi
Altına batırsan eyi olmaz kötü
Aslı ham demirdir cevahir olmaz (oy oy)

(Çorum/ TRT THM - U.H 183)

118. GEL CANANIM BENDEN HABER EYLEME (BOZLAK - BEDDUA)

Âşık Haydar ÖZTÜRK *TRT İstanbul Radyosu*

Gel cananım benden haber eyleme
Daima firkatta zorda kalasın
Sen bezar olasın bu tatlı candan
Umarım Allah'tan darda kalasın
Yata yata yanın belin çürüsün
Çekilsin damarın kanın kurusun
Ağzından burnundan ikraz yürüsün
Daha derdim az diyessin sevdiğim

Gettiğin yol diken olsun daş olsun
Gözlerinden akan kanlı yaş olsun
Karnın dolu kucakların boş olsun
Daha derdim az diyessin sevdiğim

Olmasın dünyada halini soran
Günbegün işlesin sinende yaran
Memen dolu kalsın beşiğin viran
El içinde bahtı kara kalasın

(Çorum/ TRT THM - U.H 446)

119. GEL SEVDİĞİM GAMZELERİN KAN ETME (BOZLAK)

Şekip ŞAHADOĞRU

TRT Müzik Daire Başkanlığı

Gel sevdiğim gamzelerin kan etme
Kerem kıl ciğerim yarelenmesin (vay vay)
Dilberliğindir daim gastı can eder (oy oy)
Lutfiyle yüreğim de parelenmesin (dost dost)
Âşık kimdir sana meyil vermeye (oy oy)
Gurban olup dost cemalin görmeye
O ki kasteylemiş (de) gülün dermeye (oy gara gözlüm)
Derdirme güllerin (de) harelenmesin (oy gara gözlüm)
Hamdi'yem işitsin (de) dost de halimi
Dudum ah bürüdü her bir yanımı (güzel yanımı)
Görmeden almasın mevla canım (vay gara gözlüm)
Ömrümün defteri de garelenmesin (dost dost)

(Alaca/ Çorum/ TRT THM - U.H 496)

120. GİNE GÖNÜL SİLASINI ARZEDER (BOZLAK)

Ali ihsan ERDOĞAN

TRT Müzik Daire Başkanlığı

Gine gönül sılasını arzeder
Görünür gözüme yol garip garip
Âşık olan evin yurdun terk eder
Alır sazın söyler tel garip garip
Gurbete gidenin hali bilinmez
El gülse de gariplik var gülünmez
Gönül ister amma geri dönülmez
Halim arzeyeleyen dil garip garip
Eşrefoğlu rahmet yağar havadan
Unutman ahbablar bizi duadan
Bahar gelir kuşlar uçar yuvadan
Öter dertli bülbül gül garip garip

(Alaca/ Çorum/ TRT THM - U.H 209)

121. HEVESLİK EYLEDİM YAVRU GETİRDİM (BOZLAK)

Musa EROĞLU

TRT İstanbul Radyosu

Heveslik eyledim yavru getirdim
O da hayalınan düşümüş meğer
Yavrumu gözümden ıramam dedim
Kurduğum hayallar boşumuş meğer
Beş gün evvelinden düşünü gördüm
Yaradan mevlaya sığındım durdum
Dünyada yavrusuz duramam derdim
Çektiğim emekler boşumuş meğer

Bunu böyle yapan elbette hakır
Sabır et dünyanın buhranı çoktur
Yokladım yavrumu yarası yoktur
Yürekta yarası beşimış meğer

(Çorum/ TRT THM - U.H 245)

122. KADİR MEVLAM SENİ SEVMİŞ YARATMIŞ (BOZLAK)

Şekip ŞAHADOĞRU

TRT Müzik Daire Başkanlığı

Kadir mevlam (da) seni sevmiş yaratmış
Çiçekler içinde (de) birsin menekşe (of of)
Bitersin (de) güllerin (de) harın içinde
Korkarım yüzüne de batar menekşe (of of)
Yaz gelince (de) heveslenir bitersin (of of)
Güz gelince (de) başın alır gidersin (of of)
Çiçek niçin (de) boynun eğri tutarsın
Senin derdin (de) benden beter menekşe (of of)
Senin meskenindir de gayalar sanki
Kokusu menekşe de anam güldür irengi (of of)
Aradım dünyayı da bulunmaz dengi
Güzel yatağında da biter menekşe (of of)
Bakmaz mısın (da) Karacoğlan haline (of of)
Garip bülbül (de) konmuş gülün dalına (of of)
Kadrin bilmeyenler alır eline
Onun için (de) boynun eğri menekşe (of of)

(Çorum/ TRT THM - U.H 258)

123. MALUM OLSUN SANA BAK NE HALDEYİM (BOZLAK)

Şekip ŞAHADOĞRU

TRT Müzik Daire Başkanlığı

Malum olsun (da) sana bak ne haldeyim

Yoksa unuttun da beni el gibi (dost)

Gece gündüz (de) durmaz ahu zardayım

Sazımda sızlayan (da) sırma tel gibi

Kar mı yağdı (da) güvendiğim dağlara

Sam mı değdi de o sümbüllü bağlara

Diyemiyom (da) bağlanmışım ağ yara

Çığnatırsın beni tozlu yol gibi dost

Elesti bezminden (de) sana ikrarım verdim

O günden bugüne (de ey dost) sözümde durdum (vay)

Acı Şekip'ine (de) gayrı müşkülde galdım

Fiskeden bulanman da ufak göl gibi

(Alaca/ Çorum/ TRT THM - U.H 299)

124. YÜZÜN GÜLER AMMA İÇERİN HAYIN (BOZLAK)

Mehmet UĞURLU/ Celal YAĞLICI

Muzaffer SARISÖZEN

Yüzün güler amma içerin hayın

Çekmeyen ne bilir ol aşkın yayın

Yıktın viran ettin kalbim sarayın

Sen anın bir taşın koyabilmezsin

El çek tabib el çek yaram üstünden

Sen benim derdime deva bilmezsin

Sen nasıl tabibsin yoktur ilacın

Yaram yürektedir sarabilmezsin

Emrah'ım duydun mu benim sözlerim
Muhabbetin can evimde gizlerim
Ağlasana ne duruyon gözlerim
Bir dahi yârini görebilmezsin

(İskilip/ Çorum/ TRT THM - U.H 463)

125. GAYRİ DAYANAMAM BEN BU HASRETE (BOZLAK)

Ali İhsan ERDOĞAN *TRT Müzik Daire Başkanlığı*

Gayrı dayanamam ben bu hasrete
Ya beni de götür ya sen de gitme
Ateşin aşkına yakma çıramı
Ya beni de götür ya sen de gitme
Sen gidersen kendim berdar ederim
Bülbül gül dalına konmaz niderim
Elif gaddim büker kement ederim
Ya beni de götür ya sen de gitme
Yâr sineme vurdun kızgın dağları
Viran koydun mor sümbüllü bağları
Hüseyin'im geçiyor gençlik çağları
Ya beni de götür ya sen de gitme

(Alaca/ Çorum/ TRT THM - U.H 187)

126. KEMENT ATTIN KOYDUN BENİ TUZAĞA

Âşık Haydar BEKTAŞ *Muzaffer SARISÖZEN*

Kement attım koydun beni tuzağa
Kurtulamam kader senin elinden.
Terki diyar etsem gitsem uzağa
Kurtulamam kader senin elinden

Cömertsin ganisin her şeye nazır
Kimin yoksul ettin kimisin vezir
Her nereye gitsem yakamda hazır
Kurtulamam kader senin elinden.

Baharlar erişse karışsam güle
Halim arz eylesem garip bülbüle
Yükletsem eşyamı göç etsem bile
Kurtulamam kader senin elinden.

Karışmadım felek senin işine
Derdin nedir düştün benim peşime
Çadır kursam yüce dağlar başına
Kurtulamam kader senin elinden.

Bülbüller öter mi yaz olmayınca
Gazeller dökülmez güz olmayınca
Haydar toprak ile düz olmayınca
Kurtulamam kader senin elinden

(Çorum/ TRT THM - U.H 283)

127. ŞU DÜNYADA GEZMEYİNER BULUNMAZ (BOZLAK)

Muharrem AKPINAR *TRT Müzik Daire Başkanlığı*

Şu dünyada gezmeyinen bulunmaz
Bilin akıl kemaliniz var ise
Altun akçe ile satın alınmaz
Bilin akıl kemaliniz var ise

Bunun üçü bir âdemde olmalı
Kişi kendi ettiğini bilmeli
Asılzadelerden ibaret almalı
Bilin akıl kemaliniz var ise

Akıl imiş Őu dűnyayı getiren
Fikir imiş her iŐleri bitiren
Gökte kulu rahmetine yetiren
Bilin akıl kemaliniz var ise

Virani'yem ağlayıp da zar eder
Girer usta meydanına kâr eder
Kadir mevlam yok nesneyi var eder
Bilin akıl kemaliniz var ise

(Akpınar Köyü/ Alaca/ Çorum/ TRT THM - U.H 537)

128. NEYİM (ARADIM DURDUM KENDİMİ)

Müslüm KOYGUN

Hüseyin ÇIRAKMAN

Aradım durdum kendimi
Deli miyim divane mi?
Bilemedim bir ben beni
Deli miyim divane mi

Mecnun etti beni aşkın
Gezerim biçare şaşkın
Viran oldu gönül köşküm
Deli miyim divane mi

Sanki ömrüm çökmüş gibi
Can bedenden çıkmış gibi
Aklım başta yokmuş gibi
Deli miyim divane mi

Gizli gizli akar yaşım
Belli değil yazım kışım
Ne doluyum ne de boşum
Deli miyim divane mi

Dost kadrimi bilmez oldu

Gelip halim sormaz oldu

Bilmem Cefai'ye noldu

Deli miyim divane mi

(Çorum/ ÇIRAKMAN- s.183)

129. SUNAM

Hasan GÜL

İbrahim ESKİ

Balım sultan da tekkesinin içinde

Dediler ki Sunam aştı yalnız

Ayırdılar (da) yaranından eşinden

Dediler bir Sunam aştı yalnız

Baltan değsin (de) ormanların sökülsün

(Aman) Sam vursun da yaprakların dökülsün

Dilerim Mevla'dan albayrağın yıkılsın

Dediler bir Sunam aştı yalnız

Aman Yozgat ellerinin yüce belinden

Korkarım yat avcı yollar telinden

Sol Aygar dağının günden yüzünden

Dediler bir Sunam aştı yalnız

Bir gececik mihman olup yatmadan

Adiler de muradına yetmeden

Hünkârım gayretin kabul etmeden

Geldi nazlı Dilber geri gidiyo

Aşiretleri muhipleri beyleri

İstikbale düştü Aygar dağları

Mutesir olmayın dergâh ağaları

Geldi nazlı Dilber geri gidiyo

İyidir Mehmed'im gönüller yaşlı
Dudusu kumrusu da kafeste belsi
Sordum hünkâr Hacı Bektaş'ın nesli
Dediler bir Sunam aştı yalınız

(Çorum/ 2005 ÇDT- s.36)

130. BAŞKADIR BAHARI BİZİM ELLERİN

Süleyman MORGÜLÜM

Yine geldi bizim elin baharı
Başkadır baharı bizim ellerin
Eridi kalmadı dağların karı
Serindir baharı bizim ellerin
Sarı çiğdem mor menekşe vakti mi
Mor çiçekli erguvanlar koktu mu
Oylum oylum madımaklar çıktı mı
Sevilir baharı bizim ellerin
Evecendir badem ile zerdali
Çiçek açar ağaçların her dalı
Çok sevilir yemlik ile hardalı
Sevilir baharı bizim ellerin
Ekinler içinde ötüşür kuşlar
Çıkar gökyüzüne pervaza başlar
Pancar kuskus toplar kız arkadaşlar
Başkadır baharı bizim ellerin
Harmanlara çıkar körpe kuzular
Burcu burcu kokar otlar yazılar
Morgülüm gurbette sıla arzular
Başkadır baharı bizim ellerin

(Alaca/ Çorum/ Türkü Dostları)

131. KALEM

Salim ÖRGEL *Hüseyin ÇIRAKMAN*

Neyin var da bugün niye yazmıyon

Kalem seni parça parça kırarım

Hiç mi benim hallerimi sezmiyon

Kalem seni parça parça kırarım

Mutluluk haykıran ozan da sensin

Kader çizgisini bozan da sensin

Koç yigide idam yazan da sensin

Kalem seni parça parça kırarım

Kiminin elinde yüce ilahsın

Yobazın başında sahte külahsın

Cahilin elinde korkunç silahsın

Kalem seni parça parça kırarım

Bir çizginle nice yuva yıktırdın

Örgel'imi öz canından bıktırdın

Nicesini hapsilere tıktırdın

Kalem seni parça parça kırarım

(Çorum/ ÇIRAKMAN- s.129)

132. ÜÇ DUYGUYU CANIM GİBİ SEVERİM

Hüseyin ÇIRAKMAN *Hüseyin ÇIRAKMAN*

Üç duyguyu canım gibi severim

Biri sevgi biri saygı biri aşk

Sazım ile sözüm ile överim

Biri sevgi biri saygı bir aşk

Gelip madde ile ruha karışan

Tabiatla güzellikle yarışan

Yetmiş iki millet ile barışan

Biri sevgi biri saygı biri aşk

Bunlarla yaşamak bunlarla gülmek
Bunlarla mümkündür gerçeği bilmek
Sen sana dönersin mümkün mü ölmek
Biri sevgi biri saygı biri aşk

Çırakman bunlarla iniler sazım
Bunlarla güzeldir baharım yazım
Şu dünyada her insana lazım
Biri sevgi biri saygı biri aşk

(Çorum/ ÇIRAKMAN- s.145)

133. VEFASIZ

Şekip ŞAHADOĞRU

Tülay Örten YILDIZ

Daha ne söyleyim sana vefasız
Sevmiyorum ister ağla ister küs
Yaklaşma yanıma kaçıyom senden
Sevmiyorum ister ağla ister küs

Bir zamanlar hayalinle yaşardım
Soğuk sulu yaylaları aşardım
Zannedirdim ateşinle pişerdim
Sevmiyorum ister ağla ister küs

Sam yelleri yüreğimi eritir
Gönlüm gerçek sevenlerin yeridir
Yaklaşma Şekip'e gayrı geri dur
Sevmiyorum ister ağla ister küs

(Çorum/ Ezgi Diyarı)

134. ARZU EDERDİNİZ BİR YOL GÖRMEYE

Hüseyin ÇIRAKMAN

Osman ÖZDENKÇİ

Arzu edersiniz bir yol görmeye
Bugün bize hoş geldiniz erenler
Muhabbet bağından güller dermeye
Bugün bize hoş geldiniz erenler

Tarihler boyunca bir milletiz biz
İlimde dünyaya vermiş idik hız
Büyük bir babanın torunlarıyız
Bugün bize hoş geldiniz erenler

Hisse alın Çırakman'ın sözünden
Zerre kaçmaz ariflerin gözünden
Kemal Atatürk'ün aydın izinden
Bugün bize hoş geldiniz erenler

(Çorum/ TRT THM 3659)

135. BAĞDAT ELLERİNDEN GELEN DURNALAR

Âşık Veli ERDEM

Muzaffer SARISÖZEN

Bağdat ellerinden gelen durnalar
Durnalar ne haber yardan ne haber ey
Şimdi benim yârim gözün sürmeler
Durnalar ne haber yardan ne haber ey

Esip esip karlı dağlar aşarsın
Kılavızın yok mu neden şaşarsın
Bir yazdan bir güzden derdim deşersin
Durnalar ne haber yardan ne haber ey

Katar katar gökyüzünde dönersin
Akşama mı kaldın neden eversin
Doğru söyle sen ey mevlayı seversin
Durnalar ne haber yardan ne haber ey

Yârini öldürmüş eli kanmola
Ak gerdan üstüne çifte benmola
Doğru söylen benim yârim sağmola
Durnalar ne haber yardan ne haber ey

(Mecitözü/ Çorum/ TRT THM 478)

136. ŞU MÜBAREK GÜNDE KÜSMEK OLUR MU

Süleyman MORGÜLÜM

Mehmet ÖZBEK

Şu mübarek günde küsmek olur mu

Uzat ellerini bayramlaşalım

Tanrı selâmını kesmek olur mu

Uzat ellerini bayramlaşalım

Eller al giyinmiş gider bayrama

Şu gurbet ellerde girdim yaslara

Selâm olsun sıladaki dostlara

Uzat ellerini bayramlaşalım

Yar köyde ben burda peri perişan

Var mı bizim gibi bu derde düşen

Nasib eyle Mevlam yâre kavuşam

Uzat ellerini bayramlaşalım

Morgülüm de al güllere yakışır

Yavrularım yollarıma bakışır

Bayram gelir küsülüler barışır

Uzat ellerini bayramlaşalım

(Alaca/ Çorum/ TRT THM 2698)

137. GÖREYİM (KÖROĞLU'NA TÜRKÜ)²⁴

..... *Eşref ERTEKİN*

Sana derim sana Bolu'nun Beyi
Gönder Ayvazımı gelsin göreyim
Şikâyet etmeden Bolu dağları
Gönder Ayvazımı gelsin göreyim

Kıratımı eğerleyip binmeden
Dostlarımız yaman sanı sanmadan
Yüreğime bir od düşüp yanmadan
Gönder Ayvazımı gelsin göreyim

Köroğlu'nun namı çıktı dillere
Bildirmiştir haddin nice beylere
Ayvazını vermemiştir yâdlara
Gönder Ayvazımı gelsin göreyim

Bilir misin Köroğlu'nun hilesin
Çekmiş kurmuş demir yayın çilesin
Hasret ile çok anmıştır silâsın
Gönder Ayvazımı gelsin göreyim

(Çorum/ ÇHD Cilt. III- s.1497)

138. ŞU UZUN GECENİN GECESİ OLSAM

Niyazi BİÇEREL *Muzaffer SARISÖZEN*

Şu uzun gecenin gecesi olsam
Sılada bir evin bacası olsam (anam anam anam)
Dediler ki nazlı yârin pek hasta
Başında okuyan hocası olsam (anam anam anam)

²⁴ Bu türkünün ismi olmadığı için redifine göre isimlendirdik.

Evlerinin önü üç ağaç çıkar
Dillerim tutuşur yüreğim yanar (anam anam anam)
Eşinden ayrılan böyle mi yanar
Anam anam hangi derdime yanam (anam anam anam)

Kâtipler oturmuş yazıya bakmaz
Herkes sevdiğini dilden bırakmaz (anam anam anam)
Hey Allah'tan korkmaz kuldan utanmaz
Gönül defterinden sildin mi beni (anam anam anam)

(Çorum/ TRT THM 1240)

139. YÜKSEK OLUR BAHÇELERİN KIYISI

Cafer KAYA

Yüksek olur bahçelerin kıyısı
Orda biter meyvelerin iyisi *yar yar yar*
Elimden uçurdum şahin yavrusu
Bilmiyorum hangi dala konacak *yar yar yar*

Aşağıdan gelen üzüm kağnısı
Şimdi geçti güzellerin benlisi *yar yar yar*
Şimdiki zamanın delikanlısı
Sevmeyince göndermiyor kızları *yar yar yar*

Kovalama nazlı yârim kaçanı
İndirirler gökyüzünden uçanı *yar yar yar*
Evvel gönül verip sonra geçeni
Sürün divan harbe yüzü kara olsun *yar yar yar*

(Çorum/ Kültür Bakanlığı)

140. NE ELMADIR NE DE DAR

Cafer KAYA

Nida TÜFEKÇİ

Ne elmadır ne de nar (ne de nar)
Gönül çeker ahu zâr (ahu zâr)
Her derdin çaresi var (nazlı yâr)
Benimki de sensin yâr (sensin yâr)
Yârim zülfün taranmış (taranmış)
Benim bahtım karaymış (nazlı yâr)
Hasta mısın sevdiğim (nazlı yâr)
Neden benzin sararmış (sevdiğim)

(Çorum/ TRT THM 34)

141. FIRSAT ELDE İKEN BİR AMEL KAZAN

Ali ÇAKMAK

İhsan ÖZTÜRK

Fırsat elde iken bir amel kazan (oy oy)
Gül cemalin bir gün solsa gerektir (oy oy)
Zevkine aldanma tapma dünyaya (oy oy)
Dünya malı burda kalsa gerektir (oy oy oy gerektir)
Yarın hakkın divanına varılır (oy oy)
Ruz-i mahşer günü sual sorulur (oy oy)
Günahın tartarlar nizam kurulur (oy oy)
Orda haklı hakkın alsan gerektir (oy oy oy gerektir)
Genç Abdal'ım hakka yanık olana (oy oy)
İtikatı bütün sadık olana (oy oy)
Hakikattan hakka âşık olana (oy oy)
Divanda şefaata olsa gerektir (oy oy oy gerektir)

(Çorum/ TRT THM 2887)

142. NİYE GAMLANIRSIN DİVANE GÖNÜL (BOZLAK)

..... *TRT İstanbul Radyosu*

Niye gamlanırsın divane gönül
Elbet bir gün bu kış gider yaz gelir
Ben dertliyim deyi şikâyet etme (*Vay vay*)
Âşıklara böyle cefa az gelir

Elbet bir gün bu kış gider yaz gelir

Güven o Mevlaya kalmazsın naçar
Kara gün derler de tez gelir geçer
Seni eken bir gün kıymatın biçer (*Vay vay*)
Gerçeklere elin sözü az gelir

Elbet bir gün bu kış gider yaz gelir

Gine haşır neşir olursun hakla
Özünle sözünle kalbini pakla
Canının içinde cananın sakla (*Vay vay*)
İncidirler ona elden söz gelir

Elbet bir gün bu kış gider yaz gelir

(Çorum/ TRT THM - U.H 320)

143. HOŞ GELİR SÖZÜM

Şekip ŞAHADOĞRU

Dünyayı kuran elaman
İnsanlara olsan derman
Gerçeği dediğim zaman
Kamile hoş gelir sözüm

Haydar Haydar

Çağlayıp akan sel gibi
Essem dünyaya yel gibi
Güle feryat bülbül gibi
Hak için çalmalı sazım

Haydar Haydar

Varsa kalma kusuruma
Yoldaş olmam munzuruna
Gün gelince huzuruna
Ak olarak vara yüzüm

Haydar Haydar

Yol bilmeze yol sorarsam
Namertten medet umarsam
Haksızlığa göz yumarsam
Kör olsun bu iki gözüm

Haydar Haydar

Şekip'im karışma ele
Bir gün yatacağın sala
Yürür isem haksız yola
Kırılın tutmasın dizim

Haydar Haydar

(Çorum/ ŞAHADOĞRU- Hoş Geldin Sözüm- 1996)

144. DOSTA DOĞRU

Şekip ŞAHADOĞRU

İnsanlığın yunağından arındık
İşte böyle oldu azametimiz
Hamdolsun ki nedametten ayrıldık
Rahmani sevgidir ibadetimiz

Yüklendi kervanım o dosta doğru

İnsanlığa hizmet için gelmişiz
Pirimizden böyle himmet almışız
Hak sıfatı âdemdedir bilmişiz
İnsanı sevmektir kerametimiz

Yüklendi kervanım o dosta doğru

Gerçeklerin deryasına dalınca
Hak aşkıyla bedenimiz dolunca
Muhammet'ten kısmetimiz alınca
Şah-ı merdan oldu velayetimiz

Yüklendi kervanım o dosta doğru

Aşk ehlini bilmeyenden kaçarız
Sarrafız altına kıymet biçeriz
İsteyene rahmet şefkat saçarız
Sanmayın yok mudur merhametimiz

Yüklendi kervanım o dosta doğru

İkrar vermiş isek orda dururuz
Yasamızdır bizi bizden sorarız
Şekip hakkı özümüzde ararız
Kendimizi bilmek şahadetimiz

Yüklendi kervanım o dosta doğru

(Çorum/ Ezgi Diyarı)

145. DİNLE SANA BİR NASİHAT EDEYİM

Ali YÜCER

Muzaffer SARISÖZEN

Dinle sana bir nasihat edeyim
Hatırdan gönülden geçici olma
Yiğidin başına bir hal gelirse
Onu yâd ellere açıcı olma

Ha leyli ha leyli ha leyli
Mecliste arif ol kelamı dinle a canlar ey

Mecliste arif ol kelamı dinle
El iki söylerse sen de bir söyle
Elinden geldikçe sen iyilik eyle
Hatıra dokunup yıkıcı olma

Ha leyli ha leyli ha leyli
Mecliste arif ol kelamı dinle a canlar ey

El ariftir yoklar senin fendini
Dağıtırlar tuzağını bendini
Alçaklarda otur gözet kendini
Katı yükseklerden uçucu olma

Ha leyli ha leyli ha leyli
Mecliste arif ol kelamı dinle a canlar ey

Pir Sultan Abdal'ım sözün başarır
Aşkın deryasını boydan aşırır
Seni bir mecliste hacil düşürür
Kötülerle konup göçücü olma

Ha leyli ha leyli ha leyli
Mecliste arif ol kelamı dinle a canlar ey

(Çorum/ TRT THM 558)

146. İĞDENİN DALLARI YERDEDİR YERDE

Muharrem COŞKUN *Yücel PAŞMAKÇI*

İğdenin dalları yerededir yerde
Giz siyah kekilin yüzüne perde
Iras gelir isek bir تنها yerde
Söz almadan salar mıyım yar seni

Sunam al beni aman sar beni
Sevdim bir hoşum içtim serhoşum

Deve yüksek atamadım urganı
Üşüdükçe çek üstüne yorganı
Yedi yıldır derde derman aradı
Acep sende mola derdim dermanı

*Sunam al beni aman sar beni
Sevdim bir hoşum içtim serhoşum*

(Alaca/ Çorum/ TRT THM 2775)

147. MİÇO

Hüseyin İNCE Levent SEZGİN

Miço kargından gelir
Sesi yakından gelir
Miço kimin kızısın
Almadan kırmızısın

*Hop miço hopla miço
Şalvarı topla miço*

Yastık attım bostana
Miço gele yaslana
Can kurban canan kurban
Miço gibi aslana

*Hop miço hopla miço
Şalvarı topla miço*

(Çorum/ SEZGİN- s.110)

148. İRAFTADIR BAĞLAMA

Ahmet TATAR Ankara Devlet Konservatuarı

Iraftadır bağlama (aman aman)
(*Gel ağlama*) kömür gözlüm ağlama
Ben gidiyom gurbete (aman aman)
(*Aman, haydi*) karaları bağlama

Yörü gidi dinsiz imansız (aman)
Geçtin buralardan selamsız (aman)

Iraftadır siniler (aman aman)
(*Aman, haydi*) el vurmadañ iniler
Gurbetteki yârimin (aman aman)
(*Aman, haydi*) kulakları çiniler

Yörü gidi dinsiz imansız (aman)
Geçtin buralardan selamsız (aman)
(İskilip/ Çorum/ TRT THM 4398)

149. ANAM ANAM

..... *Sadi LEBLEBİCİ*

Ezel bahar yaz ayları olunca
Akar derelerden su yavaş yavaş
Bu dert beni iflah etmez öldürür
Başına çare bul yavaş yavaş

Anam anam anam anam garip anam
Hangi bir halime yanam

Yücesine çıktım seyran eyledim
Yarinen gezdiğim bağlar perişan
Kulak verdim dört etrafı dinledim
Bir ben değil cümle âlem perişan

Anam anam anam anam garip anam
Hangi bir halime yanam

Gönül derki bu yaylayı yaylamam
Aşk olmazsa ben buraları boylamam
Bir kusur eyledim inkâr eylemem
Bir kusurla yar yüzüme bakmaz mı?

Anam anam anam anam garip anam
Hangi bir halime yanam

Yüce dağ başında laleler susuz
Anadan yetimim babadan öksüz
Var mı benim gibi yurtsuz yuvasız
Yuvası yıkılmış baykuşa döndüm

*Anam anam anam anam garip anam
Hangi bir halime yanam*

(Çorum/ ÇHD Cilt. I- s.309-310)

150. CEVAHİR TAŞINA KIYMET BİÇİLMEZ

İfakat YAYKAR

Muzaffer SARISÖZEN

(Hey hey) Cevahir taşına kıymet biçilmez
Bulup erbabına danışmayınca (vay vay)
(Of of) Ezrail gelse de canım alamaz
Hasiret yerine kavuşmayınca (vay vay)

*Sürüm sürüm sürüm sürünesin vay
Aman dizin dizin sürünesin vay
Aman hazırda bir davam yok ki*

(Zalim) Aman dizin dizin sürünesin vay

(Hey hey) Yürü dilber yürü ömrümün varı
Eridi kalmadı dağların karı (vay vay)
(Of of) Kendi gönlü ile sevemeyen yâri
Bir daha sevmeyim tövbeler olsun (vay vay)

*Sürüm sürüm sürüm sürünesin vay
Aman dizin dizin sürünesin vay
Aman hazırda bir davam yok ki*

(Zalim) Aman dizin dizin sürünesin vay

(Çorum/ TRT THM 323)

151. GÜLENDER GÜLDEN EYİ

Mine ERDEMİR

Tanju OZANOĞLU

Gülender gülden eyi de
Buldun mı benden eyi
Bir de ben buluyum ho da
Kölesi senden eyi

*Gülender Gülender de
Akşamlayın erken gel
Ermeni gâvur dölü de
Nolur bir selam gönder*

Tiren geliyo tiren de
Ben tirene binemem
İsmet asker istemiş de
Ben yârimi veremem

*Gülender Gülender de
Akşamlayın erken gel
Ermeni gâvur dölü de
Nolur bir selam gönder*

Eğil kavağım eğil de
Selvi boylu yar değil
Ortaköy'ün püskülü
Hâkim sana ne der

*Gülender Gülender de
Akşamlayın erken gel
Ermeni gâvur dölü de
Nolur bir selam gönder*

Mavi dedim tuttun mu da
Demeden unuttun mu?
Yolladığım ak gülü de
Sinende kuruttun mu

*Gülender Gülender de
Akşamlayın erken gel
Ermeni gâvur dölü de
Nolur bir selam gönder*

(Ortaköy/ Çorum/ THE III- s.66)

152. ELMA ALDIM BARTIN'DAN

Rıfat ÖZSARAÇ

Ali CANLI

(Of yar ey) Elma aldım Bartın'dan

Tabancam var altından (aman of)

Yenile bir yar sevdim (de haydi)

(Aman) Sülalesi Bartın'dan

Aşık atalım mı (yar yar)

Gülü satalım mı

Annen baban duymadan (yar)

Bize kaçalım mı

(Of yar ey) Elma koydum sahana

Hastalık kız mahana (aman of)

Güzeller pek çoğalmış (da haydi)

(Aman) Alalım birer tane

Aşık atalım mı (yar yar)

Gülü satalım mı

Annen baban duymadan (yar)

Bize kaçalım mı

(Of yar ey) Kalbur içinde saman

Yarı görsem her zaman (aman of)

Güzeller kaymak yesin (de haydi)

(Aman) Çirkinler yarı yavan

Aşık atalım mı (yar yar)
Gülü satalım mı
Annen baban duymadan (yar)
Bize kaçalım mı

(Sungurlu/ Çorum/ TRT THM 3140)

153. PAPIRA (OYUN HAVASI)

Kamil YAPMIŞ ***Şahin YALÇIN***

Papıra kerem eyle
Git yâre selam söyle
Aynam düştü cebimden
Var yâre haber eyle

Ahlili oğlan papıra
Suda sabun köpüre
Annesi kurban olsun
Dal püsküllü Bekir'e

Papır yolu düz gider
Bir edalı kız gider
Bir elinde kemarı
Bir elinde saz gider

Ahlili oğlan papıra
Suda sabun köpüre
Annesi kurban olsun
Dal püsküllü Bekir'e

(Çorum/ SEZGİN- s.111)

154. YONUK OLUR MERDİVANIN TAŞLARI

Rıfat ÖZSARAÇ

Ali CANLI

Yonuk olur merdivanın taşları
Bir omuzdan bir omuza saçları
Keman olmuş sevdiğimin kaşları
Bu yandan gel kömür gözlüm bu yandan

*Anam babam sarı kız
Malım mülküm sarı kız
Gelirim dedim sarı kız
Paraları yedin sarı kız*

Yordu beni evlerinin yokuşu
Yaktı beni sarı kızın bakışı
Beni görüp sarı kızın kaçıışı
Ne kaçarsın a sevdiğim benim

*Anam babam sarı kız
Malım mülküm sarı kız
Gelirim dedim sarı kız
Paraları yedin sarı kız*

Evinizin önü bir büyük dere
Güzelim sorarım eviniz nere
Dünür göndermedim kız baban vere
Bu yandan gel kömür gözlüm bu yandan

*Anam babam sarı kız
Malım mülküm sarı kız
Gelirim dedim sarı kız
Paraları yedin sarı kız*

(Sungurlu/ Çorum/ TRT THM 2367)

155. DELİ GÖNÜL

Şekip ŞAHADOĞRU

Deli gönül senden sana

Bir kapın açabildin mi *(dost dost dost)*

Hakikatin tarlasına

Hak tohum saçabildin mi

Dost dost dost dost deli gönül

Aldanma dünya varına

Koyma bugünü yarına *(dost dost dost)*

Canın malın hak yoluna

Sarf edip geçebildin mi

Dost dost dost dost deli gönül

Zararın al vazgeç kârdan

Yeter bin ayrılma yardan *(dost dost dost)*

Hakiki yâri ağ yârden

Fark edip seçebildin mi

Dost dost dost dost deli gönül

Sakın el dilin belinden

Yolcuysan çıkma yolundan *(dost dost dost)*

Şekip demin dost elinden

Hû deyip içebildin mi

Dost dost dost dost deli gönül

(Çorum/ ŞAHADOĞRU- Hoş Geldin Sözüm- 1996)

156. BAD-I SABAHTA BENDEN YÂRE HABERİ (BOZLAK)

Şekip ŞAHADOĞRU

Gülşen KUTLU

Bad-ı sabahta benden yâre haberi

Vahdetine daldı diye söyleyin

(söyleyin)

Hatırlayıp da yâr beni sorarsa

(sorarsa sorarsa o yâr sorarsa sorarsa)

Can cananda kaldı diye söyleyin

(söyleyin)

Can cananda kaldı diye söyleyin

(yâre söyleyin)

Bazan rüzgâr oldum estim savruldum

Yanar dağın da lavunda yavruldum

(yavruldum oy oy)

Senelerdir ateşiyle kavruldum

(kavruldum kavruıldum kavruıldum)

Çiçekleri de soldu diye söyleyin

(söyleyin söyleyin söyleyin)

Çiçekleri de soldu diye söyleyin

(yâre söyleyin)

Hak diye bağlanıp ikrar verende

Ahu zar-ı maşkte dostu yarende

(yarende oy oy)

Şekip can gözüyle canan görende

(oy görende of)

O günlerde öldü diye söyleyin

(canan görende görende)

O günlerde öldü diye söyleyin

(yâre söyleyin)

(Çorum/ TRT THM - U.H 1041)

157. FİSTAN GIYMIŞ KIRMALI BİR TANEM

Rıfat ÖZSARAÇ

Ali CANLI

Fistan giymiş kırmalı

(dürdanem)

Göğsü çapraz düğmeli

(birdanem)

Şu Çorum'un kızları

(dürdanem)

Hep anadan sürmeli

(birdanem)

Benim mini mini güzel fındığım

Bilmiyonmu benim sana yandıgım

Niçin bize bazı bazı gelmiyon

Küskün müsün hiç yüzüme gülmüyon

Bahçeleri güllüdür (dürdanem)
Bağımız bülbüllüdür (birdanem)
Bizim elin kızları (dürdanem)
Hep de ince bellidir (birdanem)

*Benim mini mini güzel fındığım
Bilmiyon mu benim sana yandıgım
Niçin bize bazı bazı gelmiyon
Küskün müsün hiç yüzüme gülmüyon*

Penceresi perdeli (dürdanem)
Çiçek açar zerdali (birdanem)
Yenile bir yar sevdim (dürdanem)
Şu diyarda bir dane (birdanem)

*Benim mini mini güzel fındığım
Bilmiyon mu benim sana yandıgım
Niçin bize bazı bazı gelmiyon
Küskün müsün hiç yüzüme gülmüyon*

(Sungurlu/ Çorum/ TRT THM 3145)

158. GELİN AĞLAYALIM (ATA'YA AĞIT)²⁵

Âşık Haydar BEKTAŞ *Muzaffer SARISÖZEN*

Gelin ağlayalım yurdu sevenler
Bizi var eyleyen Ata'mız göçtü
Bütün kan ağlıyor genci ihtiyar
Sanki Türkiye'nin temeli göçtü

(hey can hey canan hey)

Bütün kan ağlıyor genci ihtiyar

(elaman)

Sanki Türkiye'nin temeli göçtü

(elaman canan aman dost aman)

²⁵ TRT Repertuarı'nda (1506) sıra numarası ile Sivas yöresine kayıtlıdır. Ancak 15.02.1978 tarihinde oluşturulan nota üzerinde yöre ismi bulunmamaktadır.

Ne çare emretmiş Yaradan Hûda

Var mı bir Türk, Ata seni unuta

Ay tutuldu güneş girdi buluta

Bizi karanlıkta koydu da göçtü

(hey can hey canan hey)

Ay tutuldu güneş girdi buluta

(elaman)

Bizi karanlıkta koydu da göçtü

(elaman canan aman dost aman)

Âşık Haydar der ki bakın sözüme

Ah edince kan geliyor gözüme

Al bayrağı çekivermiş yüzüne

Bizi öksüz yetim koydu da göçtü

(hey can hey canan hey)

Al bayrağı çekivermiş yüzüne

(elaman)

Bizi öksüz yetim koydu da göçtü

(elaman canan aman dost aman)

(Çorum/ ERCAN- s.352)

159. IRMAK GIYISINA GEÇTİM

Mine ERDEMİR

Tanju OZANOĞLU

Irmak kıyısına geçtim de geldim

Boyunu boyuma (gülüm) ölçtüm de geldim

Güzeller içinde seçtim de geldim

Yörü güzel yörü göremiyesi

Kör olup gözleri de göremiyesi

Irmak gıyısına yağmaz mı dolu

Dostundan ayrılan (gülüm) olmaz mı deli

Günde üç beş kere gördüğüm yâri

Yandım Allah yandım yandırma beni

Yalan söyleyip de kandırma beni

(Ortaköy/ Çorum/ THE III- s.78)

160.VEFASIZ DOST GEL BENDEN YÜZÜN DÖNDERME

Sürmeli Can KAYA

Aynur ERZİ

Vefasız dost gel benden yüzün dönderme

Vefasız dost gel benden yüzün dönderme

Yanmış yüreğimi yeniden yandırma

Salma selamını almam gönderme

Karlı dağdan irak el oldum sana

Dağlar taşlar dinliyorken zarını

Dağlar taşlar dinliyorken zarını

İkrarına feda ederdim canımı

Çektin kucağına eski yârini

Uzak dünyalardan el oldum

Çektin kucağına eski yârini

Uzak dünyalardan el oldum

(Çorum/ 2005 ÇDT- s.50)

161. DURNALAR

İlhami ÖRTEN

Volkan BABUÇ

Aman düştüm de bir mecalim Bafra'da

Bildir ahvalimi yâre durnalar *eyy durnalar*

Eyy durnalar eyy

Gavimden gardaşdan da var kara gözüm

Süval eden olursa eyy olursa

Hasta ahvalimide söylen durnalar *oyyy durnalar*

Oyyy durnalar oyyy

Sakının hocan iki tane bazından

Hacı köyünden Merzifon'un düzünden düzünden

Görünen davşanı da alın yavrum *oyy güzel yüzünden oyy*

Gatar gatar olupta gidin durnalar *eyy durnalar eyy durnalar*

Uğraman Çorum'a geçin solundan solundan

Himmet alında Abdal'a tapalım *oyy dalından*

Hatap boğazından da yavrum Küre belinden *belinden eyy*

Doğru bizim ele gidin durnalar *eyy durnalar eyy durnalar eyy*

Hatap boğazından da yavrum Küre belinden de

Gatar gatar olupta gidin durnalar *eyy durnalar eyy durnalar eyy*

Evvel yuvasına ininde bir gece galın bir gece kalın

Sultan Elvan Çelebi'de birini yazdırın

Sultan Elvan Çelebi'ye bir selam verin bir selam verin

Sağ selamet edipte gidin durnalar *oyy durnalar oyy*

Ah artırılarda efkârımı derdimi

Terk eyledim vatanımı yurdumu yurdumu

Nerde derlerse de İbrahim'in yârini yârini

Öldü haberini de verin durnalar eyy

(Çorum/ 2005 ÇDT- s.28)

162. KARŞILIKLI SÖYLENEN TÜRKÜLER

..... *Eşref ERTEKİN*

Ben babamın evin yıktım

Beş bin altun alup çıktım

Ne dönüp ardıma baktım

Kalk gidelim canım oğlan

Kolum yastık saçım yorgan

Gel gidelim paşam oğlan

Kıratımın nalı yoktur

Arkasında çulu yoktur

Beş gecelik yemi yoktur

Ben gidemem Türkmen kızı

Feracemi ul edeyim
Bileziğim nal edeyim
On gecelik yem vereyim
Sar gidelim canım oğlan

Anan duyar baban duyar
Ardımıza atlı koyar
Gelen atlı cana kıyar
Ben gidemem Türkmen kızı

Anam duysun babam duysun
Ardımıza atlı koysun
Gelen atlı beş yüz olsun
Ben yeterim canım oğlan

Ben bugün işe bulaştım
Aşkın şarabını içtim
Ben bu sevdadan vazgeçtim
Ben gidemem Türkmen kızı

Helva yaptım yağlı ballı
şu benim ciğerim dağlı
Yrksn yiğidin oğlu
Sar gidelim yiğit oğlan

Türkmen kızı Türkmen kızı
Sen allar gey ben kırmızı
Sabahın seher yıldızı
Git gidemem Türkmen kızı

Sen bu akar eşme olsan
Bende susuzluktan lsem
Senden gayri yar bulmasam
Suyun içmem Türkmen oğlu

(Çorum/ HD Cilt. III- s.1293)

BÖLÜM VII

7. EK METİNLER

Uzun Havalalar: Çorum yöresine ait TRT Repertuarı'nda kayıtlı 16 adet uzun hava kayıtlı bulunmaktadır. Kayıtlı olan bu uzun havaları (bozlakları) yukarıdaki bölüm içerisinde tahlil ve tasnif ettik. Bu bölüm içerisinde verdiğimiz uzun havalar ise TRT Repertuarı'nda bulunmayan diğer kaynaklarda Çorum' a ait olan uzun havalardır.

Uzun havalar ezgilerine göre değişik adlar alırlar: Bozlak, Divan, Hoyrat, Koşma, Kayabaşı, Maya, Çukurova, Garip, Kerem, Kesik Kerem, Müstezat, Aydos, Eğin, Türkmani gibi. Yalnız, halk sanatçıları uzun hava terimini pek kullanmazlar. Okudukları uzun havanın, özel adını kullanırlar.

Bu çeşit uzun havalar mahallî üslupla birbirinden ayrılırlar. Urfa ağzı, Eğin ağzı, Harput ağzı, Avşar ağzı, Kerkük ağzı, Erzurum ağzı Azeri ağzı vb. (Özbek, 1994: 67)

Çorum uzun havalarının büyük bir bölümünü bozlaklar oluşturmaktadır. Bununla birlikte divan, garip ve kerem uzun havalara da rastlanmaktadır. Çorum'da bozlakların en iyi icracısı ve besteleyeni olarak Şekip Şahadoğru gösterilmektedir. Bunun haricinde Haydar Öztürk de uzun hava ve bozlakları ile ön plana çıkmaktadır.

Metinleri verirken yukarıdaki gibi bentlerine göre sınıflandırmaya tabi tutmadan alfabetik sıraya göre verdik. Türkülerin yörelerini metinlerin sonunda, sol tarafa kaynak kişileri, sağ tarafa ise derleyenlerin isimlerini türkü başlıklarının hemen altında verdik. Ayrıca bağlantı olan dizeleri ise italik olarak belirttik.

Kasetten çözülen türkülerden bazılarının ses kayıtları internet ortamında bulunmamaktadır. Ancak çözdüğümüz bütün eserlerin ses kayıtları elimizde mevcuttur.

1. AĞLAMAZ MI

Şekip ŞAHADOĞRU

Gurbet elde bir hal gelse başıma
Ağ yârim gülse (de) yar ağlamaz mı
Yüce dağında mağrurdum boşuna
Baharı görünce (de) kar ağlamaz mı
Derman oldu bana sinem de yarem
Bana böyle yazmış ol refik âlem
Niçin gerçekleri (de) taşlar bu âlem
Leyla'yı bilene (de) sor ağlamaz mı
Desem yâre rüzgâr gibi hızlısın
Cevr-i cefa (da) niçin böyle nazlısın
Şekip'in de kalp evinde gizlisin
Aramızda olan sır alamaz mı

(Çorum/ Şahadoğru- Deli Gönül Kasetinden Çözüldü)

2. ARZUHALIM

Şekip ŞAHADOĞRU

Sana arzuhalım da budur Allah'ım (oy)
Yolumu da yolsuza düşürme benim (oy)
Çıktı semalara da yükseldi ahım (oy)
Kılavuzum da sen ol şaşırma beni (dost)
Alışın verişin de gerçekle olsun (oy)
İnsanlığa kıyan da belasın bulsun (oy)
Hâkimler hâkimi de davamı görsün (oy)
Zalim pençesine de düşürme beni (dost)
Yüce Türkiye'mi de daim üst eyle (oy)
İnsanlığa kıyanlara da kast eyle (oy)
Sana yakınları da bana dost eyle (oy)
Gerçekler gözünden de düşürme beni (dost)

İnsanlığın da tarihini yazanım	(oy)
Elli milyon da nüfusuna ozanım	(oy)
Şekip dost aşkıyla da kaynar kazanım	(oy)
Savur kazanımı da taşıma beni	(dost)

(Çorum/ Şahadoğru- Deli Gönül Kasetinden Çözüldü)

3. ARZUHALIM SANA EY KAŞI KEMAN (U.H.)

Âşık Haydar ÖZTÜRK

Arzuhalim sana ey kaşı keman

Dara düştüm kerem eyle al beni

Od düştü sineme aman ha aman

Aşkın ateşine etme kül beni

Neredeysen kömür gözlüm bul beni

Harami de deli gönül harami

O dost açtı şu sineme yaremi

Lokman bile bulamadı çaremi

Bir yar için esir aldı çöl beni

Neredeysen kömür gözlüm bul beni

Çok bekledim baştabibim gelmedi

Canda cana canan derman olmadı

Âşık Haydar şad olup da gülmedi

Dost köyüne uğratmadı yol beni

Neredeysen kömür gözlüm bul beni

(Çorum/ Türkü Yurdu)

4. BAĞREK DAĞI DUMANIN VAR KARIN VAR (BOZLAK)

Necati BORAN

Cafer KAYA

Bağrek dağı dumanın var karın var

Kız koynunda turuncun var narın var

Seviyor diye de gel naz eyleme

Dünya yalan ayrılık var ölüm var

Eteğinde mor menekşe gülün var

Yârîmden ayrıldım ahu zarım var

Seviyor diye de gel naz eyleme

Dünya yalan ayrılık var ölüm var

(Çorum/ Özbek s.103)

5. BENZİYON

Şekip ŞAHADOĞRU

.....

(Ah) Sana güvenemem vefasız dünya

Daim kalleşlere ize benziyon

(Dost) Çünkü ölümün var inanmam sana

Bana kış namerde yaza benziyon

(Ah) Kimini tuzağa kimin kafese

Kulaklar hasret bir hak nefese

(Dost) Bir gözüyle görünmüyon herkese

Bir düzen tutmayan saza benziyon

(Ah) Sen ölürsün ama gerçeklik ölmez

Yolcu yolda menzil alır yorulmaz

(Dost) Şekip yaşın sorsa hesaba gelmez

On çocuk anası kıza benziyon

(Çorum/ Şahadoğru- Deli Gönül Kasetinden Çözüldü)

6. BOŞA KINAMASIN BU ÂLEM BİZİ

Şekip ŞAHADOĞRU

Boşa kınamasın bu âlem bizi
Âşıklarda ateş olur kor olur
Ya bir hünkâr olsam ya da Tebrizi
Ancak mezarıma eller yar olur
Desem ki bir dosta kendini yorma
Yok, ise matahın pazara varma
Gördüğün bir malı acele alma
Almak çok kolaydır satmak zor olur
Eğer bağbanısan gülünü yetir
Ölmeden evvel öl sen seni götür
Hakka yolcu isen sağlıkta bitir
Kocalıkta yola gitmek zor olur
İnsanlık yolunda olur mu zorba
Yaklaşma yolsuza düşürür sarpa
Bülbülüm der girer bahçene karga
Soldurur gülünü sonra har olur
Şekip ölür diye aldanmasınlar
Yetmiş bir meyveyi sallanmasınlar
Boşa mezarıma uğramasınlar
Gerçek bir bitkidir yine var olur

(Çorum/ Ezgi Diyarı)

7. DAĞLAR

Âşık URFANİ

Âşık Haydar ÖZTÜRK

Gönlümün otağı sinem bülbülü
Andırırısın lale ile sümbülü
Yâdlara demezdim bu gizli sırrı
Derdimi sizlere söyleyim dağlar

Bana bir ziya ver zülfün telinden
Ne çare ki bir şey gelmez elimden
Ben garibim kimse bilmez halimden
Neyinen gönlümü eyleyim dağlar
Bağışla suçumu Urfani'm için
Gülmedim dünyada acep ne için
Gözlerimden akan kanlı yaş için
Ben de maksuduma ereyim dağlar

(Çorum/ Ercan s.592)

8. DERT BENDE KALDI (BOZLAK)

Şekip ŞAHADOĞRU

Yıllardır halimden anlamayan yar
Demedim kimseye dert bende kaldı
Gönül beşiğimi sallamayan yar
Kalleşlik o yârde mert bende kaldı
Aşkın ile diyar diyar dolaştım
Mecnun gibi çölden çöle yoldaştım
Aşkın şarabının ağzını açtım
Yar yüzünden içti murt bende kaldı
Bu aşka düşene delidir derler
Ne yazık Şekip'te kapalı sırlar
El ele verip de gezdiğimiz yerler
Terketti sılayı yar yurt bende kaldı

(Çorum/ Türkü Dostları)

9. DÜŞESİN

Şekip ŞAHADOĞRU

Bilmem ki ne deyim sana vefasız
Sen de benim gibi zora düşesin
Çıkıp yüksek kayalara seslenen
Garip bülbül gibi zare düşesin
On beşinde aklar düşsün saçına
Görsem bile göz yumardım suçuna
İnşallah düşersin dertler içine
Kıymetin bilmeyen yâre düşesin
Beni çekip elden ele götüren
Bu kalbime bağdaş kurup oturan
Çok günahkâr cenazeler götüren
Çürümüş tahtalı sala düşesin
Ciğerine ateş düşüp yanasın
Yürekteki yarelerin kanasın
Bir Şekip'i de hergün anasın
Pişman olup tekrar bana düşesin

(Çorum/ Türkü Dostları)

10. GARİP GARİP (U.H)

Âşık Haydar ÖZTÜRK

Bir güzel elinden bende gurbete
Düştüm eğlenirim ben garip garip
Hasretliğin vardır elbette bende
Hayalin gönlümde var garip garip
Gönül sarayında gezen meleğim
Ulu Mevla böyle miydi dileğim
Felek gül dememiş nasıl güleyim
Dudak yas tutmuyor dil garip garip

Sana benzerini bir yerde gördüm
Tatlı gülüşüne ben hayran oldum
O zaman sazımı elime aldım
Sazım düzen tutmaz tel garip garip
Gönül arzulasa dostu göremem
Uzaktır yollarım sana gelemem
Ben seni görmeden Haydar olamam
Mezarım başına gel garip garip

(Çorum/ Ozanlar)

11. GEL CANIM BENDEN HABER EYLEME

Âşık Haydar ÖZTÜRK

Gel canım benden haber eyleme
Daima firkatta zor kalasın
Sen bezar olasın bu tatlı candan
Umarım Allah'tan darda kalasın
Yata yata yanın belin çürüsün
Çekilsin damarın kanın kurusun
Ağzından burnundan ikraz yürüsün
Daha derdim az diyesin sevdiğim
Gittiğin yol diken olsun taş olsun
Gözlerinden akan kanlı yaş olsun
Karnın dolu kucakların boş olsun
Daha derdim az diye sevdiğim

(Çorum/ Turhan s.248)

12. GEL GEL

Şekip ŞAHADOĞRU

Anca görüyorum yâri düş ile
Uyanır bulamam arıyom gel gel
Nere gidem bu belalı baş ile
Pişmanım dünyadan dönüyom gel gel
Tütünsüz ateşin yanar bağrımda
Sevdan şu sinemde ömür dağımda
Canımdan içeri can mihmanımda
Hasretin narına yanıyom gel gel
Seni bilmeyenin narına yanma
Boşuna bekleyip boşa aldanma
Derdine bir tabip arıyor sanma
Verdiğim ikrarda duruyom gel gel
Kumaş iken giyilmedik çul ettin
Çıgnattın âleme tozlu yol ettin
Şekip iken dost kapında kul ettin
Yetiş dermanıma ölüyom gel gel

(Çorum/ Şahadoğru- Neyleyim Kasetinden Çözüldü)

13. KADER (BOZLAK)²⁶

Şekip ŞAHADOĞRU

Kader senin ile bir mahkemem var (aman)
Nereye gideyim elinden kader (aman)
Nereye gitiysem kestin önümü (aman)
Kime şikâyet edem ben seni kader (oy oy)

²⁶ Gülşen Kutlu'nun *Bulunur mu- Gelin Eyledim (1997)* kasetinden çözüldü.

Bu Şekip'i dertten derde salarsın (aman)
Gün gelirde gözlerini kaparsın (aman)
Bir gün olur salacamdan tutarsın (aman)
O zaman alırsın öfkeni kader (oy oy)

(Çorum)

14. KURBANA SALDIM

Şekip ŞAHADOĞRU

Yârim aşkımıza engel olanı
Arzuhali Şah-ı Merdan'a saldım
Herhangi bir cazı söyler yalanı
Şehidi Kербela al kana saldım
Esiyor bağrıma hasret yelleri
Sakın aramıza koyma elleri
Kim ki soldurursa gonca gülleri
Onu Abdal Musa Sultana saldım
Herkes dükkânında malını satar
Hilebaz malına hileler katar
Bizim terazimiz Muhammet tartar
İkrarımız Ali İmran'a saldım
Yolcu isen hak yolunu gözle dur
Nasip veren yeşil eli izle dur
Hasretimle ciğerinden sızla dur
Derdimiz Lokman'ı dermana saldım
Bu ikrar herkese olamaz kısmet
Sordum Şekip'ine nedir bu hikmet
Gör ki sevenini ne çeker fark et
Yolunda başımı kurbana saldım

(Çorum/ Şahadoğru- Bad-ı Sabah Kasetinden Çözüldü)

15. MEZARLIK (KARIM ANAM ABİLERİM)

Salim ÖRGEL

Âşık Haydar ÖZTÜRK

Karım anam abilerim komşu olmuş
Yatmışlar ki bir tepenin yüzüne
Hepsinin işi de yarıda kalmış
İnmemişler hiç bir işin özüne
Ne de derin uykulara dalmışlar
İyi kötü ne bir haber salmışlar
Ne doğmuşlar ne bu dünyaya gelmişler
Yavruların inanmazken gözüne
Komşuluk mu olur ölüm sonrası
Her birinin birer metre arsası
Kırk beş yılda ne tez doldu burası
Ne çok rağbet o tepenin yüzüne
Hiç gülücük katmıyorlar bizlere
Örgel vurdu sizler için dizlere
Toz topraklar dolmuş ela gözlere
Sizin için vuran vurdu dizlere

(Çorum/ Çırakman s.130)

16. RAHMETLİ BABAMDAN

Şekip ŞAHADOĞRU

.....

Rahmetli babamdan nasihatim bu
Yaramaz kişiden kaç derdi bana
Anladım sözünü diyemem ki şu
Dert ehline derdin aç derdi bana
Basamak basamak dolup taşınca
Dost aşkıyla nice dağlar aşınca
Gönlümdeki bahar selim taşınca
Babasız İsa'sın piç derdi bana

Evlat baba ana sözün duyarsa
Ehli irfan saygısını sayarsa
Herhangi bir cahil sana kıyarsa
Onun hatasından geç derdi bana
Hak âdemde olduğunu bilince
Devri daim edip geri gelince
Gerçeklerin meclisine girince
Rahmani aşk ile iç derdi bana
Söyle ahvalini yarene yâre
Şekip isen sağlam bağlan didara
Sen de geleceksin gittiğim yere
Kendini bilerek göç derdi bana

(Çorum/ Çırakman s.117)

17. SAR BENİ

Şekip ŞAHADOĞRU

Gözümde güneşin zülf-i siyahım
O zülifler dökülmeden sar beni
Güzeller güzeli gül yüzlüm mahım
Elif dalda bükülmeden sar beni
Dökülür zülüfler belin bükülür
Yanaklara çil tohumlar ekilir
Derya olsan bile suyun çekilir
Aşk suyumuz çekilmeden sar beni
Hakkı bildik biz arif-i taneyiz
Gerçeklere mihman olan haneyiz
Ana surdan dört duvarlı binayız
Bu binamız yıkılmadan sar beni

Gücendirme Şekip'ini Hak görür
Ömrümüz bir mumdur durmadan erir
Eller mezarıma iki taş verir
Başımıza dikilmeden sar beni

(Çorum/ Şahadoğru- Bad-1 Sabah Kasetinden Çözüldü)

18. TURNAM (DEVREDİP GEZERKEN)

Kul HÜSEYİN

Devredip gezersin dar-ı fenayı
Bağdat diyarına vardın mı turnam
Medine şehrinde Fatma Anayı
Makamı ordadır gördün mü turnam
Biz de ulu dedik bizden uluya
İman aldık ikrar verdik veliye
Necf deryasında İmam Ali'ye
Sende o sultanı gördün mü turnam
Kul Hüseynim der ki bizde varalım
Varıp o dergâha yüzler sürelim
Can baş feda olsun dostu görelim
Şehitler serdarnı gördün mü turnam

(Çorum/ Çırakman s.25)

19. YAPRAĞIM SARARDI (SANA ARZUHALİM)

Şekip ŞAHADOĞRU

Yaprağım sarardı gülüm solarken
İhtiyarlık yakamızdan sararken
Senelerdir ben o yâri ararken
Bundan sonra yar da beni arasın

Ömrün dördte üçü göçmek yanaştı
Gayrı bu derdimi açmak yanaştı
Ecelin şarabın içmek yanaştı
Gönül ister hakikate varasın
Lavları savurdum yanardağ gibi
Yaprağı sararmış viran bağ gibi
Hak yolunda ölü gezdim sağ gibi
Bilmeyenler bu Şekip'i karasın

(Çorum/ Şahadoğru- Yol Beni Kasetinden Çözüldü)

20. YOL ETMEDEN GEL

Şekip ŞAHADOĞRU

Gözlerim yağmurla dolu bir bulut
Boşanıp dünyayı sel etmeden gel
Dilerim bir çeşme dol kesme umut
Taşıp ovaları göl etmeden gel
Bağlandım sevdana sır vermem yada
Cemalin görenler düşer feryada
Acımadık insan kalmaz dünyada
Keder dağım yanar kül etmeden gel
Senelerdir ateşine yanarım
Sensiz derya bile olsam donarım
Senin için akar bendim pınarım
Ben sende yaşıyom el etmeden gel
Bazen gök kubbede bazen toprakta
Bilmeyen çözemez gizli bir nokta
Sen dalımda meyva Şekip yaprakta
Beni yol bilmeze yol etmeden gel

(Çorum/ Türkü Yurdu)

21. YÜCE DAĞ BAŞINA KURDUM ARILIK (U.H.)

Âşık Haydar ÖZTÜRK

Aman yüce dağ başına kurdum arılık
Yar yoluna ben olmuşum sarılık
Evvel sevip sevip sonra ayrılık
Muhannet, vefasız geçmez mi (vay vay)
Yalan mı deyim de zor gelir bana, ar gelir bana

Aman yüce dağ başında oğlak güderim
Ağlama sevdiğim de buymuş kaderim
Anadan babandan fayda yok ise
Muhannet vefasız ölürüm (yar yar)
Kömür gözlüm de tut elimden gidelim
(Çorum/ Türkü Yurdu)

SONUÇ

Türk kültürü içerisinde türküler, kimi zaman aşkla yüreğimizi coşturmuş, kimi zaman feryat olup arşa çıkmıştır. Türk milleti geçmişten günümüze kadar aşkını, sevgisini, derdini, üzüntüsünü ve acısını hep türkülerle dile getirmiş; türkülerle ağlamış, türkülerle gülmüştür.

Çorum yöresi türküler bakımından zengin bir yapıya sahiptir. Türküler gibi hayatımızda önemli bir yere sahip kültür birikimlerinin korunması ve gelecek nesillere aktarılması, özellikle kaybolmaya yüz tutmuş birçok türkünün gün ışığına çıkarılması önemli bir görevdir. Biz de üzerimize düşen bu görev bilinciyle TRT Repertuarı ve kaynak yayınlardan derlediğimiz türkülerini tahlil ve tasnif edip, değerlendirmeye tâbi tuttuk.

Çorum türkülerini üzerinde yapılan bu tahlil ve tasnif çalışmasından şu sonuçlar elde edilmiştir:

1) Çorum türkülerinin, ölçü, yapı, konu ve ezgi bakımından Orta Anadolu (Kırşehir, Kırıkkale, Sivas; Yozgat) yöresindeki türkülerle ortak özelliklere sahip olduğu tespit edilmiştir.

2) Çorum türkülerini oluşturan mâni tarzı dörtlüklerde kimi zaman ifade dört dizede sonlandırılmamakta, dörtlüğe ilave mısralar getirilmektedir.

3) Çalışmamız içerisindeki Çorum türkülerini ölçüleri bakımından incelendiğinde türkülerin tamamının millî veznimiz hece ölçüsü ile meydana getirildiği tespit edilmiştir. Türkülerde hecenin 7, 8, 11'li kalıpları kullanılmıştır.

4) Çorum türkülerinin bazılarında, bağlantılardaki kelimelerin diğer bentlerde değiştiği görülmektedir.

5) Türkülerde yöre ağızlarından kaynaklanan çeşitli ses değişimleri görülmektedir.

6) Türkülerin başında, sonunda veya bent sonlarında ifade zenginliği sağlamak için ünlemlere rastlanmaktadır.

7) TRT Repertuarı'ndaki türkülerin nota kayıtlarında kaynak kişi, derleyici veya notaya alan kişilerden kaynaklandığı düşünülen yazım yanlışlıkları, kelime ve hece eksiklikleri gibi yapısal bozukluklar mevcuttur. İmlâ hataları düzeltilmiş, hece eksikliklerindeki yapısal bozukluklar tespit edilip gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

8) Çorum türküleri isimlerini genelde birinci bentlerinin ilk dizesinden almaktadır. Bunun haricinde redifine göre isimlendirilen türküler de vardır.

9) TRT Repertuarı'ndaki Çorum türküleri konuları bakımından tasnif edildiğinde türkülerin büyük bir çoğunluğunun aşk-sevda ve gurbet türkülerinden oluştuğu görülmektedir. Bunun yanında ayrılık, keder, dert ve hasret türküsü, meslek ve iş türküsü, oyun türküsü, tören (düğün-kına) türkü örnekleri de mevcuttur.

10) Çorum türküleri ezgileri bakımından sınıflandırıldığında incelenen 162 türkünün 146 tanesi kırık hava (usullü), 16 tanesi de türkü uzun hava-bozlak (usulsüz) olduğu tespit edilmiştir.

11) Çorum türkülerinin diğer yörelerde karşımıza çıkan varyantları vardır. Bunun yanında diğer yörelere mal edilmiş, 77 numaralı *Aman Dünya Ne Dar İmiş* ile 158 numaralı *Gelin Ağlayalım* adlı iki türkü tespit edilmiştir.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, Çorum yöresine ait 162 türkü ile sınırlıdır. Yöre türkülerinin tamamını kapsayacak nitelikte yapılacak başka bir çalışmadan çıkarılacak sonuçlar, bu çalışmada ortaya çıkanlardan farklı olabilir.

KAYNAKLAR

- And, M. (1974). *Oyun ve Begü Türk Kültüründe Oyun Kavramı*, İstanbul: İş Bankası Kültür.
- Arat, R. R. (1991). *Eski Türk Şiiri*, Ankara.
- Arseven, V. (1992). Türk Halk Müziğinin Ezgisel Yapısı Üzerine. *Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler*, (Haz.: Salih Turhan), s. 15-28. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Aşkun, V. C. (1940). *Sivas Folkloru*. Cilt I. Sivas: Kamil.
- Avcı, A. H. (1992). *Halk Bilimi Konuları ve Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Berhem.
- Aytaş, G. (2003). Türkülerde Turna. *Gazi Üniversitesi Hacı Bektaş-ı Veli Dergisi*, 28, 13-33.
- Bakan, M. (2008). Çorum'da Kültür ve Edebiyat. (Ed.: Yavuz Bayram), *Coğrafyası, Tarihi, Kültürü ve Edebiyatıyla Çorum* (269-277). Çorum: ÇorumValiliği.
- Bartók, B. (1991). *Küçük Asya'dan Türk Halk Musikisi*. (Çev.: Bülent Aksoy), İstanbul.
- Bekki, S. (2004). *Baş Yastıkta Göz Yolda/ Sivas Türküleri*. İstanbul: Kitabevi.
- Bekki, S. (2010). Saraybosna ve Anadolu'daki Bazı Türkülerin Benzerlikleri Üzerine. *Tübar*, 28, 79-116.
- Boratav, P. N. (1992). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek.
- Cerrahoğlu, M. (2013). 20. Yüzyıl Âşıklarından Neşet Ertaş ve Türkülerinde İşlediği Konular. S, Bekki (Ed.), *Uluslararası Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş Sempozyumu (Bildirileri)* Cilt I. (179-195). Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi.
- Çetindağ, G. (2005). *Elazığ Türkleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Çırakman, H. (1992). *Çorumlu Halk Ozanları*. İstanbul: Alev.
- Çobanoğlu, Ö. (2010). Türkü Olgusu Bağlamında "Türkü" ve "Şarkı". *Türk Yurdu Dergisi*, 269, 46-49.
- Devellioğlu, F. (1997). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

- Dizdaroglu, H. (1969). *Halk Şiirinde Türler*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Elçin, Ş. (1981). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Ercan, A. (1998). *14. Yüzyıldan Günümüze Çorumlu Şairler*. İstanbul: Çorum Eğitim Kültür Vakfı.
- Erkoç, E. (2001). *Yirmibirinci Yüzyılda Çorum İli ve İlçeleri*. Çorum: Kardeş Matbaacılık.
- Eroğlu, T. (1994). *İnsan ve Oyun (Oyun, Dans ve Halk Oyunları)*. Kayseri.
- Esen, A. Ş. (1999) *Anadolu Türküleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Eyüboğlu, İ. Z. (1995). *Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü*. İstanbul: Sosyal.
- Gazimihâl, M. R. (2006). *Anadolu Türküleri ve Musıkî İstikbâlimiz*. (Haz.: Metin Özarslan), İstanbul.
- Gözaydın, N. (1989). Anonim Halk Şiiri Üzerine. *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı III*. Cilt LVII, (445-450). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kaya, D. (1999). Dualar ve Beddualar. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 4, 99-121, Sivas.
- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ.
- Kaya, D. (2010). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ.
- Kendircioğlu, D. (2011). *Milli Mücadele ve Cumhuriyetin İlk On Yılında Çorum*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bozok Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yozgat.
- Koçbey, H.–Şahinci, E. (1984). *Çorum Tarihi*. Çorum: Şahinci.
- Korkmaz, H. (2015). *Öyküleriyle Çorum Yöresi Ağıtları*. Ankara: Kültür Ajans.
- Korkmaz, Ş. (2008) Tarihsel Süreçte Çorum. (Ed.: Yavuz Bayram), *Coğrafyası, Tarihi, Kültürü ve Edebiyatıyla Çorum* (113-117). Çorum: Çorum Valiliği.
- Köprülü, M. F. (1993). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara.
- Kunos, I. (1978). *Türk Halk Edebiyatı*. (Haz.: Tuncer Gülensoy). Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul: Kervan.

- Oğuz, M. Ö. (1993). Halk Şiirinde Tür ve Şekil Meselesi. *Milli Folklor*, 5, 19.
- Oğuz, M. Ö.- Tutsak, E.- Gözüm, G. (2009). *2005 Yılında Çorum'dan Derlenen Türküler*. Ankara: Grafiker.
- Onay, A. T. (1996). *Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i*, (Haz.: Cemal Kurnaz). Ankara: Akçağ.
- Ozanoğlu, T. (yty), Çorum İlinde Geleneksel Olarak İcra Edilen Halk Müziği Halk Çalgıları ve Halk Oyunlarının İncelenmesi. (Ed.: Ali Özüdoğru) *Çorum Halk Kültürü* (265-302). Çorum: Çorum Valiliği.
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük* (1996). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Özbakır, B. (1988). *Amasya Türküleri*. Amasya: Amasya Belediyesi.
- Özbek, M. (1994). *Folklor ve Türkülerimiz*. İstanbul: Ötüken.
- Özdemir, E. (1990). *Edebiyat Bilgileri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi.
- Öztelli, C. (1972). *Evlerinin Önü/ Bütün Halk Türküleri*. İstanbul.
- Rende, Ö. A. (2013). Çorum Halk Türkülerinde Kadının Yeri. *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu (Sivas) Bildirileri*, 323-339. Sivas.
- Sezgin, L. (2004). *Çorum Halk Türküleri ve Oyun Havaları*, İstanbul: Aktüel.
- Tahir'ül Mevlevi (1994). *Edebiyat Lügati*. İstanbul: Enderun.
- Turan, Ş. (1993). Çukurova Kına Geleneğinde Ağır Türküler. *II. Uluslararası Karacaoğlan-Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu (Bildiriler)*, 553-546. Adana.
- Turhan, S. (1992). *Anadolu Halk Türküleri ve Ezgileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Turhan, S.- Dökmetaş K.- Özgül M. (1996). *Notalarıyla Uzun Havalarımız*. Ankara: Cem Veb.
- Türk Halk Ezgileri- III* (2000-2001). (haz. Ahmet Çakır, Mehmet Öcal, Tanju Ozanoğlu). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Türk Halk Müziği Sözlü Eserler Antolojisi 1-2* (2000). Ankara: TRT Merkez Daire Başkanlığı.
- Türkçe Sözlük* (1998). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Yakar, İ. S. (2007). *Çorum İli Âşıklık Geleneği ve Âşık Rifat Kurtoğlu*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Yakıcı, A. (2007). *Halk Şiirinde Türkü/ Tanım-Tasnif-İnceleme-Metin*. Ankara: Akçağ.

Yeni Türk Ansiklopedisi (1985). Cilt II, 671. İstanbul: Ötüken.

Yiğit, İ. (2009). *Çorumlu Dergisi (1938- 1946)*. Cilt. I-II-III. Çorum: Çorum Belediyesi.

<http://webtv.kultur.gov.tr/Arama/%C3%A7orum> (04.04.2016)

<http://www.ezgidiyari.com/index.php?searchtext=%C3%87orum&searchtype=yore>
(05.04.2016)

<http://www.ozanlar.biz/haydar.html> (05.04.2016)

<http://www.turkudostlari.net/search.asp?a=17979&x=1> (05.04.2016)

<http://www.turkuyurdu.com/yoreler/corum-yoresi-turkuleri.htm> (05.04.2016)

SÖZLÜK

Burada sadece türkü metinlerinde Çorum yöresine ait olan ve genel kullanımda fazla karşılaşılmayan kelimeler verilmeye çalışılmıştır.

A

aba: yünden dövülerek yapılan kalın ve kaba kumaş; elbise.

adolar: ado sülalesi.

adû: âşık ile sevgili arasındaki rakip, düşman.

ahuzar: ağlamak, inlemek.

arzi: Çorum'da önceden kullanılan kız ismidir.

B

bad-ı sabah: sabah rüzgârıdır. seher yeli diye de bilinir.

baha (beha): kıymet, bedel, değer.

bedirik: madımak gibi yetişen ve pişirilen bir çeşit ot.

bediriş: özel isim, bedriye.

berdar: asılmış, yukarı kaldırılmış.

burcu: güzel koku.

C-Ç

comba: öküz cinsinin 3-5 yaş arasındaki erkeğine denir.

çengi: çalgı eşliğinde oynamayı meslek edinmiş kadın.

çentiyân: uzun ve geniş köylü kadın şalvarı.

çöl yazı: Çorum ilinde bir yer adı.

D

delme: cepken, yelek.

didar: yüz, göz, görme, seyretme.

dırya: derya demektir.

döngelik: Çorum'da ünlü bir eşkıya.

dülgerler: yapıların kaba ağaç işlerini yapan kişi.

E

elest bezm-i: elest meclisi demektir. Yaradılışlarından önce Allah'la insanların ruhları arasında yapılan sözleşme için kullanılan bir tabirdir.

ene'l-hak: Allah'ın kâinattaki her şeyin vücudu olduğu ve insanın da Hak'tan gayri olmadığı şeklinde düşünüşdür.

esvap: giysilerin çoğuludur.

evacen: aceleci anlamındadır.

ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman.

F

fafuru: bir çeşit porselen.

ferace: kadınların sokağa çıkarken giydikleri, arkası bol yakasız mantoya benzeyen giysi.

firkat: ayrılık acısı, üzüntü.

fistan: giysi.

G

gayda: işve, naz.

gılman: cennette hizmet gören delikanlılar, melek.

gırcı: küçük dolu tanesi.

göm gök: mosmor, masmavi.

H-I

hayla: kovalamak.

helke: yukarıda kulpu olan yarım teneke büyüklüğünde bakır kaptır.

hel': hile anlamına gelmektedir.

ıraf: Çorum ağzında rafın başına "ı" sesinin eklenmesidir.

ıras gelmek: rastlamak, rast gelmek demektir.

ırgalamak: sallamak.

ırgat: beden gücüyle çalışan işçi.

ışgın: gövdeden filizlenen dal.

K-L

kalbur: büyük delikli elek.

kanefil: karanfil'in Çorum'da kullanım şeklidir.

kebe: çobanların üzerine aldığı dikişsiz kolsuz üstlük.

kement: bir savaş aracı olmasının yanında sevgilinin saç, zülûf ve kâkülünün düşünüldüğü şekillerden biridir. Ayrıca âşığı dâra çeken iptir.

kıbra: su kabı

koruk: olmamış üzüm.

lapçin: tabanı meşinden gaytanla, bağlanan kulaklı mesttir.

M

mah: ay anlamındadır. sevgilinin el değmemişliği, ulaşılmazlığı aya benzer.

martin: tek kurşun atan bir çeşit tüfek.

mavzer (mavizer): eskiden büyük ve etkili tüfeğe verilen addır.

menendim: Çorum'da eşit, denk anlamında kullanılır. Bir diğer anlamı engel olmak.

mestane: sarhoş, sarhoşcasına.

miço: Çorum'da eskiden verilen kız ismi.

muhannet: ihanet eden, alçak kişi.

N

nalın (nalini): takunya, terlik.

nerdüban: merdivenin Çorum'da eski dilde karşılığıdır.

nikap: örtü, peçe demektir. Edebiyatta sevgilinin saçı yüzünün nikabıdır.

nitmeli: ne etmeli.

P-S

papıra: saban.

pünhan: gizli, saklı demektir.

sak: kulağı iyi işitmek

sırık: uzun ince ağaç.

soku: tahıl dövmeye yarayan büyük taş, dibek.

Ş-T

şah-ı merdan: Hz. Ali'nin bir sıfatıdır.

tomofil: otomobil.

tülek: Arapça fettanın karşılığıdır.

Y-Z

yeleşen: yelpaze demektir.

yerinmek: istemek demektir.

yunak: yıkanılan yer demektir.

zengiler: zenci anlamındadır.

DİZİN

(“Türküler” ve “Ek Metinler - Uzun Havalalar”)

A

Abada Bir Kebe De Bir Giyene: 63
Ağlamaz Mı: 176
Ağlayarak Vardım Ben Bir Karakola: 83
Akkoyun: 105
Alını Delmeli Yârim: 86
Aman Dünya Ne Dar İmiş: 111
Anam Anam: 162
Anam Anam: 74
Arzı Türküsü: 97
Arzu Ederdiniz Bir Yol Görmeye: 152
Arzu'm Ağleyip Durma: 95
Arzuhalım Sana Ey Kaşı Keman: 177
Arzuhalım: 176
Aşağıdan Gele Gele Geldiler: 68
Âşık Haydar: 113
Aşka Düşen Âşık Elbet Kan Ağlar: 65
Aşkına Yandığım Gül Yüzlü Canan: 114
At Araba Türküsü: 73
Ayağına Giymiş Nurdan Nalını: 67
Ayvaz Ağlama: 129

B

Bacım Gel Gardaşım Gel: 85
Bad-I Sabahta Benden Yâre Haberi: 169
Bafra'dan Çıktım Başım Selamet: 68
Bağdat Elllerinden Gelen Durnalar: 152
Bağrek Dağı Dumanın Var Karın Var:
178
Bakışlım (Kul Mustafa'nın Türküsü): 131
Başım Açık Fes De Yok: 98

Başkadır Baharı Bizim Ellerin: 149
Bayram Geldi Benim Yârim Kaçıyor:
139
Bedirik: 91
Bediriş: 109
Ben Ölüsem Kimler Çalar Sazımı: 66
Benli: 85
Benziyon: 178
Bilmem: 79
Bir Kazadır Geldi Başa Neyleyim: 78
Bir Taş Attım Alıca: 92
Boşa Kınamasın Bu Âlem Bizi: 190

C

Cevahir Taşına Kıymet Biçilmez: 163
Coştum: 103

Ç

Çekirge: 61
Çiğ Sarı Çiğdem Sarı: 95
Çoktan Beri: 116
Çorum Halayı: 89
Çubuk Kestim Ormandan: 84

D

Dağlar: 179
Dedem: 72
Deli Gönül: 168
Dermanım Oldun: 134
Dert Bende Kaldı: 180

Deşme Ha Deşme: 134
Dinle Sana Bir Nasihat Edeyim: 159
Dolanayım Yârim Seni Bulayım: 79
Dost Kıyılarından: 91
Dosta Doğru: 158
Durnalar: 172
Düşesin: 181

E

El Veriyor El Veriyor: 87
Elma Aldım Bartın'dan: 175
Evlerinin Önü Yoldur Geçilmez: 67

F

Fırsat Elde İken Bir Amel Kazan: 156
Fidayda Türküsü: 108
Fistan Giymiş Kırmalı Bir Tanem: 169

G

Gam Gasavet Çekme Divane Gönlüm:
140
Garip Garip: 181
Garşıda Kürd Evleri: 94
Gayalar Ulam Ulam: 106
Gayri Dayanamam Ben Bu Hasrete: 145
Gel Cananım Benden Haber Eyleme: 140
Gel Canım Benden Haber Eyleme: 182
Gel Demeyen Yâr: 117
Gel Gel: 183
Gel Sevdiğim Gamzelerin Kan Etme: 141
Gelin Ağlayalım (Ata'ya Ağıt): 170
Gelince (Kul Mustafa'nın Türküsü): 130
Gelindi Zülfü Kemendim: 102

Gezsem De Dünyanın Dört Bucağını: 123
Gidiyorum Çorum'a: 88
Gine Gönül Sılasını Arzeder: 142
Göçmeden Düşün: 117
Gönül (Kendini Yaktın Pişirdin): 100
Göreyim (Koroğlu'na Türkü): 154
Gözlere Kurban Verdim Gözleri: 80
Gül Yüzlü Sultanım: 135
Gülender Gülden Eyi: 164
Gülü Burcu Burcu Kokan Ortaköy: 59
Güzel Dostum Senden Şikâyetim Var: 72
Güzelleme: 132
Güzeller: 95

H

Hacı Bey Türküsü (Hezerine Hezerine):
99
Hacı Nasip: 126
Halimi Arzettim Dağlara Taşa: 84
Hani Bu Kızın Anası: 69
Haydi Combam: 89
Hem Okudum Hemi De Yazdım: 124
Heveslik Eyledim Yavru Getirdim: 142
Hey Kargalar Kargalar: 96
Ho Diyecek Zaman Değil: 136
Hoş Gelir Sözüm: 157
Hürünü A Yârim: 69

I

Iraftadır Bağlama: 161
Irmak Gıyısına Geçtim: 171

İ

İğdenin Dalları Yerdedir Yerde: 160
İstanbul'dan Çıktım Dırya Yüzüne: 64
İşte Gidiyorum Şunda Nem Kaldı: 76

K

Kader: 183
Kadir Mevlam Seni Sevmiş Yaratmış:
143
Kalem: 150
Kalktı Havalandı Gönlümün Kuşu: 118
Kapısına Kul Oldum: 105
Kara Gözlüm: 59
Kara Kaşlar Kara Gözler Sende Var: 100
Kara Koyun Dağ Başından İnmiyor: 75
Kara Sandık Açamadım: 87
Karşıda Kavun Yerler: 93
Karşılıklı Söylenen Türküler: 173
Kaşların Karasına: 107
Kayayı Gırcı Tuttu (İlvanlım): 94
Kement Attın Koydun Beni Tuzağa: 145
Kız Pınar Başında (İğdeli Gelin): 70
Koroğlu Türküsü: 132
Kulun Olam Yar: 118
Kurbana Saldım: 184

L

Leyla Kalk Gidelim: 119

M

Malum Olsun Sana Bak Ne Haldeyim:
144
Manici Başyım Ben: 90

Mavilim Mavişelim: 92
Mecnun Türküsü: 77
Mendil: 104
Mezarlık (Karım Anam Abilerim): 185
Miço: 161
Minnik Kuş: 110

N

Ne Elmadır Ne De Dar: 156
Nesini Sorarsın Garip Halimin: 120
Neyim (Aradım Durdum Kendimi): 167
Neyleyim: 137
Niye Gamlanırsın Divane Gönül: 157

O

Odayın Yapısına (Mencoğlu): 101
Oğlan Ne Gezersin İller Yanında: 127
Oy Oy Oy: 60
Oydah: 60

Ö

Ölürüm Ayrılmam Sevdiğim Senden 64
Ördek 81
Öte Dönder Ben Görmeyim Yüzünü: 124

P

Papıra: 166
Pencereden El Eder: 109

R

Rahmetli Babamdan: 185

S

Sar Beni: 186
Sevdiğim: 129
Sivrisarı'nın Altı: 98
Su Gelir Millendirir: 88
Sunam: 148

Ş

Şahı Merdan Coşa Geldi: 82
Şakir Efendim: 71
Şu Çayırdan Gelir Çifte Kumrular: 125
Şu Dünyada Gezmeyinen Bulunmaz: 146
Şu Mübarek Günde Küsmek Olur Mu:
153
Şu Uzun Gecenin Gecesi Olsam: 154

T

Tarlada Fatma: 113
Turnam (Devredip Gezerken): 187
Türkmen Kızı Yaktı Bizi: 62

Ü

Üç Duyguyu Canım Gibi Severim: 150

V

Vardır: 133
Vefasız Dost Gel Benden Yüzün
Dönderme: 172
Vefasız: 151

Y

Yaprağım Sarardı (Sana Arzuhalim): 187
Yâr Bana Kaşların: 75
Yararı Nedir: 121
Yaraşır: 127
Yaylaya: 128
Yaz Gelip De Beş Ayları Doğunca: 121
Yemen Destanı: 112
Yine Arzuladım Bizim Elleri: 115
Yol Beni: 138
Yol Birer Birer: 122
Yol Etmeden Gel: 188
Yol Ettin Beni: 139
Yolu Yüce Yüce Dağlardan Aştı: 125
Yonuk Olur Merdivanın Taşları: 167
Yüce Dağ Başına Kurdum Arılık: 189
Yüksek Olur Bahçelerin Kıyısı: 155
Yüzün Güler Amma İçerin Hayın: 144

Z

Zile: 63

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Oğuz DUMAN

Doğum Yeri ve Yılı: Felâhiye - 1987

Yabancı Dili: İngilizce

E- posta: oguzduman1938@gmail.com

Eğitim Durumu:

Lisans: Lefke Avrupa Üniversitesi, Fen/Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü

Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı

Mesleki Deneyim

Özvatın Halk Eğitim Merkezi, Usta Öğretici, 2012-2013

Hayriye İlköğretim Okulu, Ücretli Öğretmen, 2012-2013

Çorum Özel Pınar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, 2015-2016